

656.8
(094.2)

DR JURAJ VRBANIĆ:

ČEKOVNO PRAVO KRALJEVINE SHS

ZAGREB 1929.

NAKLADA JUGOSLOVENSKE ŠTAMPE
MAROVSKA 30.

5

11-22

Уведено у нови инвентар бр. 796

1. јануара 1942 год.

Београд.

ČEKOVNO PRAVO KRALJEVINE SHS

PRIREDIO

DR JURAJ VRBANIĆ

NASLOVNI IZVANREDNI SVEUČILIŠNI PROFESOR,
PRAVNI SAVJETNIK I RAVNATELJ PRVE HRVATSKE ŠTEDIONICE

DRUGO – PRERAĐENO – IZDANJE

ZAGREB 1929.

TISAK I NAKLADA JUGOSLOVENSKE ŠTAMPE D. D.

Sva autorska prava pridržana.

37510

Pripomenak.

U kraljevini SHS, obzirom na njena razna područja glede valjanosti čekovnoga prava, bila su odnosno još su predhodno na snazi dva čekovna zakona, i to jedan za Hrvatsku i Slavoniju te one dijelove Ugarske, koji su pripali poslije rata našoj državi (zakonski čl. LVIII. od god. 1908.), a drugi (austrijski zakon od 3. aprila 1906. o čeku) za one dijelove naše države, koje su od Austrije (austrijske pole bivše Austro-Ugarske monarhije) pripale našoj državi. Ako se i razlikuju pojedine ustanove spomenutoga zak. čl. LVIII. od god. 1908. i one austrijskoga zakona o čeku, to ove razlike nisu osobite prirode. Na ostalim dijelovima naše države nije bilo naročitoga zakonskoga propisa o čeku. (Vidi str. 5. ove knjige). Medutim prihvaćen je 17. oktobra 1928. po Narodnoj Skupštini i sankcioniran po kralju dana 29. novembra 1928. novi jedinstveni čekovni zakon, koji važi za cijelu kraljevinu SHS, te koji stupa na snagu dana 19. decembra 1929. (Vidi str. 8. ove knjige). Novi naš čekovni zakon, zasnovan na rezolucijama haške konference od god. 1912. (vidi str. 7. ove knjige), razilazi se doduše po svom sadržaju od pojedinih ustanova gore spomenutih dviju čekovnih zakona. Unatoč toga ipak nije bilo zapreke, da, uvaživ sadržaj novoga čekovnog zakona, prema njegovim normama, prerađim, ispravim i nadopunim moj dosadani udžbenik o čekovnom pravu. (Čekovno pravo. — (Zakonski članak LVIII.: 1908. o čeku, s osobitim obzirom na austrijski zakon od 3. IV. 1906. o čeku). Zagreb, 1909.).

Ovomu izdanju dodao sam doslovni tekst novoga čekovnog zakona, te su u ovom citirane ustanove novoga mjeničnoga zakona, na koje se poziva čekovni zakon. Pod konac pako pridodao sam radi laglje porabe ove knjige alfabetsko kazalo.

Opažam, da nisam istaknuo odnosno u posebnom dodatku razložio razlike među sadanjim čekovnim zakonom, koji vrijedi za cijelu državu SHS, i onim dvima čekovnim propisima, koji su vrijedili na jednom dijelu naše države, kako sam gore naveo. Razlog tomu jest prije svega taj, što sam zakon nije tako opsežan, a da pojedinac, u koliko to želi, ne bi mogao ustanoviti sam pojedine razlike, prispodobljavajući rečena prijašnja dva zakonska propisa sa novim čekovnim zakonom, a zatim, što odnosne razlike nisu osobito znatne.

Kod priredbe ovoga izdanja imao sam pri ruci osim drugih prijašnjih dijela, koje spominjem u pripomenku prvoga moga izdanja od god. 1909., i ova djela: Dr. Ernesto Čimić: »Čekovno pravo u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca«. Zagreb 1922.; Prof. Dr. Eugen Sladović: »Čekovno pravo«. Zagreb 1926.; Ivo Bilošević: »Najvažnije ustanove svjetskih čekovnih zakona«.

Na koncu spominjem, da sam prvo izdanje moga udžbenika godine 1909. posvetio momu jedinomu i nezaboravnomu bratu, sveučilišnomu profesoru Dr. Franu Vrbaniću, koga mi je malo iza toga smrt otela. Prigodom ovoga drugoga izdanja sjećam se ponovno njega u harnoj uspomeni.

U Zagrebu, mjeseca februara 1929.

J. V.

KRATICE.

- č. z. = čekovni zakon.
- m. z. = mjenični zakon.
- o. g. z. = opći građanski zakon (važi u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji i Sloveniji).
- srp. g. z. = srpski građanski zakon.
- srp. tgr. z. = srpski trgovački zakon.
- trg. z. = trgovački zakon (zak. čl. XXXVII. od god. 1875. hrvatsko-ugarskoga sabora).
- obrt. zak. = obrtni zakon (zak. čl. XVII. od god. 1884. hrvatsko-ugarskoga sabora).
- grpp. = građanski parbeni postupnik.

SADRŽAJ.

UVOD.

§ 1. Pojam čeka. Povijest čeka i čekovnog prometa. Čekovno pravo na području Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca	1
§ 2. Naziv čeka. Čekovni posao i osobe, koje kod toga posla sudjeluju	9
§ 3. Vrste čekova	11

DIO I.

Sastavine čeka.

§ 4. Bitne sastavine (potrepštine) čeka	15
§ 5. Komu se ima ček isplatiti?	21
§ 6. Bilježovanje čekova	22

DIO II.

Čekovna sposobnost.

§ 7. Čekovna sposobnost	24
§ 8. Mogu li se čekom obvezati nepismeni (analfabeti) i slijepi? Potpisivanje čeka po zastupnicima (punomoćnicima)	29

DIO III.

§ 9. Čekovno jamstvo (poručanstvo). (Aval).	32

DIO IV.

Indosament. (Naleda.)

§ 10. Pojam i vrste indosamenta (naleda)	34
§ 11. Redoviti indosament (Redovita naleda)	35
§ 12. Punovlasni indosament (Punovlasna naleda)	37
§ 13. Prodiljka (Alonž)	38

DIO V.

Pomnoženje čeka.

§ 14. Uopće	40
§ 15. I. Dvogupke	40
§ 16. II. Prepisci (kopije)	42

DIO VI.

§ 17. Akcept (Prihvat)	43

DIO VII.

Isplata (iskup) čeka.

§ 18. Predodžbeni rok. Komu se ima predložiti ček na isplatu? Dužnost trasata isplatiti (iskupiti) ček. Uskrata isplate (Dishonoriranje) čeka	45
§ 19. Tko je vlastan primiti isplatu?	48
§ 20. Isplata	51
§ 21. Obračunavanje čeka. Obračunski ček. Precrtani ček	52
§ 22. Opoziv čeka	54

DIO VIII.

Regres (Zavrata) na isplatu.

§ 23. Uopće	56
§ 24. Isplata putem regresa (zavrata): regresni (zavrtni) račun	60
§ 25. Dvogupke (Duplikati) i kopije kod regresa	62
§ 26. Tražbina posjednika čeka iz uzročnoga (osnovnog, kauzalnog) pravnog posla	63

DIO IX.

Protest (prosvjed.)

§ 27. Pojam i vrste protesta	64
§ 28. Sadržaj i oblik protesta	65

DIO X.

§ 29. Mjesto i vrijeme predodžbe i drugih čekovnih čina. Viša sila (vis major).	69

DIO XI.

Izgubljeni čekovi.

§ 30. Amortizacija (usmrćenje)	71

DIO XII.

Lažni i preinačeni (krivotvoreni) čekovi.

§ 31. Uopće	73
§ 32. Unovčenje (iskup) lažnog, preinačenog (krivotvorenog) čeka	74

DIO XIII.

Pravo založno i pravo pridržaja.

§ 33. Pravo založno	77
§ 34. Pravo pridržaja	79

DIO XIV.

Prestanak čekovnog prava.

§ 35.	Uopće	82
§ 36.	Zastara	84
§ 37.	Čekovopravni propust	88
§ 38.	Tužba poradi neopravdanog obogaćenja protiv trasanta (izdatnika) čeka	89

DIO XV.

§ 39.	Kaznene ustanove	92

DIO XVI.

§ 40.	Uporaba inozemnih zakona	94

DIO XVII.

§ 41.	Sudbeni postupak	96

DIO XVIII.

§ 42.	Zakonska prelazna i završna naredjenja	102

DODATAK.

I.	Čekovni zakon kraljevine SHS	103
II.	Alfabetsko kazalo	117

UVOD.

POJAM ČEKA. POVIJEST ČEKA I ČEKOVNOG PROMETA.

§ 1.

Kao što mnoge i razne uredbe zahvaljuju svoj osnutak i svoj razvitak svakidanoj potrebi, tako su potrebe i razvitak prometa s obzirom na isplatu dugova i na preuzimanje doznačenih svota stvorile posebnu vrstu vrijednosnih papira, koju nazivamo čekom.

Ček (scek, check) nije drugo, nego pismena naputnica na gotovinu, s kojom netko raspolaže kod koje banke, a koja je plativa čim se predoči (po viđenju, na vid).

Tvrdi se, da čekovi nose u sebi tragove duge prošlosti; misli se, da čekovni promet siže u doba daleko prije Isusa. Tako se primjerice dokazuje, da ima tragova čeku i kod Kineza već u doba oko 2.000 godina prije Isusa.

Neki misle, da je čekovni promet bio razvit u staroj Grčkoj, te da mu ima tragova i u rimskoj državi. Sva su ovakova nasućivanja međutim samo hipoteze. U najpovoljnijem slučaju dade se iz spomenutog mišljenja zaključiti na isplatu, koja se je obavljala ne gotovinom nego otpisivanjem odnosno pripisivanjem *δυνάμει*, *rescribere*).

Pouzdanijih tragova čeku, dotično papirima, koji su mu slični, nalazimo tek u srednjem vijeku i to napose u razvijenom trgovačkom prometu talijanskih gradova. Tu je bi'o bankira i banki, koje su se općenito bavile vođenjem blagajne svojih mušterija. Uplate su bilježile banke najprije u svojim knjigama, a poslije u posebnim plogovnim (depositnim) iskaznicama (*fedi di deposito* ili *cedulae bancariae*). U 15. stoljeću spominju se papiri (*apodixa banci*) plativi na vid. Istodobno izdavaju banke i namire na djelomične iznose gotovine (*«dobra»*), koja je bila za uložitelja pohranjena kod banke (*certificatio banci*, *fedi di partito di banco*, *fede di credito*, *dicta banchieri dicta di banco* i *di buono*). Premda su ove isprave, ovi papiri (za koje se danas pravo ne zna, u čemu su se točno

međusobno razlikovali), poput čekova služili mušterijama banke kao pomagalo, da mogu raspolagati sa svojom gotovinom («dobrom»), ipak su one više sjećale na note bančine, jer je kao izdatnik fungirala banka, a ne vlasnik konta. U isto vrijeme uobičajilo se je na sajmovima u sjevernoj Italiji (Champagni), da su pripisjeli trgovci gotovinu, koju su donijeli sobom, povieravali na čuvanje mjenjačima, vjeku na sajmovima mijenjali novce, jer je napose u srednjem vijeku bilo različitih vrsta novaca, budući da je gotovo svaki knez, svaki grof, svaki grad imao svoj poseban novac. Spomenuti trgovci isplaćivali su na sajmovima svoje dugove na osnovi pismenih naloga tako, da su dotični iznosi prepisani od njihovog konta na onaj vjerovnika. Mjetački «contadi di bianco», koji su bili u uporabi od 15. stoljeća, mogli su se pače prodavati, te za prepisivanje i isplatu upotrebljavati.

Istodobno pojavljuju se »polizze bancarie« u Palermu, koje su izdavale državne oblasti na djelomične iznose s obzirom na javnu gotovinu (novac), koja je bila deponirana kod bankira. Polovinu stoljeća kasnije nalazimo ove »polizze bancarie« u Napulju i u privatnom prometu; one su glasile na vid, plative su bile uz jamstvo izdatnika za slučaj neisplate, — te su kolale 1 do 3 gjana. U Bologni izdavali su se ovakovi papiri na donosioca, te su bili vezani na trodnevni predodžbeni rok. Ovo su međutim sve prolazne pojave, koje se sa modernim čekom ne mogu dovesti ni u kakvu historičku vezu, pak se zapravo i ne zna, kada i zašto ih je nestalo iz prometa. Bit će, da je propadanje talijanske trgovine, političko propadanje gradova i tim skopčana nesigurnost, koja je sve više rasla, doprinijela tomu, da se je opet uvela isplata u gotovu mjesto isplate pomoću čeka, koja se je mogla održati samo na osnovi međusobnog pouzdanja.

Uz ove raznolike prilike javljaju se počeci čekova u Njemačkoj u srednjem vijeku. Čekovi se nisu ovdje isprva osobito, a niti rano razvili, jer je kod obavljanja isplate bila mjenica najoblijubljeniji zamjenik novca u svakidašnjem prometu. Način isplate, koji sjeća na ček, bile su »quittancije«, isplatne doznačnice knezova na dospjela podavanja njima podložnih gradova i seoskih općina; ove su doznačnice glasiše na razne dione iznose. Budući, da su se podavanja jednolično ponavljala, postojala je podloga za neku vrst kontokorentnog odnošaja među knezom i višećem pojedinoga grada tako, da je potonje donekle zamjenjivalo bankira. Mnogo je doprinijelo manipuliranju sa »quittanzijama« stalno pomanjkanje novaca u nekih vladara. Događalo se je naime, da su izdavane bile »quittancije« na podavanja, koja još ni dospjela nisu, a primalac bi se quittancije već unaprvno predbilježio na dotični prihod kod gradskog vijeća na osnovi uručene mu quittancije. Ove quittancije uživale su povjerenje općinstva; one su se davale i prenosile dotično prodavale od

jednoga drugomu, te su se nakon nekog vremena pretvorile iz papira na ime u papir, koji je glasio na donosioca. Ipak je izdavanje tih quittancija bilo u običaju samo kod knezova, pa i ovi su ih daskora prestali izdavati.

Od početka svoga razvijao se je ček napose u Holandiji na čvrstom i zdravom temelju i to ne možda prolazno bez ozbiljne i prave podloge.

Prvi počeci pohranjivanja, deponiranja gotovine u 16. stoljeću kod banki i bankira rodili su ček, dok se nije razvio kako ga danas u Holandiji nalazimo. Trgovci, koji bi se sastali u Amsterdamu i ubrali novac, nisu ga nosili kući, nego su ga uz malenu proviziju davali u pohranu pouzdanim osobama. Poslije se je prepuštalo tim pohranjivačima, da ovim novcem plaćaju nove dugove, a međutim da i nove tražbine ubiru. Iz tih se je posala razvio poseban stalež tako zvanih kasira («Kassiers»), koji su se bavili depositnim i isplatnim poslovima, a po njima su nazvali isplatne doznačice: »Kassiers-briefe« (blagajnička pisma). Potonjim propisima uređen je stalež tih »Kasira«, i narav spomenutih kasirskih pisama.

Iz tih pisama razvili su se poslije čekovi, kako ih danas nalazimo; a razvitak njihov u glavnom podudara se sa razvitkom engleskoga čeka.

Za Englesku pripovijeda Macauley, da je rastuće bogatstvo i nesigurnost pred požarom i krađom ponukala londonske trgovce u 17. stoljeću, da su veće zalihe gotovoga novca povieravali zlatarima grada («City»). Budući da su se ovi obrtnici u velike bavili trgovinom dragulja i dragih kovina, to su imali jako čvrste i sigurne dućane za pohranu svoje dragocjene robe. Nije dakle čudo, da se je njima rado povieravao na pohranu novac i druge vrednote.

Pohranitelji su se bojali uzimati i nositi novac kući i tako se je kod tih zlatara u njihovim dućanima razvilo posredno isplaćivanje među strankama, koje su imale pohranjenu gotovinu i drage kovine kod zlatara.

Naravno je, da su se pomalo na osnovi usmenih naloga razvili pismeni nalozi (cash-note, goldsmith's-note), a ovi su se poslije, kada su zlatari napustili svoj prvobitni obrt, te se počeli baviti jedino blagajničkim poslovima, nazvali »banknote« (bankers-note), a ove su pravi osnov engleskom čeku.

Već se je u početku ovoga novoga načina isplaćivanja zatim išlo, da se, mjesto isplate u gotovu, doznačene svote prepisu i obračunaju, jer se je uvidila korist centraliziranog blagajničkog prometa. Velika vrijednost i korist ovakovog postupka, kojim su se u početku pojedinci služili, potakla je g. 1775. bankire, da su sklopili savez u svrhu međusobnog obračunavanja.

Dok su se isprva otpisivanja i pripisivanja činila samo onda, kad su vjerovnici i dužnici bili u poslovnoj svezi s istim bankirom,

to je po ovom savezu bio omogućen saobraćaj među pojedinim bankirima, bankama, a time faktično i saobraćaj dužnika i vjerovnika i kod raznih bankira.

Danas se sastaju najveće i najznamenitije banke i bankiri u jednom središtu i udioničtvuju zajednički kod t. zv. Clearing-prometa, to jest kod izravnania međusobnih dugova i tražbina u jednom mjestu (Clearing-House = kuća izravnania, u Francuskoj bureau de compensations, u Njemačkoj Saldo-Saal i t. d.), gdje svaki dionik (banka, bankir) imade svoj konto, komu se nakon međusobnoga obračunavanja čekova, koje bi jedna banka drugoj, ili jedan bankir drugom imao iskupiti, ustanovljena razlika odobrava odnosno sa konta dotičnog otpiše, prema tomu radi li se o aktivnom ili pasivnom saldu. Ovim se načinom mogu dnevne bez isplate u gotovu izravnati međusobni dugovi i tražbine, koje iznose svaki dan milijune, a u godini milijarde.

Promet sa čekovima razvio se je danas u velike i neobičnim načinom; osobito je taj promet razvijen danas u Engleskoj, a za njom su se povele manje više i sve druge kulturne i napredne države, a možda najviše Sjedinjene Države Američke.

* * *

Što se tiče naših krajeva, to je u gradu Rijeci, kao trgovačko-pomorskom gradu, poznat bio ček otkada se uopće izdavaju čekovi. Izvan Rijeke i okoliša zna se pobliže za ček istom od vremena, kada su provedene komunikacije s ostalim zemljama i državama srednje i zapadne Evrope. Napose pak zainteresovala se je javnost i poslovni svijet pobliže za čekove, od kako su osnovane poštanske štedionice i uvidev' čekovni promet kod njih.

* * *

Razvitkom prometa i napretkom narodnog gospodarstva raste sve više uporaba čeka, te se sve više uviđa njegova važnost.

Ček i čekovni promet od znatne je i velike koristi koli pojedincu, toli cijelomu narodnomu gospodarstvu. Ako se ček vrlo često na koncu svoga kolanja i uručuje banki uz isplatu gotovine, ipak on vazda neko vrijeme kola kao zamjenik gotovog novca, kao posrednik plaćanja u gotovu, a kod razvijenog bankovnog prometa niti ne dolazi često do izmjene u gotovu, nego se bez isplate gotovim novcem ogromni iznosi obračunavaju.

Čekovni promet riješava pojedince blagajničkoga poslovanja i manipulacije; on ih oprašta svih neugodnosti i neprilika, koje su s tim skopčane; čekovni promet čuva pojedince s obzirom na njihovu gotovinu od pogibelji pred vatrom i krađom, on ih lišava

briga, koje su skopčane sa čuvanjem, kontrolom i transportom gotovine; nadalje omogućuje pojedincima, da im gotovina — koju su poranili kod banke, da mogu njom pomoću čekova raspolagati — nosi kamate za vrijeme, tečajem kojega je čekovima faktično iscrpili nisu.

Prištednje pak, koje su od koristi pojedincima, sačinjavaju za čitavi narod znatnu glavnicu; manje i veće gotovine pojedinaca predložuju nam ogromno blago, koje bi razdijeljeno i pohranjeno u pojedinaca ostalo beskatamno i neuporabljeno ležati, dok u pohrani kod banaka stvara nove kapitale i povećaje narodnu imovinu, jer banke to ogromno blago daju onima, koji ga trebaju i koji su vrsni njime se poslužiti.

Čim je jače razvijen čekovni promet, tim se napokon više umanjuje potreba bančinih nota, a tim se naravno umanjuje i potreba raspoložive količine gotovine (zlata), koja mora ležati u podrumima banke, te kolom prema postojećim propisima moraju biti pokrite note bančine. Ova gotovina dolazi tada u promet, te se izrabljuje koristonosno, a time pada diskont bankovni i potom i privatni kamatnjak. Tako se prišteduju milijuni, a to je od koristi ne samo pojedincima nego općemu narodnomu blagostanju.

* * *

Obzirom na važnost čeka za svakidani promet, za narodno gospodarstvo naravno, da se osjeća i potreba propisa tičući se čeka, potreba čekovnog zakona.

Na području kraljevine SHS bilo je glede čeka ovo stanje.

U Hrvatskoj i Slavoniji, a tako isto u Bačkoj, Banatu, Baranji i Medimurju vrijedio je (odnosno i za sada još 19. decembra 1929. vrijedi¹⁾) zakonski članak LVIII. od god. 1908. bivšega hrvatsko-ugarskoga sabora o čeku.

U Dalmaciji, Sloveniji, otoku Krku i onom dijelu Istre, koji pripada našoj državi vrijedio je (odnosno i za sada do 19. decembra 1929. još vrijedi¹⁾) austrijski zakon od 3. aprila 1906. o čeku. Ovaj čekovni zakon, izuzevši neke neznatne razlike, podudara se sa spomenutim zakonskim člankom LVIII. od god. 1908.

Na ostalim područjima (Srbija, Crna Gora, Bosna, Hercegovina) nije bilo naročitoga zakona o čeku. Sporove, koji su nastali iz čekovnih obveza prosuđivali su građanski sudovi s raznih gledišta. Usvojeno je bilo u glavnom mišljenje, da se čekovi prosuđuju bilo kao naptunice, bilo analogno napose trasiranim mjenicama (težicama).

¹⁾ Vidi str. 8.

Nadovezujući na gore navedeno, ističemo, da je zakonodavni odbor Narodne skupštine usvojio sa neznatnim promjenama, koje su u većini stilističke, gore navedeni »predlog čekovnog zakona«, te ga predložio Narodnoj skupštini na prihvata.

Narodna skupština usvojila je u svojoj sjednici, držanoj 17. oktobra 1928. godine »predlog čekovnog zakona kraljevine SHS, kako ga je zakonodavni odbor predložio.

Kralj potvrdio je dana 29. novembra 1928. novi jedinstveni čekovni zakon, koji važi za cijelu kraljevinu SHS. Novi čekovni zakon proglašen je u »Službenim Novinama« 19. decembra 1928. Br. 295. —XCIV., a stupana na snagu po proteku godine dana od obnarodovanja u rečenim novinama, dakle 19. decembra 1929.

Može se dogoditi, da nastanu prijepori, odnošaji, o kojima pisani propisi ništa ne spominju, jer zakonodavac na njih nije mislio. No takovi prijepori i odnošaji moraju se riješiti i razmrsiti. Što valja u tom pogledu za pisane propise upotrebe, to će načelno vrijediti i za čekovni zakon napose.

Nedostaju li ustanove čekovnog zakona, to pristupaju redomice kao izvori čekovnog prava:

a) trgovački običaji, koji i u čekovnom kao upotrebe u trgovačkom prometu igra osobitu ulogu;

b) prisposodabljanje (analogija) sa sličnim ustanovama čekovnog zakona u vezi sa onim ustanovama mjeničnog zakona, na koje upućuje čekovni zakon. Ne rješava li naime stanoviti čekovni slučaj ni zakon čekovni ni običaji trgovački, to se on mora prosuditi po onim ustanovama čekovnog zakona, koje rješavaju srodne slučajeve.

Ne može li se ni ovim putem riješiti dotični slučaj, ne nalazi li se naime srodni slučaj u čekovnom zakonu, to se imadu uporabiti:

c) ustanove općega građanskog prava t. j. propisi, koji uređuju pravne odnošaje među pojedincima, koji se tiču njihovih osobitih (privatnih) svrha, i koji propisi nijesu izdani prvobitno za uređenje prijepora i odnošaja, koji su nastali iz čeka. U Hrvatskoj i Slavoniji pa u Sloveniji i Dalmaciji vrijedi opći građanski zakonik, uveden u Hrvatskoj i Slavoniji cesarskim patentom od 29. studenoga 1852., dok je za t. zv. njemačke nasljedne zemlje (Austriju) publiciran patentom od 1. VI 1811. sa obveznom snagom od 1. I. 1812. U Srbiji vrijedi građanski zakonik od 11. III. g. 1841. sa nadopuncima. U Medimurju, Bačkoj, Banatu i Baranji,

koji su pripadali Ugarskoj ne postoji sustavno izrađen građanski zakon, već tamo vrijede stranom pojedine kraljevske odredbe, a stranom običajno pravo.

U Crnoj Gori vrijedi »Opšti imovinski zakonik« od 25. marta 1888.; u Bosni i Hercegovini, ako i nije formalno uveden, a i je u praksi — osim obiteljskog i nasljednog prava — recipiran opći austrijski građanski zakon, te faktično ovaj važi uz otomanski građanski zakon »Medželle«.)

d) prisposodabljanje (analogija) s ustanovama općeg građanskog zakona.

§ 2.

NAZIV »ČEK«. ČEKOVNI POSAO I OSOBE, KOJE KOD TOGA SUDJELUJU.

Općenito se drži, da naziv: Cheque (Scheck, check, ček) potiče od engleske riječi »exchequer«, koja odgovara francuskomu »écliquier«, te da »Cheque« znači isto što i riznica, komora (Schatzkammer). Neki izvide riječ exchequer (écliquier) od latinske riječi »scaccarium«. Navodno zato, što su isplatni stolovi bili pokriveni suknjom, koje je bilo išarano, po uzoru šahovske daske, kvadratnim poljima.²⁾ Drugi izvide taj naziv od engleskog glagola »to check«, koji znači kontrolirati, te se u Engleskoj razne potvrđnice i namire nazivaju općenito »check« (n. pr. »scheck« naziva se i potvrda, koju dobivaju putnici za pohranjenu prtljagu).

Svi ovi izrazi svadaju se konačno na staru francusku riječ »eschac« ili »eschec«, koja je u svoje vrijeme sa igrom šaha (kraljevskom igrom) iz Perzije preuzeta i znači »kralj«, u prenesenom smislu šahovsku dasku, stol poput šahovske daske, na kojem se je plaćalo, riznica, blagajnica. »To check« (prvobitno »kazati šah«). znači nekoga upozoriti na njegove interese, kontrolirati.

Prometni snošaji, u koji do'aze na osnovu čeka pojedine osobe, zovemo čekovnim poslom.

²⁾ Vidi: dr. Ivan Čepulić: »Sistem općeg privatnog prava«, Zagreb 1925., str. 6. i 7. — U »Festschrift zur Jahrhundertfeier des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches 1. Juni 1911. (Teil I. Wien 1911)« članak: Dr. Ivo Pilar: »Entwicklungsgang der Rezeption des österreichischen Gesetzbuches in Bosnien u. Herzegovina unter besonderer Berücksichtigung des Immobilienrechtes« (str. 703. i sl.). Dr. Michael Zböck: »Die Anwendung des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches in Bosnien und Herzegovina« (str. 729. i sl.).

³⁾ Dr. Ernesto Cimić: »Čekovno pravo«, Zagreb 1922., st. 4. — Dr. Eugen Sladović: »Čekovno pravo«, Zagreb 1926.; st. 41.

Do čekovnog se posla dolazi redovito ovim načinom. Neka osoba, firma, raspolaže kod neke banke stanovitom gotovinom, stanovitom svotom. Ta osoba ima drugoj osobi isplatiti neki iznos; mjesto da ona plati gotovim novcem, uputit će posebnim pismom (ispravom, naputnicom) neku banku, da iz raspoložive njezine gotovine onoj drugoj osobi isplati iznos naveden u pismu. Ovakovo pismo (isprava, naputnica) zove se **ček** (šek, check, cheque); onaj, koji ga izdaje, zove se **trasant**, izdatnik (izdavač, izdavatelj, teznik, **assignant**). U svjetskom prometu znači izdati ček isto što upravit, potegnuti, trasirati ček, stoga se naziva izdatnik **trasant**. Onaj, u čiju korist izdatnik u prvom redu ček izdaje, onaj dakle, koji je uslijed toga prvi ovlašten zahtijevati u čeku označenu svotu, je vjerovnik i zove se općenitijim imenom remitent, pogodovnik, **assignatar**. Ipak je međutim moguće, da kao remitent nije navedena stanovita osoba, firma, nego da ček glasi na donosioca, na donosnika, to jest na onoga, koji ček donese, tko ga ima u ruci i taj se ujedno smatra čekovnim vjerovnikom.

Onaj, — bila to pojedina osoba ili firma —, koji je označen u čeku, da navedenu svotu isplati, na koga je upravljen ček, zove se **trasat**, **assignat**, te zovnik.

Ček imade predložiti remitent odnosno vlasnik (posjednik) njegov na isplatu. Ovaj čin zove se predložba (presentacija, podnošenje) na isplatu. Onaj, koji predloži ček zove se predložitelj (podnosač, presentant), a onaj komu se predloži ček predloženik (presentat). Osoba, koja je u čeku navedena kao vjerovnik (remitent), može ga sa svim pravima, koja su spojena s njegovim posjedom, prenijeti, ustupiti drugomu. Ovaj prijenos, ustup čeka biva tako, da remitent na čeku napiše izjavu, da je on taj ček prenio na treću osobu. Izjava ova napiše se na zadnjoj strani t. j. na leđima čeka, pa se s toga ovakav prijenos čeka naziva **naledom** (prijenos; žir, giro, žiro, indosso, indorso, indossament). Remitent prenesav ovim načinom ček, zove se tada **nalednik** (prenositelj, prenosač, **indosat** ili žiratar), a treća osoba, na koju je ček prenesen, **naledovnik** (**indosatar** ili žiratar).

Ovaj indosatar ili žiratar može opet ček u istom obliku dalje prenijeti. Učini li on to, tada se on napram onomu, na koga je prenio ček, ukazuje kao indosat ili žiratar, a ovaj opet prema njemu kao indosatar ili žiratar. Budući da je ovaj potomji kadar učiniti isto, što i njegov indosat, to može ček izmijeniti velik broj posjednika. Svaki indosat ukazuje se prema svome indosataru kao njegov prednik (prethodnik), a indosatar opet kao sljednik indosanta.

Uopće se u poslovima čekovnim sa stanovišta posjednika čeka smatraju za prednike trasant (izdatnik) čeka i svi oni od kojih je ček putem nalede došao u ruke posjednika čeka. Sljednici su na-

protiv sa stanovišta prijašnjega posjednika čeka svi oni, na koje je ček poslije njega putem nalede prešao.

Posjedniku čeka pripada s obzirom na ček dvo-

vrсно pravo:

a) on može od trasata zahtijevati isplatu na čeku navedene svote;

b) ako trasat ne plati, može se obratiti na prednike (na indosante i trasanta) i od njih zahtijevati, da oni isplate na čeku navedeni iznos. Ovaj zahtjev, koji se stavlja na prednike zovemo **regresom**, **zavratom**. Onaj, koji se može služiti regresom protiv kojega od svojih prednika zove se **regredient** (zavratnik, ovlaštenik zavratni); onaj pak od koga se zavratom traži isplata zove se **regresat** (zavratovnikom, zavratni obvezanik).

Preuzme li tko kakovu obvezu, to može druga osoba osigurati, **zajamčiti vjerovniku**, da će onaj svoju obvezu u istinu ispuniti; i za slučaj, ne bude li onaj prvi obveze ispunio, da će je ona sama ispuniti. U ovakovom slučaju velimo, da je dotični preuzeo za drugoga poručanstvo, jamstvo (jemstvo), pa ga nazivamo **porukom**, **jamcem** (jemcem). Kao što se može preuzeti jamstvo za ispunjenje svake obveze, tako se može **zajamčiti** i ispunjenje po nekom preuzete čekovne obveze, koja je nastala izdanjem i naledom, i tada govorimo o čekovnom poručanstvu, jamstvu. Bude li ovo jamstvo izjavljeno na samom čeku, tada govorimo o pravom čekovnom poručanstvu, jamstvu (jemstvu), a osoba, koja preuzima kao poruk jamstvo za drugu osobu, čekom već obvezanu, i koja to izjavi na samom čeku, zove se pravi čekovni poruk, **jamac**, a val. **avalista**. Bude li ispunjenje čekovne obveze **zajamčeno** usmeno ili osobitom ispravom, a ne na čeku, tada govorimo o **nepravom čekovnom poručanstvu**, jamstvu.

§ 3.

VRSTE ČEKOVA.

U bankovnom prometu govori se o raznim čekovima, a prema tomu i razlikujemo razne vrste čekova.

Prije svega spominjemo **novčani ček**. Ovaj je najobičajniji te se čekovni zakoni uopće, a napose i naš, bavi samo novčanim čekom. Ovaj ček je naputnica, kojom trasant (izdatnik) njezin upućuje trasata, da s obzirom na gotovinu, kojom onaj prvi raspoaze, isplati svotu novca.

Sa gotovinom, koju ima netko pohranjenu ili koja mu je na raspoložbu kod banke (bankira), raspolaže dotičnik većinom čekom. Redovno uručuje banka deponentu »knjižicu čekova«, u kojoj se nalazi stanoviti broj (n. pr. 25. 50) čekovnih blanketa. Na ovu knjižicu mora primatelj brižno pripaziti, da tko ne dođe do nje, te da se izbjegne eventualnoj zlorabiti i krivotvorenju.

Kad želi raspo'agač gotovine kod banke isplatiti nekomu stavu svotu, istrgnut će iz knjižice čekova jedan primjerak, ispuniti će ga i uručiti onomu, komu je dotičnu svotu namijenio. Da se izbjegne po mogućnosti zlorabiti upotrebljava se za blankete čekova papir, koji je teže dobiti i koji je snabdjeven t. zv. vodenim tiskom, a mimo to su pojedini primjerici posebno numerirani. Uz sam ček dodaje se obično s jedne strane (s lijeve) talon (kontrolni odrezak), koji ostaje u knjižici čekovnoj, te na kojem se ubilježuje, — za vlastitu porabu vlasnika konta — svota, komu je uručen ček i datum kada je izdan. S ovim podacima moguće je u mnogim slučajevima, ako se izgubi ček, te ako se odmah obavijesti banka na koju je ček izdan, — očuvati se štete, od neovlaštenog umovčenja čeka. S druge (desne) strane običaje se dodavati čeku »brojevnika«, to jest brojevni kontrolni kupon, red brojeva u okruglim iznosima (redovno od 500 dinara dalje, razdijeljen u skupine po tisuću eventualno po 500 dinara dotično na desetke tisućnika više); od ovog se brojevnika kod izdavanja, potpisa čeka odreže do onog dijela, n. pr. hiljadarke, na koju ček glasi, te se tim barem suzuje mogućnost zlorabite, krivotvorenja.

Ovakav ček glasio bi primjerice

Broj 237	Broj 237	Din 5.300—	500000
uručen	Prva hrvatska štedionica		45 000
			400000
			350000
			300000
			250000
			200000
			150000
			100000
			50000
			40000
			30000
			20000
			10000
			5000
			4000
			3000
			2000
			1000
			500

Ima se odrezati.

⁴⁾ Ako se želi, da ček ne glasi na donosioca mogu se riječi »na donosioca« prekriziti. Radi olakćenja prometa dodaje se ipak čeku n. im. blanketima — ispod teksta odozdo natiskano (da se ne ispituje ovlaštenje — legitimacija — posjednika čeka na podignuće u čeku navedene svote — vidi str. 48.): »Čekovi, u kojima su prebrisane riječi »ili na donosioca« ne će se isplatiće. Ujedno se običaje još dodavati, da se ne će isplatiće čekovi »gdje je platežni rok naznačen«. Ovo potonje suviše je donekle dolaziti, jer isprava, u kojoj je dospelost drukčije naznačena nego »po viđenju, nije ček (§ 11. č. z.) (vidi str. 20.).

Od novčanog čeka razlikuje se **efektni ček** (Effektenscheck), koji ne glasi poput onog prvog na stanovitu svotu novca nego na vrijednote, vrijednosne papire, efekte, na robu, zamjenjive predmete. Ovaj ček izum je bečkog žiro-bagajničkog udruženja (»Wiener-Giro und Kassenverein«) i više ide u red warranta (»skladišnih listova«). On se još nije u prometu posve ustalio i uvriježio, a ni zakonom nije uređen. Ovakav efektni ček glasio bi primjerice:

Br. 94.

Gradska štedionica u Splitu neka izvoli iz moje zahtjeva izručiti g. Vladimiru Petriću petnaest komada $4\frac{1}{2}\%$ hipotekarnih založnica jugoslavenske udružene banke d. d. po Din 500.—, dakle u svem nominalno Din 7500.—.

Sibenik, 15. maja 1929.

Milko Živić.

Kod novčanih čekova lučimo razne podvrste, već prema tomu, koja im je zadaća namijenjena. Ove se podvrste novčanih čekova razlikuju u praksi već po vanjsini svojoj, po boji, kako bi se odmah, već na prvi pogled moglo znati, kakve je naravi dotični ček. Prema boji razlikuju se: bijeli, crveni, dapače zeleni, plavi, žuti i smeđi čekovi. Posljednje četiri vrste poznate su napose u unutrašnjem uređenju njemačke državne banke, u prometu državnih blagajna, a kako nisu od interesa po opći promet ne ćemo se pobliže na nje ni osvrnati.

Bijeli ček rabi za dizanje iznosa u gotovu i na ovaj se napose i poglavito osvrću čekovni zakoni.

Crveni ček rabi za prenošenje na čeku navedenog iznosa od konta jedne stranke na konto druge bilo u prometu istog mjesta ili raznih mjesta (Distanzverkehr). Ovakvim čekom tereti banka konto trasanta, a odobrava odnosnu svotu kontu vlasnika čeka. Ovakav crveni ček može glasiiti ovako:

Br 79.	Hrvatska poljodjelska banka d. d.	Br. 79.	Iznos Din 6 428'37
			Hrvatska poljodjelska banka d. d.
			neka izvoli kontu (tekućem računu)
			Mirko Pavletić
			od Hrvatske poljodjelske banke d. d.
			na Sušaku odobriti svotu od šest tisuća četiri sto dvadeset osam dinara
			37 para i za taj iznos teretiti konto
			(tekući račun) potpisanoga
			Janko Bačić v. r.
			Zagreb, 12. juna 1929.

Mirko Pavletić

12. VI. 1929.

Nadalje se razlikuju još ove vrste čeka:

1. namirni i doznačni ček (Quittungs- i Anweisungsschek). Prvi je imao prije, osobito u Njemačkoj, oblik bijelog čeka, te je sadržavao namiru na iznos, koji je morala platiti banka, dok je doznačni ček sadržavao prema današnjem pozitivnom pravu doznaku stanovite svote. Danas je s obzirom na postojeće zakonske propise izgubio namirni ček svoju važnost i opravdanost.

2. Mjesni i udaljeni ček (Platz- i Distanzscek). Mjesni ček zove se onaj, kod koga je mjesto izdabe i mjesto isplate jedno isto; dok se u protivnom slučaju govori o udaljenom čeku. Praksa uzima, da je udaljen ček i onaj, koji je u istom mjestu izdan i plativ (n. pr. u Zagrebu), no koji se šalje vjerovniku, koji prebiva u drugom mjestu (n. pr. u Zemunu), jer potom postoji udaljenost mjesta (distancia loci) s obzirom na onoga, komu je ček izručen.

3. Čekovi na ime ili na donosioca (imaoca), prema tomu je ili remitent (asignatar) imenom naveden ili nije, te u potonjem slučaju smatra se čekovnim vjerovnikom, ovlaštenikom, svaki posjednik čeka. (Vidi str. 22.).

4. Čekovi »po naredbi«; to su takovi, u kojima je trasant s izrazom »na naredbu«, »po naredbi«, »po odredbi« ovlastio remitenta, da može ček na drugog premijeti (vidi još str. 34.).

5. Limitirani i nelimitirani čekovi. Limitirani su čekovi, na kojima je banka (trasat) naznačila, izručujući čekovne blankete vlasniku konta, maksimalni iznos, na koji ček može biti ispunjen, dotično do kojeg iznosa odnosna banka jamči, preuzima garanciju za isplatu (iskup) čeka, odnosno na kojima je već otisnut iznos, na koji ček glasi.

Netko je pohranio n. pr. kod jedne banke Din 40.000.—, te je primio za to 40 čekova svaki na Din 1.000.— ili 80 čekova na Din 500.— svaki. Ove limitirane čekove ovlašten je dotičnik ispuniti i staviti u promet, a isti poznati su pod imenom Money-Orders, Cirkular-Cheks, Travellers-Cheks, Tourist-Drafts.

O obračunskom, o prekrštenom, čeku govorimo na drugome mjestu (str. 53.).

Dio I.

Sastavine čeka.

§ 4.

BITNE SASTAVINE (POTREPŠTINE) ČEKA.

(§§ 1., 2., 3., 11., 22. toč. 1. č. z.; § 6. m. z.)

Zakon o čeku ustanovio je radi sigurnosti prometa one sastavine, koje mora imati isprava, za koju se hoće, da se smatra čekom u smislu postojećega zakona. Takove sastavine nazivljemo bitnim sastavinama, potrepštinama čeka. Manjka li koja od bitnih potrepština, koje zahtijeva zakon, ne može se dotična isprava smatrati čekom; na nju se ne mogu primijeniti ustanove zakona o čeku; niti mogu iz nje nastati obveze u smislu zakona čekovnoga. Hoće li međutim u tom slučaju nastati druge pravne posljedice, bit će mjerodavni drugi pravni propisi. Povrh bitnih sastavina, potrepština može sadržavati ček i drugih sastavina, mogu biti u njem navedene i druge opstojnosti i činjenice, koje zakon ne spominje. Premda je oznaka ovih opstojnosti, činjenica, u mnogom pogledu korisna, premda se je u prometu i uobičajila, to ovakove oznake ipak nisu neophodno nužne za pravnu valjanost čeka. Ovo su nebitne, izvanredne sastojine, svojstva čeka. Tako primjerice oznaka primaoca svote (str. 21.); oznaka kada je ček plativ (str. 20.).

Razumijeva se po sebi i leži u naravi stvari, da se poput mjenice i svaki ček mora izdati pismeno; usmenoga čeka nema. Zakon nije odredio niti kakav format ček imati mora, niti materijal, kojim ima biti napisan. Po sebi je jasno, da jedno i drugo mora biti tako udešeno, da je ček sposoban za promet. Ček može biti naštampan ili litografiran; jedino će ona mjesta u čeku morati biti rukom pisana, glede kojih to zakon izriječno traži. Budući da se kod uporabe takovih formulara nikada ne štampa odnosno ne litografira čitav ček, već se ona mjesta, koja kod različitih čekova razno glase, ostave prazna, da ih izdavač po volji ispuní, to će on, da se ukloni

pogibao krivotvorenja, morati paziti, da sve praznine ispuni bilo riječima bilo osobitim crtama. Dobro je pripaziti i na to, da se na kraju retka pojedine riječi ne prekidaaju.

Redovito je papir materijal, na kojem se ispostavlja ček; ali nema zapreke, da bude napisan i na pergameni, platnu i t. d. Zakon ne govori ni o materijalu, kojim se ček piše. Ipak će glede ovog potonjeg biti mjerodavne uobičajene norme. Tako n. pr. olovkom napisan ček redovno ne će banka isplatiti (honorirati). Kojim će redom biti na čeku napisane bitne sastavine, potrepštine nije odlično po vrijednost čeka, jer stereotipna, nepromjenljiva oblika zakon ne traži. Ipak se je taj oblik već običajem ustalio. Banke imaju redovno svoje posebno sastavljene čekovne formule (redomice numerirane), a radi bolje i točnije kontrole isplaćuju (honoriraju) samo one čekove, koji su ispunjeni na tim formulirima. Izgubi li sada pojedinac, koji raspolaže sa stanovitom gotovinom kod banke, numerirane formule i prijavi gubitak banki, to će, pokušajući li nepošteni posjednik ovakvih formula, i krivotvorivši potpis, te želeći podignuti stanovitu svotu, banka laglje moći prepriječiti unovčenje ovakvog čeka.

Budući da zakon ne određuje, u kojem jeziku mora biti ček napisan, to je valjan ček, koji je izdan bilo u kojem jeziku n. pr. židovskom, turskom.

Bitne sastavine (potrepštine) čeka jesu:

1. oznaka »ček« (csekk, cheque, check, Schek) u samom sadržaju (tekstu, slogu) isprave. — Prema tomu: a) svaka isprava, za koju izdatnik (trasant) hoće, da bude čekom mora se takovim označiti, dakle navesti izraz »ček«, i b) taj izraz mora biti uvršten u sam slog, sadržaj, tekst, čeka (ne dakle kao natpis ili odozdo napisano).

Ako je isprava izdana na stranom jeziku mora se u samom sadržaju (slogu) nalaziti izraz, koji na tom jeziku odgovara pojmu čeka.

2. Nalog (Uputa) za trasata, da iz pokrića (računske tražbine) trasantove (izdatnikove) plati stanovitu svotu novca; ovaj nalog ima biti bezuvjetan, te se ne smije vezati o protuuslugu ili uvjet.

Prema tomu mora se u čeku nalaziti nalog (uputa, poziv) izdatnika (trasanta) čeka, upravljen na treću osobu (firmu), da iz pokrića (gotovine, računске tražbine), kojim raspolaže, plati stanovitu označenu svotu (doznaka, naputak na isplatu; isplatna, doznačna zaporka, klausula). Obično glasi ovaj poziv na pr.: »Prva hrv. štedionica neka plati (ili izvoli platiti), ali može i drukčije glasi. Tako na pr.: »Banku x. y. upućujem...« ili »pozivam« ili »molim« neka isplati iz moje računске tražbine (gotovine, dobra) g-u N. N. svotu od 105 dinara«.

Budući da je po naravi svojoj ček naputnica, koja je plativa po viđenju (na vid), to je razumljivo, kao što i zakon određuje, da se nalog za isplatu čeka ne može učiniti ovisnim ni od kakove protuusluge ili od kakova uvjeta.

U čeku mora biti sadržan nalog platiti stanovitu svotu. Prema riječima i smislu ove ustanove mora biti naznačena svota jedinstvena; s toga se ona ne može dijeliti na česti; a ne može biti plativa sa kamatima. Ako su na čeku uz svotu navedeni kamati, to se smatra kao da oni nijesu ni napisani (§ 3. č. z.), te ček ostaje valjan, ako ima ostale potrepštine. Čitava svota na koju ček glasi, mora biti izražena u jednoj istoj državnoj vrijednosti. Vrijednota može biti označena i u valuti koje strane države, ali će morati biti jedna ista vrijednota za cijelu svotu, koja je na čeku naznačena. Poradi toga će na pr. kod nas vrijediti ček, koji glasi: »platite... 50 maraka«, ali ne će vrijediti, ako glasi: »platite 50 maraka i 70 dinara«. Ček, koji glasi na tuđu vrijednotu, u koliko nije dodan izraz »efektivno« ili u »naravi«, može se isplatiti ili u novcu tuđe vrijednote ili u domaćoj vrijednosti prema faktičnom tečaju. Vrijednost druge vrste novca (vrijednota) ustanovljuje se prema običajima (usancama) mjesta u kojem je ček plativ. Ček može glasi i ovako: »Platite... 50 franaka ili odgovarajući vrijednost u dinarskoj vrednosti«. Svota ima biti stalna, određena ne samo kvalitativno, nego i kvantitativno, tako da o iznosu ne može biti sumnje. Ne će dakle biti ispravna oznaka: »Platite... 100 do 115 dinara«.

Budući da ček mora glasi na novčanu svotu, to čekovi, na koje se proteže čekovni zakon, ne mogu glasi na robu ili vrijednosne papire. O mjestu, gdje se ima naznačiti u čeku svota, ne određuje zakon ništa naročito. Prema stilizaciji zakona može se ipak zaključiti, da svota mora biti naznačena u savezu s nalogom, koji je dan trasatu. Prema tomu nema sumnje, da je najispravnije naznačiti svotu naročito u sadržaju doznačne zaporka. Naznačiti bi se mogla novčana svota desno odozgo na kraju čeka na prednjoj strani, kako to biva kod mjenice; ali tada treba ovako navedenu svotu dovesti u savez sa doznačnom zaporkom. Tako n. pr. »Jugoslavenska udružena banka u Zagrebu neka izvoli L. M. platiti gore navedenu svotu«.

Običaj je međutim, da se novčana svota na čeku, kao i na mjenici piše dva puta; jedamput brojevima na desnom kraju čeka odozgo, a drugi put slovima u samom sadržaju. Katkada se pače događa, da je novčana svota označena i treći put; trasant naime — osobito, ako nije pisao sadržaj čeka — napiše pred svojim potpisom još jedamput čitavu svotu.

Ako je na čeku naznačena svota slovima i brojevima, tada u slučaju razlike vrijedi svota izražena slovima. Ako li je svota izražena više puta bilo slovima bilo brojevima, tada u slučaju razlike vrijedi manja svota.

Prema sada istaknutomu načelu, po kojemu među slovima i brojkama odlučuju slova slijedi, da onda, kada svota bude označena više puta brojevima, a samo jedamput slovima, vrijedi svota označena slovima. Ako je svota izražena samo jedamput brojkama, a više puta slovima, te se nađe u oznaci razlika, odlučuje najmanja svota označena slovima. Ako li je svota označena više puta brojkama i više puta slovima, vrijedit će najmanja svota označena slovima.

3. ime **trasata** (asnagnata, tezonvika), to jest onoga, koji ima platež obaviti. Zakon ne propisuje na kojem se mjestu imade u čeku staviti oznaka trasata. Pravilno stavila se oznaka trasata u sadržaj čeka zajedno s isplatinim nalogom. No mogla bi se oznaka trasata metnuti, kao što je običajno kod mjenice, u samostalnoj adresi. Glavno je, da bude nedvojbeno, da se nalog proteže na dotičnog trasata.

Po našem čekovnom zakonu može kod čeka, koji je plativ u ovozemstvu, biti **trasatom** samo takova tvrtka (firma), koja se **bavi bankovnim poslovima** bilo na temelju svojih statuta, priznatih zakonom (n. pr. poštanska štedionica), bilo prema upisu u trgovačkom registru. Ako je ček plativ u inozemstvu, to se može označiti trasatom i onaj, na koga se prema čekovnom pravu, koje vrijedi u mjestu isplate, ček upravititi može.

Zakon naš ograničio je oznaku asgnata na firme, koje se bave bankovnim poslovima u interesu narod. gospodarstva, jer se samo tim načinom dade upotrijebiti ček donekle kao zamjenik novca u svakidašnjem prometu, te jer se općenito priznaje, da se istom u takozvanom bankovnom žiro-prometu prikazuju sve koristi i probici čeka, pak da se mogu bez gotovine međusobne isplate obaviti dotično izravmati.

Kao trasat mora biti navedena stanovita određena trgovačka tvrtka. Ne će se moći potom navesti više trasata (tezonvika) bilo kumulativno (A i B istodobno) bio alternativno (A ili B) bilo sukcesivno (ne plati li A, tada B). Kako ima firma (tvrtka) glasi, o tom je govor u trgovačkom zakonu. Nije zapreka valjanosti čeka, ako firma trasata nije onako navedena, kako je uknjižena u trgovački registar, ali svakako je potrebno, da bude trasat (tezonvik) tako označen, da se može jasno razabrati, koga je tvrtka (firma) određena, da budu trasatom (tezonvikom). Zato ne bi bio valjan ček, kad bi kao asgnat bio označen na pr. »Blagajnik hrvatske poljodjelske banke« ili »Upravitelj podružnice prve hrvatske štedionice u Sisku — neka izvoli platiti«; nu valjano je označen trasat riječima: »Ravnateljstvo Prve hrvatske štedionice neka izvoli platiti«.

Trasiranih sopstvenih čekova t. j. takovih, kod kojih je trasant (izdatnik) i trasat čeka jedna ista osoba zakon ne pozna. Dopusšteno je ipak, da jedna te ista firma, koja ima u raznim mjestima svoje

poslovnice, svoje podružnice, trasira ček na svoju podružnicu (i obratno), ali u tom slučaju mora kao trasat biti naročito naznačena odnosno podružnica.

4. **Mjesto gdje treba ček platiti.** Po naravi čeka potrebno je znati mjesto, gdje će se ček platiti.

Mjesto gdje će se ček platiti, može se navesti ili naročito na pr. »platit će se u Zagrebu« ili tako, da se uz firmu trasata navede njegovo prebivalište. U ovom potonjem slučaju, koji je običaj, uzima se platištem čeka te ujedno prebivalištem trasatovom mjesto, koje je napisano pokraj imena tvrtke trasatove (na pr. »Prvoj hrvatskoj štedionici« u Zagrebu).

Nije li međutim naznačeno platište ni jednim od ova dva načina, smatra se mjesto izdavanja platištem čeka. I onda će mjesto izdavanja vrijediti kao platište čeka, ako je platištem označeno mjesto, koje u istinu ne postoji.

Ako je u čeku navedeno, da je plativ »na svim mjestima« uzet će se, kao da nije naznačeno posebno platište, te će ček biti plativ na mjestu, gdje je izdan.

Ako je na čeku navedeno više mjesta bilo alternativno (ili — ili), bilo kumulativno, to će se smatrati obitavalištem trasatovim te ujedno platištem mjesto, koje je na prvom mjestu istaknuto uz firmu.

Savezno sa gore navedenim određuje se mjesto plaćanja na ove načine: a) određeno je poimence u čeku; b) ako to nije, tada mjesto naznačeno pored trasatovoga imena smatra se kao mjesto plaćanja; c) ako i to nije tada se mjesto izdanja smatra za mjesto plaćanja; d) ako nije naznačeno ni mjesto izdanja, tada se smatra kao mjesto izdanja (§ 3. č. z.), a ujedno kao mjesto plaćanja, ono mjesto, koje je naznačeno pokraj imena trasantovoga.

*
*
*

Čekovni zakon ne pozna domiciliranje čeka, to jest naznaku platišta, koje je različito od mjesta gdje se nalazi boravište, sjedište trasata, te na kojem on svoje isplate obavlja. Mjesto platišta označeno na čeku smatra se vazda i kao prebivalište trasatovo. Ako je na čeku navedeno više t. zv. isplatinih mjesta (»Zahlstelle«) (na pr. naznaka, da je ček plativ kod Prve hrvatske štedionice u Zagrebu, te kod njenih podružnica u Osijeku, Varaždinu, Sisku, Zemunu, Bjelovaru i t. d.), to se ove oznake ne mogu smatrati domiciliranjem.

Isplatna su mjesta redovno takove firme (mogu biti i podružnice trasata), koje se obvežeše trasatu preuzeti čekove, a ne ove odmah na vid isplatiti. Isplatio mjesto ne zamjenjuje trasata kao što domicilij trasata kod mjenice; isplatio mjesto preuzima, kao punomoć-

nik »Inkasomandatar« predročitelja, unovčenje (inkaso) čeka. Čini li to pojedina firma na osnovi sporazumka (odnošaja svoga n. pr. kod podružnica) sa trasatom bez troška za predročitelja, to se tada naziva »isplatinim mjestom«.

Isplatno mjesto može na svoju pogibao unovčiti ček čim se predoči, ali u istinu plativ je ovaj tek tada, kada stigne trasatu, koji je ispitao njegovu valjanost. Za slučaj naznake »isplatinoga mjesta« vrijedit će kako je gore navedeno, da se ček ima u istinu platiti na mjestu, koje je najprvo imenovano.

Oznaku »nužne adrese«, koju pozna mjenični zakon, ne pozna čekovni zakon.

Glede vremena, kada se ima platiti ček opažamo, da je prema zakonskoj ustanovi **ček plativ po videnju** (na vid, na predodžbu, a vista) t. j. ima se platiti, kad se predoči. A to i odgovara naravi čeka, jer mu je zadaća zamijeniti, nadoknaditi isplatu u gotovu. Drugojačije nego li po videnju, na vid, ne može se vrijeme, kad je ček plativ, označiti.

Isprava u kojoj je dospjetak drukčije naznačen ne smatra se čekom.

5. **Oznaka mjesta, dana, mjeseca i godine izdanja.** Vrijeme, kada je ček izdan može se označiti samo načinom kalendarskim, a svaka će druga oznaka biti nevaljana. Kalendarska oznaka nije međutim samo ona, u kojoj je stanoviti mjesec označen imenom svojim, a dan dotičnim kalendarskim brojem, već i ona, iz koje se nesumnjivo može razabrati makar i drugim načinom dotični mjesec i dan izdadbje; zato će biti valjano datiran ček, koji bude glasio: »U Zagrebu, na Markovo g. 1929.«, ali ne će biti valjan onaj, koji bude glasio: »na uskrš«, »na duhove«, jer traju ovi blagdani po dva dana.

Ako se i ne pita, da li je doista ček izdan u mjestu, koje je na čeku spomenuto, kao mjesto izdanja, ipak se općenito uzima, da ne vrijedi ček, na kojem je kao mjesto izdanja navedeno takovo mjesto, koje uopće ne postoji.

Zakon ne određuje, gdje treba navesti naznaku mjesta i datiranje čeka. Prema trgovačkom običaju redovito udešeni su čekovni formulari tako, da se naznaka mjesta i datiranje označi lijevo odozdo uz potpis trasanta. Čekovni zakon veli u § 3., da se ček u kojem nije označeno mjesto gdje je izdan, smatra, da je izdan u mjestu, koje je označeno pokraj imena trasantovoga. Valjana će biti naznaka mjesta izdanja i datiranje, kad se uopće vidi, da se radi o datiranju izdanja čeka. Prem tomu moći će se naznačiti mjesto izdanja i datiranje samo na prednjoj strani čeka.

6. **Potpis imena ili tvrtke trasanta, (izdatnika, teznika).** U smislu i duhu zakona ne će biti dozvoljeno, da trasant napiše svoje

ime poprijeko preko sadržaja ili uz sadržaj čeka ili odozgo nad čekom, a niti na zadnjoj strani čeka. Potpis trasantov stavlja se na kraju čeka, na prvoj strani, obično desno ispod sadržaja.

Nije od utjecaja, da li je potpis trasantov napisan tintom, olovkom, bojom ili drugim materijalom; da li je sadržaj čeka pisao sam, trasant ili tko drugi, da li je potpis trasantov stavljen in bianco, i sadržaj naknadno napisan ili ispunjen.

Za valjanost čeka zahtijeva se, da bude prezime trasanta napisano; nije stoga dovoljno bude li to ime natiskano, litografirano ili štampiljom udareno. Kod potpisa trasantova dostatno je spomenuti prezime bez ikakve daljnje oznake, a napose ne treba spomenuti ni krsnoga, rodnoga imena, ni stana ni zanimanja trasantova. Obično se međutim kod potpisa trasantova navodi i krsno, rodno ime, ako i ne cijelo, barem početnim slovima, i to osobito onda, kada se više njih naziva jednakim prezimenom.

Trasant se može u ostalom označiti i firmom. Kako valja potpisivati trgovačku firmu, određuje trgovački zakon.

§ 5.

KOMU SE IMA ČEK ISPLATITI?

(§ 5. č. z.)

Razumijeva se po sebi, da je važno i odlučno znati i odrediti, tko je ovlašten podići, dotično komu se ima isplatiti svota, koja je na čeku navedena. Glede toga bit će mjerodavan sam ček, to jest na čeku treba naznačiti, tko može podići svotu, koja je na njem navedena.

Prema odredbi zakona, ček se može izdati na ime ili na donosioca, drugim riječima: podići svotu, koja je na čeku naznačena, može biti ovlaštena (asignatarom, remitentom) ili stanovita određena osoba (firma) ili donosioč (donositelj), to jest svaki, koji ček donese, tko ga predoči, ima pravo zahtijevati, da mu se isplati na čeku navedena svota. Prema tomu govori se o čeku na ime i na donosioca.

Zakon ne spominje, na kojem mjestu čeka valja naznačiti ime asignatara. Najnaravnije i najjasnije će biti, ako se asignatar spomene, navede u samom tekstu čeka.

Spomene li se ili napiše jednostavno stanovito ime izvan sadržaja samoga čeka, tada se ova oznaka ne će moći uzeti kao točna naznaka asignatara.

Nema zapreke, da trasant (izdatnik) čeka samoga sebe označi kao onoga, tko je ovlašten podići svotu u čeku naznačenu (kao asignatar). Razumljivo je ovo, ako se drži na umu, da ček često služi

u svrhu, da trasant (izdatnik) čeka podigne gotovinu u čeku naznačenom. Izdatnik moći će naznačiti sebe asignatarom tako, da ne spo-
menuv ime (ili firmu) izda ček na sopstvenu naredbu. Ovakovi čekovi glase n. pr.: »Hrvatska poljodjelska banka nek-
izvoli platiti na moju sopstvenu naredbu« ili »po mojoj sopstvenoj
odredbi«.

Ako se uz ime ili tvrtku asignatara navedu riječi »ili donosioca«
ili sličan izraz, smatra se, da ček glasi na donosioca.

Čekom na donosioca smatra se i onaj ček, u kom uopće nije na-
značeno, komu ga treba platiti, ako dakle manjka oznaka asigna-
tara.

U praktičnom životu najviše je raširen ček na donosioca. On
zastupa plaćanja u gotovu.

Ne vrijedi ček na donosioca u kome je trasant ujedno trasat.
(Vidi str. 18.).

§ 6.

BILJEGOVANJE ČEKOVA.⁵

Čekovi podvrgnuti su biljegovanju, uplati-
takse. Biljegovanje ne utječe doduše na valjanost čeka i čekovnih
obveza, ali onaj koji je dužan biljegovati, uplatiti taksu, a toga ne
učini ili to ne učini u određenom iznosu i na propisani način, počin-
iti će dohodarstveni prekršaj te će biti kažnjen, da plati višestruki iz-
nos propisane takse pristojbe.

Prema zakonu o taksama od 27. VI. 1921., koji je nadopunjen
napose »zakonom o izmjenama i dopunama u zakonima i dopu-
nama o taksama i pristojbama od 23. X. 1923.« vrijedi za biljgo-
vanje čekova ovo. — Po tar. br. 36. mora se na čekove platiti
taksa od 50 para. Kod poštanskih pak štedionica i poštanskih
čekovnih zavoda naplaćuje se u ime takse 10 para.

Ček koji je izdan u inozemstvu, a prenesen je u našu državu
morat će se biljegovati kao i ovozemni ček.

Kada ček nije providen propisnom taksenom
markom, u propisnom iznosu i na propisani način, nastupiti
će posljedice predviđene u članu 51. gore citiranoga
taksenoga zakona. Ovaj član 51. glasi:

»Kad se na isprave izdane u privatnom saobraćaju, koje pod-
ležu plaćanju takse u markama, ne prilepi odmah pri postanku is-

⁵) Vidi: 1) Slavetić Jakša: »Zakon o taksama od 27. VI. 1921. na-
dopunjen svima izmjenama i dopunama, kao i onim zakona od 25. X. 1923.«
St. 22., 54. — 2) Živ. St. Deveserski: »Zakon o taksama«. Str. 112. i
275. — Tar. br. 36., 3) Tar. br. 36. zakona o taksama i član 57. toč. 5. tak-
senog i pristojbenog pravilnika k tomu tarifnom broju.

prave nikakova ili nepotpuna taksa, ili se taksa propisno ne prilepi
i poništi ili se za petnaest dana od dana sastava isprave ova ne
prijava i plati taksa, pa takva pismena dodu pred vlast ma na koji
način, naplaćuje se uz doplatu redovne takse, kaznena taksa u iznosu
način, neplaćene, nedovoljno ili nepropisno položene takse. — Do-
tri puta neplaćene, nedovoljno ili nepropisno položene takse. — Ako se
platu redovne i kaznenu taksu plaća sopstvenik isprave. — Ako se
utvrdi nemogućnost naplate od sopstvenika, osudiće se na plaćanje
prednje takse izdavalac. — Za izricanje osude nadležne su sve
vlasti pred koje takova isprava dode. — Novčani zavodi i sva druga
lica koja ovu taksu plate, imaju srazmerno pravo naknade od ostalih
potpisnika na ispravi odnosno od izdavaoca isprave. — Za ovakove
isprave ranije sastavljene za koje ili nije plaćena nikakva ili nedo-
voljna taksa, ili na koje je taksa nepropisno prilepljena i poništena,
smatrat će se radi naplate takse, da su sastavljene u trenutku kad su
pred vlast došle i platiće redovnu taksu i kaznu po stopi koja važi
u tome trenutku. — Sve dotle dok se ova taksa ne naplati vlasti
podneto pismeno ne će uzimati u rad, niti će ga vraćati sopstve-
niku«.

Što se pako tiče poništavanja taksenih maraka na čeku bit će
materijalna ustanova toč. 6. člana 55. taksenog i pristojbenog pra-
vilnika, koja glasi:

»Lepljenje maraka na priznanice u privatnom saobraćaju vrši
se pre ispisivanja isprave ispod natpisa isprave tako, da natpis ne
bude ispisivan preko maraka već iznad njih, a poništavanje se vrši
time što će se prvi red sadržine isprave ispisati preko prilepljenih
maraka i to tako, da početak pisanja počne na čistoj hartiji i pro-
dužuje preko maraka«.

Dio II.

Čekovna sposobnost.

§ 7.

TKO JE ČEKOVNO SPOSOBAN?^{a)}

(§ 23. toč. 17., 28. č. z.; §§ 7., 94., 95., 97., 108. m. z.)

Prema ustanovi § 23. čeka, zakona toč. 17. imaju se kod čeka shodnim načinom primjenjivati ustanove mjeničnoga zakona glede čekovne sposobnosti osoba, koje su ček potpisale.

Prema tomu će ono, što vrijedi o t. zv. mjeničnoj sposobnosti, vrijediti analogno i za čekovnu sposobnost.

Potom je čekovna sposobnost ovlast (pripadajući pojedincu po postojećem pravu), kojom stanovita osoba može pravovaljano sklapati poslove na osnovi čeka. Ta čekovna sposobnost dvovrsna je prema tomu, da li ta pravna ovlast služi u svrhu, da dotična osoba poslom, koji se osniva na čeku, stječe samo prava ili da li se ona tim poslom obvezuje. U prvom slučaju govorimo o aktivnoj čekovnoj sposobnosti, a u drugom o pasivnoj čekovnoj sposobnosti.

Svaki onaj, koji je sposoban uopće stjecati pravo, a ta se sposobnost u pravilu danas nikomu ne poriče, taj je i aktivno čekovno sposoban.

Od toga su izuzeti: a) nedopuštena udruženja, društva (§ 26. o. g. z.); b) osobe (lica), koje su položila zavjet siromaštva (redovnici) dotle, dok su članovi reda.

Djeca ispod sedam godina, zatim oni, koji su lišeni razuma te pravna lica mogu sticati prava, dakle biti i čekovnim vjerovnicima samo po svojim zastupnicima (§ 865. o. g. z.; § 533. srp. g. z.).

^{a)} Dr. Ernest Čimic: »Čekovno pravo«. — Zagreb 1922.; st. 13. i sl.

U vezi sa navedenim spominjemo, da mogu stjecati vlastitim djelovanjem, bilo po svojoj volji bilo po svojim zakonitim zastupnicima (punomoćnicima):

a) osobe, koje su navršile sedmu godinu života (§ 865. o. g. z.; § 533. srp. g. z.);

b) proglašeni rasipnici (§ 865. o. g. z.; § 533. srp. g. z.);

c) gluho nijemi (§ 275. o. g. z.; § 533. srp. g. z.).

Kada je govor o čekovnoj sposobnosti bez potanje oznake, onda imademo pred očima pasivnu čekovnu sposobnost.

Čekovno (pasivno) sposobni jesu samo oni, koji su uopće kadri obvezati se pravovaljano pogodbom, koji se dakle mogu obvezati prema propisima građanskoga ili trgovačkog (n. pr. firme, trgovačka društva) zakona.

Obzirom na propise građanskog odnosno trgovačkog prava, još nije došlo do unifikacije zakona u našoj državi, te u tom pogledu imade i raznih pravnih područja (Srbija, Hrvatska i Slavonija, Dalmacija i Slovenija, Crna Gora, Vojvodina i Medimurje, Bosna i Hercegovina). Prema tome bit će donekle i razlike u pogledu mogućnosti pravovaljano obvezati se temeljem pogodbe, dakle i temeljem čeka, t. j. imati pasivnu čekovnu sposobnost.

Pogodbom mogu se pojedinci obvezati osobno (lično) i po zastupniku. Općenito za cijelu državu vrijedi ovo pravilo. **Lično mogu se obvezati**, imaju dakle potpunu **pasivnu čekovnu sposobnost**, osobe (lica), koje su **punoljetne**, to jest, koje su **navršile 21. godinu života**. (Zakon od 31. jula 1919. o punoljetstvu.)

Obzirom na istaknutu razliku pravnoga područja, koja postoji u našoj državi, spominjemo glede daljnje mogućnosti obvezati se pravovaljano pogodbom dakle i čekom prije svega **pravna područja izuzev Srbije i Crnu Goru**.

Obzirom na ta područja mogu se osim punoljetnih osoba (lica) osobno obvezati te po tom imaju **potpunu pasivnu čekovnu sposobnost**:

1) maloljetnici, koji je sud **proglasio punoljetnima**, t. j. podijelio im sva prava, koja pripadaju onima, koji su uistinu navršili 21. godinu (§ 174., 252. o. g. z.);

2) maloljetnici, koji se sami uzdržavaju, mogu se obvezati čekovno glede one **imovine**, koju su svojim trudom **stekli** ili koja im je predana na **slobodnu upravu** (§§ 151., 246. i 247. o. g. z.). Na području, u kojem vrijedi hrvatsko-ugarski obrtni zakon, mogu se obzirom na ustanovu § 2. toga zakona obvezati, imaju dakle pasivnu čekovnu sposobnost maloljetnici, koji se očevom dotično skrbnikovom, po tutorstvenoj oblasti potvrđenom privolom, **bave samostalno obrtom**.

U Vojvodini i u Medimurju maloljetna ženska postaje punoljetnom kada se uda (§ 2. zak. čl. XXXIII. od 1874.), ali

tim još ne postaje pasivno čekovno sposobna. Ovu sposobnost stiče tek fizičkom punoljetnošću ili samostalnim tjeranjem obrta (§ 2. obrt. zak.).

Šamo po zastupniku, a ne lično, mogu se čekovno obvezati:

1) maloljetnici to jest lica ispod 21. godine života (kada se mogu i lično obvezati naveli smo gore);

2) osobe **punoljetne**, glede kojih je sud dopustio i javno oglasio, da se **očinska vlast ili tutorstvo** za njih **produljiti** ima (§§ 172., 251. o. g. z.; naslov 13. ugar. građ. post.);

3) osobe bijesne, lude i slaboumne, dakle **duševno bolesne**, zatim **rasipnici**, koje je sud za takove proglasio, pak ih stavio pod skrbništvo;

4) **gluhonijemi**, kojima je sud nakon dovršene 21. godine na **njihov zahtjev postavio skrbnika**;

5) **pravne osobe**.

Osobe, koje **ne znaju ili ne mogu pisati**, ograničene su obzirom na svoju pasivnu čekovnu sposobnost propisima čekovnog dotično mjeničnog zakona pogledom na način potpisivanja (vidi str. 29.).

Osobe, nad čijom je imovinom **otvoren stečaj**, ne mogu se obvezati glede imovine, koja spada u stečajnu masu.

Nemaju uopće pasivne čekovne sposobnosti:

1) **nedopuštena udruženja, društva** (§ 26. o. g. z.);

2) osobe, koje su položile zavjet siromaštva (**redovnici**) tako dugo, dok su članovi dotičnoga reda. U tom pogledu mjerodavne su ustanove, pravila odnosnoga reda.

Što se tiče **žena**, to one imaju pasivnu čekovnu sposobnost kao i muškarci.

Obzirom na područje **Srbije** vrijedit će također u glavnom ono, što smo gore spomenuli za ostala područja naše države, i to napose glede djece ispod sedam godina, glede raspikuća i ostalih lica, koja su pod starateljstvom (tutorstvom) s kojega drugoga razloga osim maloljetstva. Pasivno čekovno nesposobne bit će osobe, koje su suđene na kazan gubitka lične slobode (§ 17. kaz. z.).

Ograničeno su pasivno čekovno sposobni:

maloljetnici preko sedam, a ispod 21. godine života. Njihovu čekovnu obvezu morati će odobriti njihov staratelj (otac, tutor) ili izrično tim, da pod njihov potpis stavi izraz, kojim dotičnu obvezu odobrava (**odobravam**», **pristajem**» ili slično) ili mučke (prečutno) tako, da se i on istim čekom obveže kao čekovni obvezanik. Odatle se zaključuje, da je vidio potpis svoga skrbljenika te da ga je odobrio.

Maloljetnici, koji vode samostalno trgovinu (§ 2. srp. trg. z.), koji su proglašeni punoljetnima (§ 152. srp. g. z. i

čl. 12. zak. o staratelj.) ili koji su se oženili dozvolom starateljskoga sudije (čl. 113. zak. o staratelj.) potpuno su pasivno čekovno sposobni.

Što se tiče **žena**, to one imaju pasivnu čekovnu sposobnost kao muškarci.

Za **Crnu Goru** vrijedit će u glavnom ono što smo gore spomenuli za ostala područja naše države i to napose glede djece ispod sedam godina, glede rasipnika i ostalih lica, koja su pod starateljstvom s kojega drugoga uzroka osim maloljetstva.

Glede **žena** određuje crnogorski »opšti imovinski zakonik« među ostalim ovo: »Udata žena, ako što drugo nije uglavljeno bilo, može ugovorima i u opšte djelima, koja padaju u krug ovoga (opšteg imovinskog) zakonika, raspolagati svojom osobinom samo s muževim pristajanjem, osim običnih sitnica, s kojima ona po volji raspolaze. Kad muž bez razloga ne bi htio pristati na kakav imovinski posao, žena se može obratiti sudu, da ju ovlasti posao uglaviti«. (čl. 690.) »Kad ostanu udovica u muževoj kući, treba da joj kapetanski sud, u čijem je području ta kuća, staratelja postavi. Tome staratelju glavna je dužnost, paziti, da se dobra te kuće, dok ona njime upravlja i od njih plodove i dohotke prima, uzdrže koliko je moguće više u cjelini«. (čl. 670.) — Prema tomu su udate žene i udovice ograničene u svojoj pasivnoj čekovnoj sposobnosti. — Glede osuđenoga na tamnicu određuje čl. 669. rečenoga imovinskoga zakonika ovo: »Kad bi za imovinske poslove kakvog tamničara, koji je na duže vrijeme osuđen, trebao staratelj, sud će ga postaviti, bilo sam od sebe, bilo po molbi tamničara ili onih, kojih se inače posao tiče. Na svaki način, ipak prije nego se staratelj naimeuje, treba da se o tome, a osobito o čovjeku, koji se za to određuje, sasluša mišljenje i želje samoga tamničara«. — Prema tomu onomu, koji je osuđen na tamnicu, nije načelno oduzeta pravna sposobnost.

I glede čeka imade se primjeniti ustanova § 108. m. z. u čekovnim poslovima. Obzirom naime na razna pravna područja u

*) Vidi crnogorski »Opšti imovinski zakonik« poimeće čl. 501. do 512. (»o ugovornicima«. Dio IV. razdio 1.); čl. 636. do 639. (»o ljudima punoljetnim i potpuno svojevlasnim«. Dio V. razdio 1.); čl. 640. do 652. (»o maloljetnicima i o starateljstvu nad njima«. Dio V., razdio 2.); čl. 653. do 664. (»o ljudima nezdravima i o rasipnicima kao i o starateljstvu nad njima«. Dio V., razdio 3.); čl. 665. do 674. (»o starateljstvu odstunih, tamničara, udovica, puštoši kao i o starateljstvu prigode radi«. Dio V., razdio 4.); čl. 955. do 959. (»o ličnim imacinacima u opšteg«. Dio VI., razdio 5.); čl. 960. do 963. (»o starateljstvu«. Dio VI., razdio 5.); čl. 883. i 884. (»o povjerici. Dio VI., razdio 3.) u vezi sa čl. 396. do 417. (»o povjeri ili punomoćju«. Dio II., razdio 13.)

našoj državi i potom na razne propise građanskoga odnosno trgovačkog prava i to napose u pogledu pravne sposobnosti pojedinaca, glede mogućnosti obvezati se pogodbom te potom biti pasivno (mjenično, jednakim načinom dakle i čekovno) sposoban, uvrštena je u novji mjenični zakon ova zakonska ustanova (§ 108. m. z.): »U slučajevima sukoba propisa građanskoga i trgovačkog zakonika pojedinih pravnih područja kraljevine, u pogledu pravne sposobnosti za mjenično obavezivanje, vrede ova naređenja:

1. pravna sposobnost za obavezivanje cenj se po mestu prebivanja dotičnoga obavezanika u trenutku, kada je stupio u mjeničnu obavezu. Kao mesto prebivanja smatra se ono mesto, u kome se mjenični obavezanik nastanio u namjeri, da tu stalno prebiva. Za mesto prebivanja žene i maleoljetne dece vrede propisi sudskih propisa u građanskim parnicama;

2. ako mjenični obaveznik stalno boravi van zemlje, njegovu mjeničnu sposobnost cenj se po mestu njegovoga posljednjega mesta prebivanja u zemlji. Ako takova mesta nije imao, onda se njegovu sposobnost cenj po zakonu, koji važi u prestolnici kraljevine;

3. propis stava 2. §. 94. primenivaće se i za različita pravna područja naše države. — Prema ovoj potonjoj ustanovi lice, koje bi bilo nesposobno obvezati se mjenicom prema gore navedenoj toč. 1. odnosno 2., ipak je puno važno obavezano, ako je obvezu preuzelo u području države, po čijim bi zakonima (propisima) imala sposobnost, da se obveže.

Ova ustanova mjeničnoga prava bit će mjerodavna te će se imati primjeniti, ako nastupi analogni slučaj kod nekoga ovozemca, koji je obvezan na osnovu čeka.

Govoreći o čekovnoj sposobnosti inozemaca opažamo ovo.

Čekovna sposobnost inozemca prosuđuje se u pravilu po zakonima one države, kojoj dotični inozemac pripada. Jedino ako inozemac sklopi čekovni posao u ovozemstvu, prosuđuje se ovaj po inozemnim ili tuземnim zakonima prema tomu, po kojem je zakonu čekovni posao valjaniji i potpuniji. Inozemac potom, koji je polag zakona svoje domovine nesposoban sklopiti čekovnu obvezu temeljem čeka, bit će obvezan, ako je po zakonu ovozemnom čekovno sposoban.

Ovo ne vrijedi za one naše državljane, koji su učinili čekovnu izjavu u inozemstvu. Ovi će se smatrati čekovnopravno obavezanima u ovozemstvu samo onda, ako ih takovima smatra naš čekovni zakon.

Napiše li osoba, koja nema pasivne čekovne sposobnosti, ipak na ček kakovu izjavu, temeljem koje bi

se imala obvezati, tada na temelju ovakove izjave ne može po dotičnu osobu nastati pravna obveza.

Za prosuđivanje čekovne sposobnosti ili nesposobnosti stanovite osobe mjerodavno je ono vrijeme, kada je ček predan u promet s potpisom te osobe, bez obzira na to, da li je dotičnik poslije izgubio dotično zadobio čekovnu sposobnost.

Nalaze li se na čeku izjave osoba, koje nemaju pasivne sposobnosti, to ovo ne utječe nikako na valjanost obveze ostalih. Osobe dakle pasivno sposobne ostaju pravno obavezane i onda, ako se na istom čeku nalaze izjave takovih osoba, koje ne jamče pravno, jer nemaju pasivne sposobnosti.

Ako dakle na pr. trasant ili pojedini indosant ne bude imao pasivne sposobnosti, to će takov ček, bude li inače imao sva zakonom propisana svojstva, ne samo biti valjan, nego će na temelju ovog čeka biti pravno obvezani indosanti, kojih se potpisi nalaze na čeku, ako su samo pasivno sposobni.

§ 8.

MOGU LI SE ČEKOM OBVEZATI NEPISMENI (ANALFABETI) I SLIJEPI? — POTPISIVANJE ČEKA PO ZASTUPNICIMA (PUNOMOĆNICIMA).

(§ 23. toč. 3., 17., § 28. č. z.; §§ 8., 98., 99., 110. m. z.)

Općenito je pravilo, da se može ček izdati i nalediti jedino tako, da trasant (izdatnik) dotično indosant svoje ime potpiše. Iznimka od ovoga općenitoga pravila nastaje kod čeka prema mjeničnomu pravu u onom slučaju, ako trasant dotično indosant ne zna ili radi tjelesne mane ne može potpisati svoga imena. U ovim je slučajevima mjesto potpisa dovoljan rukoznak dotičnika. Stampili, muhur i potpis jevrejskim pismenima smatraju se kao rukoznak. No ovakove izjave rukoznakom bit će samo tada pravovaljane, ako je rukoznak ovjerljen po sudu ili po javnom bilježniku bez obzira na to, da li taj znak potječe od onoga, koji ne zna ili koji ne može pisati.

Dotična uredovna osoba ima ovjerovljujuću zaporku potpisati i providiti uredovnim pečatom, te u dotičnoj zaporki posvjedočiti, da stranku lično pozna ili da se je glede njenoga identiteta (istovjetnosti) osvjedočila, nadalje, da je stranci odnosnu čekovnu izjavu pročitala i protumačila, da je stranka potvrdila, da je izjavila kako joj je pročitano, te da ta izjava odgovara njenj slobodnoj volji.

Što se tiče izjave na čeku od osobe, koja je slijepa te je ček potpisala, to je ovakova izjava pravovaljana samo u onom slučaju,

ako je potpis na čeku ili prodiljici ovjerenjen po sudu ili po javnom bilježniku. Glede ovjerenjenja potpisa vrijedi ono što smo malo prije spomenuli za ovjerenjenje rukoznaka.

Nije li potpis ovjerenjen ili ako je ovjerenjen lažno, to ova okolnost ne utječe na vrijednost drugih čekovnih izjava kao ni na red naleda (str. 50. ove knjige).

Kao što je u mjeničnim poslovima, tako je i u poslovima, koji se osnivaju na čeku dozvoljeno zastupanje, te će se i potpis trasanta dotično indosanta moći obaviti i po zastupnicima tim načinom, da ne će biti obvezan dotični zastupnik, već onaj, u čije ime taj zastupnik radio bude.

Potpíše li tko ček kao zastupnik treće osobe, učinit će to najzgodnije tako, da najprije potpíše onu osobu, u čije ime izdaje, naleduje ček, uz oznaku, da postoji punovlasni odnošaj, a zatim da pod njezino ime stavi potpis svoga imena; dakle na pr. »Petrović punomoćnik Pavlovića«, ili »Pavlović po zastupniku Petroviću«, ili »u zastupanju Pavlovića — Petrovića«, ili naprosto: »za Pavlovića — Petrovića«.

Dotični zastupnik može međutim jednostavno potpisati ime svoga punovlastitelja bez posebne oznake, da postoji punovlast. Ako pak netko, premda ima punovlast treću osobu potpisati, potpíše svojim vlastitim imenom ne spomenuv pri tom imena svoga punovlastitelja (mandanta), tada jamči dotični punovlasnik, punomoćnik (mandatar) sam na temelju svoga potpisa. Kojim će načinom potpisivati trgovačku firmu trgovački pomoćnici, a napose prokuriste, i zastupnici trgovačkih udruga, to određuju propisi trgovačkoga zakona.

Bude li punovlasnik označio na čeku trasanta, indosanta tako, da napiše najprije ime svoga punovlastitelja, a onda svoj potpis, tada će se odnosni punovlastitelj moći označiti tako, da ime ili firma njegova bude natiskana, litografirana, štampiljom udarena ili drugim sličnim načinom označena.

Tko potpíše izjavu kakvu kao punovlasnik čiji, a za to nema punovlasti, t. j. koji je ili prekoračio svoju punovlast ili uopće radio bez punovlasti, jamči isto tako, kao da je sam odlučio obvezati se, pa se njegovo svojstvo kao obvezanika ravna prema položaju, što bi ga bio zauzimao tobožnji punovlastitelj (§ 8. m. z.). Tako je n. pr. trasantov dotično indosantov punovlasnik (punomoćnik), koji je prekoračio svoju punomoć, obvezan kao da je sam ček izdao dotično naledio.

Istim načinom jamči osobno i oni štitnici i oni zastupnici (n. pr. suprug kao zakoniti zastupnik supruge; otac kao zakoniti zastupnik malodobne djece), koji prekoračivši svoju ovlast potpíše ček.

Prema ustanovi § 110. m. z., koji obzirom na odredbu § 28. č. z. vrijedi i za čekove, stavljen je izvan snage propis § 23. pod b) zak. čl. VII. od g. 1886., koji važi za Vojvodinu te kojim se za izdavanje posebne punomoći između bračnih drugova i zaručnika radi preuzetja mjeničnih obveza traži, da je u tom pogledu sastavljena po javnom bilježniku naročita bilježnička (notarijalna) isprava.

Što se tiče punomoći, koju izdaje radi čekovne izjave osoba, koja ne zna pisati, to takova punomoć vrijedi samo u onom slučaju, ako je glede toga ispostavljena isprava (punomoć), u kojoj je naznačen sadržaj čekovne izjave, te ako je na toj ispravi rukoznak punovlastitelja po sudu ili javnom bilježniku ovjerenjen. Ovo se ne odnosi na zakonske odredbe o potpisivanju firme trgovaca.

Dio III.

§ 9.

Čekovno jamstvo (poručanstvo).

(AVAL.)

(§§ 19, 23. toč. 5. č. z.; §§ 29., 30., 31. m. z.)

Kako je znano (vidi str. 11.), govorimo o čekovnom jamstvu, poručanstvu, kada tko jamči, osigura drugom ispunjenje čekovne obveze, na koju se je treće lice obvezalo. Govoreći ovdje o čekovnom jamstvu, mislimo samo na pravo čekovno jamstvo, koje je napisano na čeku (ili na prodiljci).

Moglo bi se držati, da svako jamstvo mora biti ovisno o opstanku glavne obveze; prestankom njezinim, da prestaje i ono prvo; jamstvo da nema drugoga sadržaja do onoga, što ga ima glavna obveza.

Po našem međutim čekovnom zakonu uz primjenu mjeničnoga zakona nije ovisan opstanak čekovnoga jamstva o opstanku glavne obveze onoga obvezanika, za koga se jamstvo preuzima. Po našem zakonu obveza avala postoji i onda, ako onaj, za koga je jamstvo preuzeto, ni nema pasivne sposobnosti t. j. i onda, ako i ne postoji ona čekovna obveza, za koju je jamstvo preuzeto. Tim je obveza avala učinjena posve samostalnom i neovisnom od obveze čekovnoga obvezanika, za koga avalista jamči.

Ne će biti međutim čekovni avalista obvezan, ako je obveza onoga, za koga jamči, formalno ništetna. Na primjer, ako kod čekovne izjave nepismenih nije udovoljeno zahtjevu zakona (str. 29.).

Obveza avala je solidarna; ona je po svojoj vrsti onakova, kakova i obveza onoga, za koga se preuzima jamstvo. Aval je odgovoran u onom opsegu za isplatu čeka, u

kojem je odgovoran (odnosno ako nema pasivne čekovne sposobnosti, u kojem bi bio odgovoran, da je imade) onaj, za koga je jamstvo preuzeo.

Avalom može biti ili netko treći, tko još nije obvezan temeljem čeka ili netko, tko je već obvezan. Razumije se, da se u potonjem slučaju pretpostavlja, da se povećaje sigurnost za držatelja, vlasnika čeka. Prema tomu imat će smisla i moći će n. pr. slijednik biti avalom za prednika, ali ne obratno prednik za slijednika, jer je prednik obvezan svakomu onomu, komu je obvezan i njegov slijednik, dok obratno ne mora biti. Aval označuje se obično tako, da dotični jamac uz svoj potpis doda primjerice: »dobar kao aval«, »kao aval«, »kao čekovni jamac« ili slični izraz. U koliko se ne radi o potpisu trasanta smatra se, da je dotičnik, koji je potpisao bez dodatka na prvoj strani ček, potpisao kao aval. Kod potpisa mora aval naznačiti za koga jamči. Ako nije jasno naznačeno, za koga je jamstvo preuzeto, to se uzima, da je jamstvo preuzeto za trasanta.

Zakon (§ 23. toč. 5. č. z.) naročito veli: »trasatov aval nema čekovnopravno dejstva«, to jest, nema mjesta jamstvu (avalu) po čekovnom pravu za trasata. Ovo je razumljivo. Trasat kod čeka ne preuzima nikakove obveze. Imade li pokrića bilo u gotovom, bilo uslijed dozvoljenoga kreditiranja, to se ne će ustručavati, trasat da isplati ček; u protivnom slučaju uskratit će isplatu. Drži li bilo posjednik bilo trasant čeka, da je trasat bez razloga, neovlašteno uskratilo naplatu čeka, to će dotičnik moći, drži li za opravdano i shodno, postupati proti trasatu civilnom ali ne čekovnopravnom tužbom.

Budući da je obveza avala iste vrste kao i obveza onoga, za koga je jamstvo preuzeto, to je vlasnik čeka dužan, da steče i očuva protiv avala po čekovnom pravu svoja prava, učiniti sve ono, što zakon određuje za očuvanje prava protiv onoga čekovnog obvezanika, za koga je jamstvo preuzeto.

Kada aval plati ček, tada ima po zakonu dvostruko pravo. U jednu ruku prema onomu, za koga je preuzeo jamstvo, u drugu ruku pak prema ostalim čekovnim obvezanicima, koji su obvezani onomu, za koga je aval jamčio.

Isplatom dobiva aval ponajprije pravo čekovne tužbe protiv onoga, za koga je preuzeo jamstvo, za koga je ček platio.

S obzirom pak na ostale čekovne obvezanike stupa aval na mjesto onoga, za koga je jamstvo preuzeo, te mu pripada pravo po čekovnom zakonu protiv ostalih čekovnih obvezanika, koliko bi to pravo pripadalo i onomu prvomu, da je ček platio.

Dio IV.

Indosament (Naleda).

§ 10.

POJAM I VRSTE INDOSAMENTA (NALEDA).

(§§ 1., 6., 7., 8., 16., 23. toč. 4. č. z.; §§ 12.-do 17. m. z.)

Predmet prometa može biti ne samo ček, koji glasi na donosioca nego i onaj, koji glasi na ime, može dakle jedan i drugi iz ruku assignatarovih preći u treće i četvrte ruke i t. d. Glasi li ček na ime (dakle ne na donosioca), to ga može assignatar prenijeti na ledom na drugoga, koji je ovlašten tada unovčiti ček kod trasata. Tko prenosi ček, koji glasi na ime, napisat će na hrpu, na ledima čeka izjavu, da ga na drugu osobu prenosi. Ova pisma na izjavi, kojom se ček na drugoga prenosi zove se **indosament** (naleđa).

Ono što vrijedi za naleđu kod mjenice vrijedi u glavnom i za naleđu kod čeka.

Prema tomu prenosi se naledom redovito na drugoga vlasnost čeka; na temelju ovakova prijenosa može dotični indosatar raspolagati sa čekom, kako ga je volja. Ovakovu naleđu zovemo: **naledom redovitom**. Biva to redovno sa izrazom »na naredbu«, »po naredbi«.

Naledom može se međutim prenijeti ček na drugoga i tada, ako ne glasi »na naredbu« (»po naredbi«, »po odredbi«), t. j., ako i nije assignatar dao za prijenos naročitu ovlast.

Redovita naleđa može po svom obliku biti: a) potpuna ili ispunjena; b) nepotpuna ili naleđa bijela.

Potpuna ili ispunjena naleđa jest ona, koja sadržaje potpis indosanta i ime indosataru, te običnu izjavu, kojom se ček prenosi. N. pr. »mjesto mene gosp. Petroviću — Ivanović v. r.«; »za mene platite g. Petroviću — Ivanović v. r.«; »neka se plati g. Petroviću —

Ivanović v. r.«; »platite g. Petroviću — Ivanović v. r.«; »gosp. Petroviću ili po njegovoj odredbi — Ivanović v. r.«; »po odredbi gosp. Petrovića — Ivanović v. r.«; nema pače zapreke za valjanost potpune naleđe, ako je ona naprosto označena: »g. Petroviću — Ivanović v. r.«, jer se iz ovakove naleđe razabira bezdvojbeno, da je indosant kanio ček prenijeti, i ova formula znači toliko kao da je napisano: »g. Petroviću neka digne svotu«.

Naleđa pak bijela ili nepotpuna (giro in bianco, blanco-indosament, charta blanche) jest ona, kod koje nije označeno ime indosataru, već indosant napiše samo svoje ime ili tvrtku.

Moguće je dalje, da se naledom ne prenosi vlasnost čeka, kako to biva kod naleđe redovite, već samo ovlast zastupati indosanta za slučaj, kada bude trebalo njegova čekovna prava čuvati ili vršiti. Takovu naleđu zovemo **naledom punovlasnom** (procura-naleđa; naleđa za inkasaciju, naleđa izvanredna, nepravna, jednostavna).

§ 11.

REDOVITI INDOSAMENT (REDOVITA NALEĐA).

Trasant može zabraniti, uskratiti dozvolu prenosa čeka, koji glasi na ime, stavivši u čeku riječi »ne po naredbi« ili izraz, koji isto znači. Uslijed ovakva izraza odnosni ček (isprava) prenosiv je samo u obliku i sa pravnim posljedicama običnoga ustupa, kod koga se ne mogu primijeniti ustanove čekovnoga odnosno mjeničnoga prava. Prema tomu, u smislu propisa čekovnoga zakona, gubi takav ček, koji glasi na ime, narav prenosivosti, te se ne može pravovaljano nalediti. Ovakav ček, koji se ne može na drugoga prenijeti, zove se **recta-ček**. Kod takova čeka stiče s njim spojena prava samo u njem označeni remitent (assignatar), te se ima po tom i ček samo njemu isplatiti.

Indosira li se ipak recta-ček, to ni ova ni daljnje naleđe nemaju svojstva pravno-valjane naleđe. Recta-ček je uopće neprenosiv; on se ne može nalediti.

Te posljedice nastaju, ako trasant (izdatnik) zabrani prijenos čeka. No drugo je, ako pojedini indosant zabrani dalji prijenos čeka, glede kojega nije prvobitno trasant zabranio, da se može na drugoga prenijeti. Svaki posjednik čeka može riječima: »ne po naredbi« ili kojim drugim izrazom, koji isto znači, zabraniti dalji prijenos čeka. Takova naleđa zove se **recta naleđa**; dotični indosant je recta-indosant, a onaj, na koga se ček indosira takovom zapisom, recta-indosatar. Indosira li se uz tu zabranu ček po recta-indosataru ipak dalje, tada protiv recta-indosanta nemaju prava regresa oni, na koje prelazi ček iz ruku indosataru t. j. drugim riječima recta-naleđa ne utječe na obvezu ni prednika ni sljednika

recta-indosanta; ona ne dokida s obzirom na posljednika ček, obveze trasantove; ona ne prijiči, da se ček i nadalje ne bi mogao pravovaljano nalediti; jedino nemaju oni indosatori, kojima je ček poslije recta-indosatora u ruke došao, nikakva prava regres protiv onoga indosanta, koji je stavio recta-zaporku. Druge su po tom posljedice, ako trasant (izdatnik) zabran prijenos čeka, a druge, ako tu zabranu stavi indosant.

Naledom prelaze na indosatora sva prava i čeka, a napose i pravo ček dalje nalediti. Indosator dobiva dakle posve samostalno i nezavisno pravo, koje pripada vlasniku čeka po sadržaju njegovu i po naravi njegovoj, bez obzira na to, je li ili nije ta prava imao indosant. Posljedica je n. pr. ovoga načela, da će indosatar isplatu čeka tražiti od trasanta i od svojih prednika; da ne će biti kod toga vezan na red prijašnjih naleđa; da pravnoj valjanosti nalede ne smeta, da li je naleđa koja krivotvorena, lažna ili inače nevaljana, samo ako je ček valjan i t. d.

Ček se može valjano nalediti i na trasanta ili predidućeg koga indosanta, a oni ga mogu isto tako valjano dalje nalediti. Drugim riječima, ček se može nalediti na one osobe, koje su već obvezane s obzirom na taj ček.

Nastane li međutim ovaj potonji slučaj t. j. indosira li se ček na takovu osobu, koja je s obzirom na jedan isti ček već obvezana, tada se pravo takova indosatora ili ograničuje ili posve izjednačuje s obzirom na obvezu, kojom je on obvezan uslijed prijašnjega svog položaja, budi kao trasant, budi kao indosant. Ovo nastaje ne samo u onom slučaju, kada prijašnji obvezanik ček kao indosatar opet dobije, pa ga pridrž, već i onda, kada ga on i opet dalje indosira.

Drugim riječima onomu, na koga je ček prešao putem nalede, i koji je već prije posjedovao ček, pripadaju samo ona prava, koja su mu pripadala, kada je prvi put ček posjedovao.

a | Uzmimo n. pr. da je ček prešao redomice na:
b | Prema tomu prešao je ček od c na d, i zatim opet
c | od g, došao u ruke d. U slučaju ako ček ne bude plaćen
d | o dospjtku, pa se nalazi u rukama d, iza kako ga je
e | primio od g, to ne će d moći zahtijevati isplatu svote od
f | svojih prednika c, f, g, jer je on (d) također i prednik njihov.
g | od koga bi oni mogli zahtijevati isplatu. Po tom će d moći
h | zahtijevati isplatu putem zavrate samo od a, b, c. Ako
i | li je pak ček prije dospjtkta prešao od d na h, k, to će moći
k | h, k zahtijevati isplatu svote od svih svojih prednika.

Naleda mora biti bezuslovna. Svaki uslov od koga bi ona ovisila smatra se kao da nije napisan. — Djelomična naleđa je ništava. Ništava je naleđa na donosioca.

Prenese li se ček naledom na trasata, smatra se, da je namira izdana trasatu. Naleda trasata nema nikakove pravovaljane snage.

Izuzetak čini, kada trasat ima više radnja (poduzeća), te kada je naleđa izvršena u korist radnje, koja se nalazi u mjestu, različenom od mjesta, na koje je ček bio trasiran.

Tkogod, izuzimajući trasata, stavi svoj potpis na leđima čeka, koji je izdan na donosioca, odgovara kao avalista trasantov.

Da uopće bude naleđa pravno valjana, zahtijeva se prije svega, da čeku ne manjka nijedna bitna potrepština. Manjka li čeku jedna od bitnih potrepština ili izgubi li on svojstvo čeka (n. pr. zastarom), tada nemaju pravne kreposti ni nalede stavljene na takovu ispravu.

Povrh potpune nalede može se na ček staviti i naleđa bijela. Svrha bijeloj naledi jest, da se njom olakoti promet, pa da se ček učini za promet prikladnijim. Uvedenjem naime bijele nalede postiglo se, da posljednik može ček dalje prenositi pukom predajom bez ikakove dalje nalede: samo onda, ako je onaj, koji je stekao ček bijelom naledom, nakanio jamčiti za isplatu na čeku navedene svote, potrebna je nova naleđa.

Dalja posljedica bijele nalede jest, da se pravovaljanim posjednikom (dok se protivno ne dokaže) ima smatrati onaj, koji je došao u posjed čeka, na kojem je posljednja naleđa bijela.

Može se dogoditi, da onaj, koji preuzima ček naročito zahtijeva, da se on na njega prenese naledom bijelom, jer je njegova namjera, ček staviti u dalji promet bez ikakove posebne nalede i tim od sebe svaliti svako jamstvo za isplatu svote. Posljednik čeka mogao bi to doduše postići i tim, da svojoj naledi primetne dodatak »bez jamstva«, no ovakova se naleđa ne stavlja rado i nije običajna.

Kao što kod mjenice, tako daje zakon i posjedniku čeka pravo popuniti bijele nalede, koje se na čeku nalaze ili nalediti ček dalje ne popunivši bijele nalede.

Pravna je krepost bijele nalede ista, koja i potpune.

Nalednik, koji je dodao svojoj naledi opasku: »bez jamstva«, bez obveze« ili drugi dodatak istoga značenja, oslobođen je svoje obveze iz nalede.

§ 12.

PUNOVLASNI INDOSAMENT (PUNOVLASNA NALEDA).

Naledom punovlasnom daje se nalog zastupniku indosanta, da u ime ovoga vrši prava na temelju čeka. Vlasnik čeka nije u ostalom dužan služiti se ovim oblikom punovlasti, on može kojimgod načinom (dozvoljenim po pravu građanskom) ovlastiti treću osobu,

da za očuvanje njegovih pravnih zahtjeva preduzme sve potrebne čine, a napose da ček protestira i dotičnu svotu digne.

Budući da su pravne posljedice punovlasne nalede različite od onih kod nalede redovite, mora se naleđi punovlasnoj primetnuti dotatak iz kojega se jasno razabire volja indosantova, da indosatar bude samo njegovim punovlasnikom. To biva ili tako, da se na samom čeku napiše naročita punomoć, n. pr. »ja opunovlašćujem N. N., da moje ime vrši sva ona prava, koja meni pripadaju iz ovog čeka« ili kako je običnije, da se naleđi primetne dometak, koji u kraćem obliku isto izriče. Obično se u tu svrhu upotrebljava dometak: »za punovlast«, »za inkasaciju«, »na moj račun«, »per procura« i t. d.

U ostalom mora biti ovaj dodatak jasno izražen, jer se inače naleđa ne bi mogla smatrati naledom punovlasnom, već naledom redovitom, kojom se prenosi vlasnost čeka. Punovlasna naleđa može se izdati i u obliku nalede bijele, dakle tako, da uz ime indosanta bude kod nalede naveden barem gornji dometak; dakle n. pr. mjesto »za mene, na inkasaciju Janku Cekoviću—Mile Ugarković v. r.« može biti: »na inkasaciju Mile Ugarković v. r.«. U potonjem slučaju smatra se svaki posljednji punovlasnim indosatarom, a mu je kao takovu slobodno ček dalje prenositi.

Zabrana daljega prijenosa čeka redovitom naledom bilo po trasantu bilo po indosantu ne utječe na punovlasnu naleđu; a isto tako ne smeta, da se punovlasna naleđa s potpunom kreposti stavi na ček i poslije dospjetka.

Punovlasni indosant ne mora biti osoba djelatno sposobna već samo osoba, koja je uopće (po građansko-pravnim propisima) kadra dati punovlast.

Punovlasni indosant može svoju punovlasnu naleđu opozvati; a punovlasni indosatar može indosantu ček povratiti prije nego ispuni dani mu nalog.

Punovlasnomu indosataru pripadaju ova prava:

- a) predočiti ček na isplatu;
- b) protestirati ček, ne bude li plaćen;
- c) obavijestiti prednika svoga indosanta, kada ček ne bude plaćen;
- d) »inkasirati« ček t. j. od čekovnog obvezanika primiti isplatu;
- e) utužiti neisplaćeni ček ne samo protiv trasanta već i protiv prednika, koji su obvezani na regres;
- f) dignuti čekovnu svotu, ako je gdje pogotovo pohranjena;
- g) punovlast svoju prenijeti daljom punovlasnom naledom na drugoga.

Budući da nitko ne može na drugoga više prava prenijeti nego li ga sam ima, to punovlasni indosatar ne može prenijeti ček na drugoga naledom redovitom, jer se njom prenosi vlasnost čeka i indosant pravno obavezuje.

Punovlasni indosant moći će međutim punovlasnomu indosataru zabraniti dalji prijenos čeka, dodavši punovlasnoj naleđi svojoj dometak: »ne po naredbi« ili drugi koji slični izraz.

Da li iz nalede, koja nema prema gornjem razlaganju (bilo kao redovita bilo kao punovlasna naleđa) kreposti po čekovnom zakonu, mogu nastati druge pravne posljedice, ima se prosuditi u skladu sa ostalim pravnim propisima.

§ 13.

PRODILJKA (ALONŽ).

Može se dogoditi, da na čeku, koji glasi na ime, nema više mjesta za dalje nalede. U ovom slučaju uzme se komadić papira, obično u formatu samoga čeka, koji se s njim spoji u svrhu, da se indosiranje može nastaviti. Takov komadić papira zovemo prodiljkom (nastavak; allonge; alonž). — Prodiljka prilijepi se obično na ček, a prva se naleđa na prodiljku tako piše, da slova prvoga retka ove nalede dodu djelomice na ček; na prednjoj (praznoj) pak strani prodiljke t. j. na nastavku čeka s prednje strane napiše se sadržaj čeka uz primjedbu, da je dotični list papira prodiljka čeka, čiji je sadržaj naveden.

Ne dotiče li na prodiljci mjesta za potrebite nalede, nema zapreke, da se odnosni ček opet dalje novom prodiljkom produži.

O prodiljci čekovni zakon naročito ne govori.

Dio V.

Pomnožanje čeka.

§. 14.

UOPĆE.

(§ 20. č. z.)

Može se dogoditi, da se ček, koji glasi na ime, izgubi, da se razdere, zamrlja ili inače da postane nečitljiv. U takovim slučajevima, i to poimence, ako su se na dotičnom čeku nalazile nalede, može biti od koristi, ako se ovakav ček nadoknadi drugim načinom.

Jedan isti ček može se umnožiti, izdati u više primjeraka ili tako, da se od jednog istog čeka izda dvogupka (duplikat) ili da se o njem sastavi prepisak (copia).

Ustanove o pomnoženju čeka ne vrijede za čekove, koji glase na donosioca.

§. 15.

I. DVOGUPKE.

(§ 20. č. z.; § 64. m. z.)

Pod dvogupkom ili duplikatom čeka razumijevamo drugo izvorno, s prvim primjerkom sasvim suglasno, izdanje jednog istog čeka.

Ček se može izdati ne samo u dva, nego u tri, četiri ili još u više primjeraka. U tom se slučaju govori o trogupki, četverogupki i t. d. (triplikatu, kvadruplikatu). Pod duplikatom razumijeva se obično ne samo drugo nego i treće, četvrto i t. d. izdanje jednog istog čeka.

Više primjeraka jednog čeka može izdati samo trasant. On nije samo ovlašten, već je po zakonu dužan to učiniti, ako to od njega zatraži koji od indosatara; odnosno svatko, tko je jedamput bio u pravovlaštenom posjedu čeka.

Da indosatar uzmogne dobiti zahtijevani duplikat, obratit će se u tu svrhu svojim zahtjevom na svoga neposrednoga prednika, a taj opet na svoga najbližega i tako dalje, dok zahtjev ne dođe do trasanta.

Na duplikat dužni su svi indosanti prvog čeka staviti svoje izvorne nalede. Da uzmože udovoljiti ovoj svojoj dužnosti, ne će trasant dostaviti duplikat neposredno onomu, tko ga je zatražio, već svom neposrednom indosataru i t. d.

Plati li se jedan primjerak čeka, gube ostali primjerci svoju krepost; tim će biti plaćen ček.

Prednik pozvan na isplatu, jer trasat nije platio ček, bit će riješen obveze, ako plati ma koji primjerak.

Svrha, zbog koje se izdaje duplikat čeka, može biti poimence sigurnost.

Radi sigurnosti izdavaju se duplikati čekova ponajviše onda, kad se ček šalje u dalje krajeve. U tom se slučaju različiti primjerci šalju različitim prilikama (brodovima, željezničkim vlakovima i t. d.) u svrhu, da preostane barem jedan primjerak, ako jedan od poslanih primjeraka ili uopće ne bi ili bi kasno prispio.

Pojedini primjerci imaju se u sadržaju čeka naznačiti kao »prvi«, »drugi«, »treći« i t. d. ček, jer će se inače svaki pojedini primjerak smatrati kao ček, koji o sebi postoji. Primjerci čeka glasi će po tom »platite na ovaj prvi ček i t. d.«

Ne treba na čeku spomenuti, koliko je primjeraka čeka izdano.

U prometnom životu mogla bi se na pojedine primjerke staviti i tako zvana kasatorička zaporka, klauzula t. j. oznaka, kojom se na svakom primjerku označuje, da se na ovaj primjerak u čeku naznačena svota samo onda isplatiti ima, ako ona nije isplaćena već na drugi koji primjerak. Ta klauzula stavlja se na drugi ček s obzirom na prvi, na treći s obzirom na prvi i drugi i t. d.; n. pr. drugi ček glasi u tom slučaju: »platite na ovaj drugi ček, a na prvi ne« i t. d., ili »prvi se ne plaća«; treći ček bi glasio: »platite na ovaj treći ček, prvi i drugi se ne plaća« i t. d.

Po našem je mjeničnom zakonu, koji će u tom pogledu biti mijerodavan, ova je klauzula prema onomu, što smo gore spomenuli, suvišna.

Uzimke od gore spomenutoga pravila, da isplatom jednoga od više jednakih primjeraka, ostali primjerci gube svoju krepost, jesu ove:

1. indosant, koji je više primjeraka jednog čeka indosirao na različite osobe, obvezan je na temelju svake svoje nalede, on jamči svakomu slijedećemu posjedniku čeka za isplatu;

2. svi kasniji indosanti, kojih se potpisi nalaze na onim primjer-
cima, koji kod isplate nijesu vraćeni, ostaju i dalje obvezani.

S obzirom na navedene dvije točke uzmimo n. pr. da I. izda
(trasira) ček na T-a i uruči B-u, te ovaj zatraži od trasanta (izdat-
nika) duplikat, i dobiv ga indosira ček u oba primjerka na C-a; C
prenese međutim naledom prvi ček na D-a, drugi na E-a; D pak
indosira prvi ček na F-a; E drugi ček na G-a. Prema tomu izgle-
dala bi oba primjerka čeka ovako:

Prvi ček			Drugi ček		
T	B	I	T	B	I
(Trasat)	C		(Trasat)	C	
	D			E	
	F			G	

Uzmimo, da je došao G sa drugim čekom, te da je ček platio tra-
sant (izdatnik) I; tim su riješeni svake obveze I i B, jer su oni preuzeli
obvezu s nakanom, da će se vrijednost čeka samo jedamput ispla-
titi. Nadalje riješen je obveze i E, jer se naleda njegova nalazi na
povraćenom primjerku. Predoči li pak F na isplatu prvi ček, nakon
što je isplaćen prema gornjemu primjerku drugi primjerak, pak mu
trasat uskratiti isplatu, to će moći zahtijevati isplatu od C-a i D-a,
dok je ne će moći traži i od ostalih.

Pripominjemo, da se propisi mjeničnoga zakona glede dupli-
kata primijenjuju na čekove, ali samo u koliko se ne tiču akcepta
(prihvata), jer toga čekovni zakon ne pozna.

§ 16.

II. PREPIS (KOPIJE).

Drugi je način, kako se jedan isti ček može izdati u više pri-
mjerkama, da se načini prepisak, prijepis, kopija čeka. Pod prepis-
kom, kopijom razumijevamo jednostavan ali točan prijepis čeka t. j.
svega onoga, što je napisano na prednjoj i zadnjoj strani čeka.

Iz tog se vidi, da postoji bitna razlika među kopijom i dupli-
katom. Duplikat je naime izvorna isprava jednog istog čeka, svaki
primjerak zastupa cijeli ček, i svaki od obvezanika dužan je vlasto-
ručno potpisati ček.

Kopija, prepisak pak nije drugo, nego prepisan izvornik čeka;
kopiju može sebi načiniti svaki posjednik čeka, pa se na temelju
kopije ne može zahtijevati isplata.

Naš čekovni zakon ne spominje propiske (kopije) čekova.
U čekovnom prometu ne mogu se kod nas prepisci (kopije), koji
su izdani i plativi u tuzemstvu, smatrati kao pravovaljani ček; oni
ne mogu služiti za prijenos čeka; neprikladni su za nalađivanje,
te po tom za cirkulaciju čeka.

Dio VI.

§ 17.

Akcept (Prihvat).

(§ 9. č. z.)

Čekovni zakon ne pozna akcept čeka, to jest
izjavu trasata, da će on ček, koji je na njega trasiran, doista i ispla-
titi. Ovo je razumljivo ne samo zato, jer je vrijeme od dana izdadbje
do dana, kada se ček (koji glasi po videnju, na vid) ima predočiti
prekraćko, nego i stoga, što ček zamjenjuje isplatu u gotovu. Za-
daća čeku nije, da bude vjeresijski papir u tom smislu, da se
možemo zadovoljiti na osnovi čeka tek obećanjem, da će na čeku
naznačena svota biti isplaćena; ček mora biti ne zadužnica nego
naputnica, na osnovi koje trasat nije nego tek organ za isplatu, a
ne obvezanik poput akceptanta (prihvatnika) na mjenici.

Kad bi se na čeku napisala izjava o akceptu t. j. izjava, da se
ček prihvaća, tada ta izjava ne bi imala obvezatne moći, te ne bi
mogla doći u obzir ni kao akcept trgovačke ni obične naputnice.
Akcept, stavljen na ček, ne povlači za sobom nikakvih
čekovno-pravnih posljedica.

Kad bi nastale uopće kakove posljedice radi toga, što je trasat
akceptirao ček i ako da, kakove, ima se prosuditi po drugim prav-
nim propisima, koji postoje, a ne po čekovnom zakonu.

* * *

Surogate prihvata ne pozna istina naš zakon, ali ih
poznava svjetski promet. Tako je n. pr. u Engleskoj u običaju
t. zv. »marking» i »agnosciranje» čeka, u Francuskoj
»visiranje» (vidiranje), a u zemljama sjeverne i južne Ame-
rike vrlo je proširen »certifying». Navedene izjave imaju razne
posljedice.

T. zv. »marking« rabe u engleskom clearing-prometu kod onakvih čekova, koji se uručuju poslije zaključka obračuna. Banka na koju je trasiran ček, potvrđuje svojom oznakom, da je dotični ček pokriven, a tada ima ovaj kod slijedećeg obračunavanja prednost. Ovaj način signiranja nije danas ni od kakvih pravnih posljedica, koje bi sličile prihvatu. Iz ovako markiranih čekova ne nastaju nikakve osobite posljedice po trasata (assignata).

Opasku »agnosciranja« stavlja trasat (assignat) na ček prije nego se ovaj stavlja u promet, te je od istih posljedica od kojih i mjenični prihvati.

Francuzi poznavaju »visiranje« (vidiranje) čeka. Trasat stavlja na ček, koji mu je na ispitivanje predložen, svoj »visa« ili »vu« ili »vu et bon à toucher« (»videno i dobro za unovčiti«), ako je isti u času predodžbe pokriven. Time ne preuzima trasat nikakve obveze; on samo potvrđuje, da u času predočenja postoji pokriće; ali može usprkos tomu isplatiti i drugi ček, koji biva predočen na isplatu prije vidiranog, pak se može dogoditi da vidiran ček ne bude hono- riran. U visiranju ne leži garancija za isplatu (iskup) čeka.

Amerikanski »certifying« se sastoji u tom, da činovnik banke, ispitav trasiranje, napiše preko čeka »good« (»dobro«) sa dodatkom ili bez dodatka firme. Ovaj »certifying« ima iste posljedice koje i akcept (prihvati); dapače je trgovački običaj i sudbena praksa proširila opseg takvog certificiranja. Od časa naime certificiranja čeka, tereti se konto trasanta. Time je trasant riješen svake obveze po čekovnom pravu, a banka stupa kao jedina dužnica na njegovo mjesto.

Dio VII.

Isplata (iskup) čeka.

§ 18.

PREDODŽBENI ROK. KOMU SE IMA PREDOČITI ČEK NA ISPLATU? DUŽNOST TRASATA (ASIGNATA) ISPLATITI (ISKUPITI) ČEK. USKRATA ISPLATE (DISHONORIRANJE) ČEKA.

(§§ 12., 13., 14., 15. č. z.)

Ček valja predočiti na isplatu trasatu, te je plativ po videnju (na vid), t. j. onda, kada se predoči (prezentira) trasatu, treba ga isplatiti.

Zeli li posjednik čeka sačuvati sebi pravo regresa protiv trasanta i indosanta u slučaju, da trasat ne isplati na čeku označenu svotu, to je vrijeme, u kojem se ček ima na isplatu predočiti, ipak ograničeno.

Zakon naime određuje, da se ček, koji je plativ u tuzemstvu, ima predočiti na isplatu, računajući od dana izdanja:

1. u roku od 5 dana, ako je mjesto izdanja i plaćanja u tuzemstvu (našoj državi) jedno isto; a ako je različito u roku od 15 dana;
2. u roku od 20 (dvadeset) dana, ako je ček izdan u drugoj kojoj evropskoj zemlji;

3. u roku od 40 (četrdeset) dana, ako je izdan u kojoj zemlji izvan Evrope i to na obalama Sredozemnog ili Crnoga mora ili na otocima (ostrvima) tih mora;

4. u roku od 60 (šestdeset) dana, ako je ček izdan u kojoj drugoj zemlji, izvan Evrope.

Kada se podnese ček zavodu za obračunavanje, kod kojega je trasat član ili ima zastupnika, smatra se, da je podnesen na isplatu.

Obzirom na ustanove mjeničnoga zakona, koje se primjenjuju kod čeka (§ 23. toč. 17. č. z.; § 100. m. z.), dan se izdanja ne broji u rok predodžbe. Ako je dakle primjerice izdan ček u Zemunu 12.

aprila 1929., a plativ je u Zagrebu kod »Prve hrvatske štedionice« to ga valja predložiti na isplatu najkasnije 17. (a ne 16.) aprila 1929. Pada li posljednji dan predodžbenog roka na zakonski praznik (n. pr. nedjelja), to ističe predodžbeni rok na djelatnik (radni dan), koji slijedi iza praznika.

Navedeno ograničenje predodžbe odredio je zakon poradi toga, što ne bi bilo u interesu općega prometa, da trasant i indosanti jamče u nedogledno doba za opstojnost pokrića s obzirom na isplatu čeka.

Ako je ček trasiran između dva mjesta, gdje postoje razni kalendari, tada se dan izdavanja imaće prevesti (izračunati) na onaj dan, koji odgovara danu kalendara po mjestu, u kojem je ček plativ, te se tada računaju navedeni rokovi.

Kod čekova, koji su izdani u tuzemstvu, ali su plativi u inozemstvu, imaće se primjenjivati pravo, koje vrijedi za čekove u mjestu platišta. Ako nema na tom mjestu glede toga posebnih propisa, tada vrijede ustanove našega čekovnog zakona.

Što se pak tiče trasata, to je on dužan uz izručenje čeka iskupiti ga, kada mu se predloži, i to ne samo unutar gore navedenoga predodžbenog roka, nego i nakon toga roka, naravno, ako ima u tu svrhu valjano pokriće, te ako ne postoji drukčiji sporazum.

Trasant, koji bi poslije isteka predodžbenog roka raspolagao pokrićem, a da nije pravovaljano opozvao ček (vidi str. 54.), odgovara za naknadu štete.

Pod pokrićem razumijeva se ona svota, do koje je trasat prema utanačenju, koje je sa trasantom (izdatnikom) ugovorio, dužan iskupiti čekove, koji na njega glase.

Ček mora biti u mjestu platišta (str. 19.) predložen u pravo doba i na pravom mjestu (vidi str. 69.).

Ne iskupi li trasat, ma da ima dostatno pokriće, predloženi ček, odgovoran je trasantu čeka za svaku štetu, koja mu je time proizročena.

Ako je trasant čeka međutim umro ili izgubio pravnu sposobnost, to ove činjenice ne utječu na dužnost trasatovu, da iskupi predloženi ček.

Trasat je dužan uskratiti iskup, isplatu čeka, ako zna da je trasant pao pod stečaj.

U slučaju stečaja pripada imovina prezaduženika, dakle i imovina, pokriće, koje se nalazi kod trasata, a pripada prezaduženiku, — stečajnoj gromadi. Uzimlje se, da je trasat znao, da je trasant pao pod stečaj, čim je u smislu stečajnog zakona prvi puta u novinama oglašeno otvorenje stečaja.

Da li se i pod kojim uvjetima mogu pobijati isplate, učinjene u slučaju, ako je nad imovinom izdatnika čeka otvoren stečaj, odnosno izdana odvojna zabrana, treba prosuditi na osnovi pravnih ustanova, koje se uopće odnose na pobijanje pravnih posala kridatara.

Kada ne će trasat, da predloženi mu ček isplati (iskupi, honorira), nastaje **uskрата isplate** (iskupa), **dishonoriranje** čeka. Razlozi, koji su ponukali trasata, da uskratí isplatu (iskup) čeka mogu biti različiti. Od razloga ističemo ove:

a) ako se predloženi papir sa formalne strane ne može u smislu čekovnog zakona smatrati čekom, jer mu manjka koja bitna potrepština, koju zakon traži;

b) ako ček nije potpisan po trasantu, koji raspolaže kod banke do stanovitog iznosa, ili po njegovom ovlaštenom punomoćniku;

c) ako je ček lažan ili preinačen (krivotvoren);

d) ako nije ček predložen u pravo doba i na pravom mjestu;

e) ako prema utanačenju sa trasantom čeka nema trasat dostatnog pokrića;

f) ako je ček opozvan (str. 54.);

g) ako je nad imovinom trasanta otvoren stečaj (vidi gore);

h) ako se je izgubio formular čeka, koji je uručen trasantu, pak je o tom trasat obaviješten;

i) ako predodžitelj čeka uskraćuje uz isplatu (iskup) čeka izručenje i kvitiranje čeka;

k) ako nad imovinom trasata bude otvoren stečaj;

l) ako se kod čeka, koji glasi na ime, kao i kod rekta-čeka nije predodžitelj čeka legitimirao kao pravovaljani, ovlašteni posjednik čeka;

m) ako je čekovni ugovor, pogodba među trasantom i trasatom postala bez vrijednosti (otkazom, utrućem).

Smrt trasanta i njegova djelatna nesposobnost, koja je nastala, iza kako je ček izdan, nisu prema gore navedenom opravdani razlozi, da se ne isplate (iskupe) čekovi, koje je trasant izdao.

Pravni odnošaj na osnovi čeka nastaje samo među trasantom i trasantom (izdatnikom) čeka, dok nema izravnog pravnog odnošaja među trasantom i posjednikom čeka.

Za odnošaj trasata prema trasantu mjerodavan je ugovor, utanačenje, temeljem koga je vlasnik »konta« putem čeka vlastan raspolagati sa svojom gotovinom, raspoloživom svotom. Na osnovi

toga dogovora, sporazumka, obvezan je trasat trasantu (izdatniku, vlasniku konta) isplatiti (honorirati) ček, koji mu se na isplatu (iskup) predoči.

U koliko trasat ne isplati (ne iskupi) predočeni mu ček, upućen je posljednik čeka na trasanta (izdatnika) dotično na indosante, to jest na svoje prednike (vidi str. 56. »Regres«).

§ 19.

TKO JE VLASTAN PRIMITI ISPLATU?

(§ 23. toč. 4. č. z.; § 15., 49. m. z.)

Kod isplate čeka valja biti na čistu, tko je ovlašten (legitimiran) primiti isplatu dotično komu može assignat ili drugi obvezanik pravovajljano isplatiti na čeku navedenu svotu.

Tu valja lučiti, da li se radi o čeku, koji glasi na donosioca ili na ime.

Isplatu čeka, koji glasi na donosioca, ovlašten je zahtijevati svatko, tko ček na isplatu predoči, jer se svaki posljednik čeka smatra njegovim vlasnikom.

Drugojačije vrijedi za ček, koji glasi na ime. Kod ovoga čeka ovlašten je isplatu zahtijevati najprije assignatar (remitent). Osim toga može isplatu zahtijevati svatko, tko je naledom došao u posjed čeka. Ovdje treba razlikovati, da li se na čeku nalaze bijele ili potpune nalede, U prvom slučaju smatra se svatko, tko imade ček u ruci, i vlasnikom čeka; dakle isplatu čeka s bijelim naledama može svatko zahtijevati. Drugojačije je kod naleda potpunih. Ovdje može isplatu čeka zahtijevati osim remitenta onaj indosatar, na koga je remitent ček indosirao. Ako je ovaj indosatar dalje indosirao ček, potpisav sebe kao indosanta, a označiv treću osobu kao indosata, tada je ovaj drugi indosatar ovlašten tražiti isplatu, i tako dalje svaki slijedeći. Tim načinom nastaje neprekinuti red naleda, kod kojih je prvi indosant assignatar (remitent), a svaki slijedeći onaj, koji je u neposrednoj prijašnjoj naledi imenovan indosatarom.

Ako se iz samog čeka ne vidi ova neprekinuta veza u redu naleda, imenito, ako se ne može razabrati, da je indosant slijedeće koje nalede indosatar prijašnje nalede, tada je red naleda prekinut, pa nastaje u redu naleda praznina, uslijed koje posljednik čeka ne može zahtijevati isplatu ni od trasata ni od trasanta (izdatnika), ni od onih prednika, kojih se nalede nalaze na čeku pred ovom naledom.

Taj red naleda ne će po zakonu biti prekinut, ako se među prijašnjim naledama nalazi naleda bijela ili ako je posljednja naleda

na čeku takove vrste. Predmijeva se naime, da je indosatar nalede, koja slijedi iza potpune nalede, stekao ček naledom bijelom. Prema tomu, da se uzdrži neprekinuti red naleda, i potom da se stječe pravo zahtijevati isplatu čeka, mora na čeku, na kojem se nalazi bijela naleda, biti potpis indosatara zadnje potpune nalede kao indosanta.

U slijedećem dakle slučaju, ako je Milković assignatar (remitent), nije prekinut red naleda:

za mene Milkoviću — Petrović v. r.

za mene Račiću — Milković v. r.

za mene Ljubiću — Račić v. r.

Ljubić v. r.

Ožegović v. r.

Borović v. r.

za mene Novakoviću — Ivančić v. r.

Bio bi pak prekinut red naleda, kada bi manjkao potpis Ljubicev. Ako potpis potonjega manjka na čeku, ne može Novaković kao posljednik čeka zahtijevati isplatu ni od trasata ni od trasanta, ni od prednika.

Glase li nalede ovako:

za mene Milkoviću — Petrović v. r.

za mene Račiću — Milković v. r.

za mene Ljubiću — Račić v. r.

za mene Jankoviću — Belavić v. r.

ili: za mene Milkoviću — Petrović v. r.

za mene Račiću — Milković v. r.

za mene Ljubiću — Račić v. r.

Belavić v. r.

to u oba slučaja ne će posljednik čeka moći zahtijevati isplate svote, ni od trasata ni od trasanta, ni od prednika, budući da se ne vidi, kako je ček došao od Belavića iz ruke Ljubiceve; jer dakle fali iza potpisa Račićeva »za mene Belaviću — Ljubiću v. r.« dotično samo potpis »Ljubiću v. r.«.

Treba međutim znati, da kao naleda bijela, koja može služiti za uzdržanje neprekidnoga reda naleda, vrijedi samo ona, koja se zaista takovom ukazuje, a ne ona, koja je bila isprvice potpuna, pa je kasnije izbrisana i pretvorena u naledu bijelu.

Moguće je, da je prednik stekao ček uslijed opetovane nalede. U tom slučaju potrebit je za nj također neprekinut red naleda, pa treba i na njega kao i na svakoga drugog posljednika primijeniti gore navedena pravila.

Od trasata može će prednik, koji je došao u posjed čeka i poslije predodžbenog roka (str. 46.), zahtijevati isplatu pukim posjedom čeka i bez protesta i bez posebnoga dokaza, da je podmirio svoga

sljednika, od kojega je ček dobio, ako samo do njega dopire neprekinut red naleda, ili ako je odnosna naleda, na kojoj on osniva pravo tražiti isplatu svote, naleda bijela.

Isplati li koji od prednika bilo dobre volje, bilo uslijed regresa radi neisplate kojega od svojih sljednika i hoće li tužbom zahtijevati od prednika isplatu, to će on moći uspijeti samo onda, ako se nalazi u posjedu ne samo čeka nego i protesta (vidi str. 57.), podignutoga radi neisplate, pa ako usto do njega dopire neprekinut red naleda, ili ako je dotična naleda, na kojoj on osniva pravo tražiti isplatu svote, naleda bijela. Ni u ovom slučaju ne mora prednik dokazati, da je podmirio svoga sljednika.

Indosant (i uopće svaki, koji je došao do zakonitoga posjeda čeka) vlastan je namirivši kojega od svojih sljednika izbrisati naledu svoju i naledu sljednika svojih (§ 49 m. z.).

Budući, da se za naledu može upotrebiti ne samo prvi ček nego i duplikat, morat će dotičnik, da uzmože tražiti isplatu svote, doprimjeti sve one primjerke (duplikate), na temelju kojih će predočiti moći dokazati neprekinut red naleda.

S obzirom na ustanovljenje neprekinutoga reda naleda smatraju se izbrisane naleda kao da ne postoje.

Obvezanik, placat nije po zakonu dužan ispitivati istinitost naleda (§ 39. m. z.).

Razlog ovoj zakonskoj ustanovi jest taj, što je promet s čekovima često puta tako brz i razgranjan na različita udaljena mjesta i različite nepoznate osobe, da onaj, koji stiče ček, nema prilike ispitivati, jer li potpis obvezanika istinit. Bilo bi stoga na veliku zapreku prometu s čekovima, kada bi se obvezaniku naložila obveza, da mora ispitivati istinitost naleda.

Premda obvezanik nema ispitivati istinitost naleda, to će ipak, bude li znao ili prema postojećim okolnostima znati mogao, da je posljednji posjednik čeka došao do njega načinom nepoštenim, morati ili takovomu posjedniku isplatu uskratiti ili svotu kod suda položiti.

Porodi li se temeljita sumnja o istovjetnosti osobe, koja je vlasna predočiti ček na isplatu, uskratiti će obvezanik isplatu. U ostalom slobodno je obvezaniku, ako hoće, da se riješi svake dalje obveze, na čeku naznačenu svotu položiti kod suda.

Osim dosada navedenih načina, kojim je neko ovlašten tražiti isplatu svote, može se još iskazati kao vlasnik čeka, dakle ovlašten je tražiti isplatu u svote:

1. onaj, kojemu je dosudena vlasnost čeka sudačkom osudom uslijed nastaloga prijedora;

2. onaj, koji je došao do čeka drugim ovlaštenim načinom n. pr. darovanjem, nasljedstvom i t. d.

Isplatu čeka moći će u ostalom zahtijevati i punomoćnik; samo će on morati svoju punomoć dokazati; a to će moći učiniti ili na temelju punovlasne naleda; ili izvan čeka na temelju punomoći, kojom je ovlašten u ime vlasnika zahtijevati isplatu.

§ 20.

ISPLATA.

(§§ 16., 23. toč. 6. č. z.; § 40. m. z.)

Ček valja u pravilu isplatiti gotovim novcem; jedino onda, ako se je posjednik čeka sporazumio sa trasatom, može se isplata prema dogovoru stranaka obaviti i drugim načinom (n. pr. prebojem).

Isplata se, u čeku naznačene svote, mora u pravilu obaviti u onoj vrsti novca, koja je u čeku navedena.

S obzirom međutim na prisilni tečaj, što ga u nas imaju bančine note, moći će se svota platiti u tim notama.

Glasi li ček na takovu vrstu novca, koja ne kola u mjestu, u kojem se ček platiti ima, to se može ček isplatiti u onoj vrsti novca, koja kola u zemlji, i koja odgovara svoti one vrste novca ili račun-
sne vrednote, koja je napisana na čeku.

Da se ustanovi to suglasje vrijednosti među jednom i drugom vrstom novca, valja uzeti u obzir tečaj, što ga ima dotična vrsta novca u nas.

Vrijednost druge vrste novca (vrijednote) ustanovljuje se prema običajima (usancama) mjesta, u kojem je ček plativ.

Trasant (izdatnik) čeka može ipak odrediti izričito u čeku, da ga platiti valja u onoj vrsti novca, koja je u njem naročito navedena. Ta naročita odredba biva obično riječju »efektivno«, »u naravi« ili drugim sličnim dodatkom. U tom slučaju treba ček isplatiti u onoj vrsti novca, koja je u čeku navedena, pa se ne će moći obaviti isplata inozemnoga novca ni u kakovom našem novcu ni u bančnim notama.

Ako je u čeku kod naznake svote naveden tečaj, po kojem se ček platiti ima, tada je kod isplate mjerodavan taj tečaj.

Ne spomene li se u čeku ništa o vrsti novca, tada odlučuje o tom — ako nema osobitih propisa — običaj onoga mjesta, u kojem se ček platiti ima.

Po čekovnom zakonu nije dužan posjednik čeka primiti djelomičnu isplatu.

Dužnik dužan je platiti samo onda, ako mu se izruči ček. Razumijeva se samo sobom, da on ovu izručbu čeka samo onda tražiti može, kada svotu potpuno isplati.

se, da je isplaćen, a uskrata se namirenja istaknutim načinom (pri-
pisom, obračunanjem) smatra uskratom isplate. Prema tomu ima
trasat pravo tražiti, da mu se kvitira obračunani ček.

Sličnu svrhu, koju imađe obračunski ček imađe i t. zv. pre-
crtani ček (crossed check). Ovakav ček precrtan je na pred-
njoj strani dvima uporednim crtama, te se može unovčiti samo
putem jedne banke i to prema zahtjevu prezentanta (banke)
ili dobropisom ili u gotovom. Ovo precrtavanje može izvršiti ili
trasant ili posjednik čeka. Precrtanom čeku također je svrha, da
otežća neovlaštenom posjedniku realizovanje čeka. Razlikuje se
pak precrtani ček od obračunskog time, što prvi može biti unovčen,
kako smo spomenuli, samo putem banke (bilo dobropisom, bilo u
gotovom), dok je kod potonjeg isplata u gotovom trasatu za-
branjena, te se ček sa strane istoga smije honorirati samo u obliku
dobropisa. Kod precrtanog čeka razlikuje se opšte precrtani ček
(generally crossed check) od posebno precrtanog čeka
(specially crossed check). Prvi može unovčiti svaka banka, a po-
tonji samo stanovita, određena banka. Ova pak može mjesto sebe
odrediti drugu banku, kojoj se ima ček isplatiti.

Precrtaj je prema čekovnom zakonu opšti, ako između dviju
njevovih crta nije ništa naznačeno, ili ako je napisano »banka« od-
nosno kakav drugi izraz, koji to isto znači (n. pr. novčani zavod)
ili samo »i društvo« (na engleskom »and Comp«), a poseban, ako
je između crta napisano ime stanovite banke.

Opšti precrtaj može se pretvoriti u poseban, no poseban ne
može biti pretvoren u općeniti (opšti).

Zabranjeno je izbrisati precrtaj kao i ime označene banke.

Ako trasat ne namiri opšte precrtani ček banci već kojemu
drugomu licu, a posebno precrtani ček, ako namiri drugomu licu,
a ne naročito označenoj banci, odgovara u oba slučaja za pro-
uzročenu štetu. Ova međutim ne može biti veća od čekovne svote.

§ 22.

OPOZIV ČEKA.

(§§ 15., 23. toč. 15. č. z.)

Trasant (izdatnik) je čeka vlastan opozvati
izdatni ček; taj opoziv veže trasata, te se ček ne smije
iskupiti u ovim slučajevima:

a) ako je ček opozvan iza kako je prošao predodžbeni rok
(str. 45.), a da u to vrijeme nije predočen;

b) ako je ček opozvan unutar predodžbenoga roka, ali u tom
roku nije predočen trasatu, da ga iskupi; u ovom je slučaju opoziv
perfektna tek po izmaku predodžbenoga roka;

c) ako trasant pošalje ček neposredno trasatu s nalogom, da
svotu, koja je na čeku označena, izruči određenom asignataru ili
naložovniku (indosataru), pak se taj nalog prije opozove nego je
izvršen.

Ako se izgubi ček, to za stranku, koja je u ovom slučaju zatra-
žila amortizaciju (vidi str. 71.), ne će vrijediti opoziv, koji bi inače
u navedenim slučajevima pod a) i b) bio valjan. Ovo pak vrijedi
samo onda, ako je amortizacija zatražena, a sud je zabranio tra-
satu isplatu čeka unutar predodžbenog roka ili još prije nego je
ček opozvan.

Dio VIII.

Regres (zavrata) na isplatu.

§ 23.

UOPĆE.

(§§ 19., 23. toč. 7. č. z.; §§ 44., 45., 46., 49. m. z.)

Poradi isplate čeka treba se na vrijeme (unutar predodžbenoga roka) obratiti u prvom redu na trasata. Ne plati li ovaj, može se zahtijevati isplata čeka od trasanta (izdatnika) i indosanta, koji su svojim potpisom preuzeli solidarnu obvezu za pravovremenu isplatu. Pravo to, koje pripada posjedniku čeka, zovemo **pravo regresa (zavrata) na isplatu**.

Regredient (zavratni ovlaštenik) može biti samo posjednik čeka i to ponajprije posljednji posjednik, t. j. onaj, koji je ček o dospjetku predočio na isplatu, zatim onaj indosant, koji je ček stekao. isplativši kojega od svojih sljednika. Regresom može se poslužiti samo onaj, koji se može iskazati posjednikom čeka u onom smislu, kako je to razloženo u § 19. ove knjige.

Regresat (zavratni obvezanik) jest svatko osim trasata, tko se je potpisom svojim na čeku obvezao. Potom je obvezan, dati regres trasant i indosant svojim sljednicima.

Regres na isplatu protiv prednika t. j. protiv trasanta i indosanta dozvoljen je pod ovim uvjetima:

1. ček mora biti predočen na isplatu trasatu unutar predodžbenoga roka (str. 45.);

2. ne bude li na isplatu (iskup) predočeni ček isplaćen, mora si posjednik čeka pribaviti valjan pismeni dokaz, da je ček predočio na isplatu, te da ovaj nije isplaćen.

Bez ovoga dokaza nema regresa i ne može se tužiti redovno na isplatu ni trasant ni indosant.

Kao dokaz, da je ček pravodobno predočen na isplatu i da nije plaćen može služiti ili

a) protest radi neisplate; ili

b) očitovanje trasatovo napisano i potpisano na čeku sa naznakom, kada je ček na isplatu predočen; ova izjava mora se u protestnom roku unijeti u registar protesta, te ovo ima protestni činovnik potvrditi na čeku ili alonžu; ili

c) potvrda kojega obračunskoga mjesta, da je ček unutar predodžbenoga roka u svrhu izravnjanja predan, te da je izravnjanje uskraćeno. Ako i zakon naročito ne spominje, to ipak nema sumnje, da će i u ovom slučaju, analogno onome pod b), biti potrebno, da se ova potvrda obračunatog mjesta unese u registar protesta.

Protest radi neisplate imade se podignuti odnosno potvrditi spomenuta pod b) c) izdati prije nego proteče rok za predodžbu na isplatu, dakle najkasnije na posljedni dan roka za predodžbu na isplatu.

Može se međutim ipak desiti, da pojedini prednik (trasant ili koji indosant) otpušta protest riječima: »bez protesta«, »bez troškova« ili drugim izrazom. Protiv ovakovoga prednika ne gubi posjednik čeka pravo regresa, ako i ne podigne protest.

* * *

Obveze je prednika, to jest trasanta i indosanta, s obzirom na posjednika čeka **solidarna**, oni naime jamče jedan za sve, a svi za jednoga.

Iz ove solidarne obveze slijedi:

1. trasant i svaki indosant jamči ne samo svomu indosataru nego i svakom daljemu posjedniku, da će ček biti isplaćen;

2. posjednik čeka može po svojoj volji u isto vrijeme utužiti svoje prednike (trasanta i indosante), i to ili sve ili samo neke ili samoga jednoga od njih, a da tim nije izgubio pravo tužiti ostale; utuženi pak može prigovoriti i prijeti se tužbi, u koliko su ovi prigovori osnovani na samom čekovnom pravu (n. pr. čeku manjkaju bitne potrepštine), ili u koliko je vrstan pojedini prigovor staviti neposredno protiv onoga, koji ga je upravo tužio (n. pr. prigovara, da mu je tužitelj također dužan stanovitu svotu — ali ne može prigovoriti, da mu duguje koji drugi sljednik);

3. posjednik čeka nije kod tužbe vezan na red naveda; njemu je slobodno utužiti ponajprije kogagod od svojih prednika, pa ne uspije li, može se obratiti na drugoga koga od prednika; pače mu je slobodno opet iznova utužiti prednika, koga je već tužio, na je onda od tužbe odustao (ako nije možda međutim zastara nastupila; § 34. ove knjige);

4. isplatom čeka po jednom od obvezanika riješeni su obveze svi njegovi sljednici, kojima je on sam jamčio; no onaj, koji je ček isplatio, može se poslužiti pravom tužbe protiv trasanta i ostalih svojih prednika.

* *

Mora li se posjednik čeka poslužiti regresom, jer trasat nije ček platio, valja kod regresa čuvati ne samo interes posjednika čeka, nego i korist prednika. Kao što je naime posjedniku čeka do toga stalo, da dođe do isplate njegove sa što manjim troškom, tako je stalo i predniku, da doznađe, što je sa čekom, da bude riješen obveze i da što prije i sa što manjim troškom regresnim putem dođe do čeka, da se opet sam uzmože poslužiti daljim regresom.

Da regresni obvezanici saznadu, što je sa čekom, nije li on možda ostao nenaplaćen (ne honoriran), i ne vraća li se natrag prednicima, koji su ga stavili u promet, valja ih, ako ček nije honoriran, obavijestiti o udesu čeka. Toj obavijesti (notifikaciji) svrha je pripravi regresnoga obvezanika, kako će za slučaj, bude li se od njega zahtijevala isplata, prirediti potreban novac i pobrinuti se, kako će svoja prava sačuvati opet regresom protiv daljih prednika.

Po postojećim propisima dužan je posjednik čeka, koji je protestiran radi neisplate, u četiri radna dana, računajući od dana dignuta protesta, obavijestiti pismeno svoga neposrednoga prednika i trasanta o neisplati čeka; obavijestiti prednik pak mora u roku od dva dana, računajući od dana primljene obavijesti, istim načinom obavijestiti svoga daljega prednika. U koliko nije dokazano neisplata protestom (vidi str. 57. i 64.) računa se spomenuti rok od četiri dana od dana unošenja u registar protesta očitovanja trasatovog odnosno potvrde obračunskog mjesta obzirom na ne-honorirani ček.

Kod indosanta, koji je otpustio protest (str. 57.), računa se gornji četiri dnevni rok od dana bezuspješnog predodjenja čeka na isplatu.

Posjednik čeka obavijestiti će dakle trasanta i indosanta, od koga je dobio ček, a svaki obaviješten i već prednik opet onoga, koji je ček na njega prenio i tako dalje do trasanta čeka.

No dužnost obavijestiti neposrednoga prednika može postojati samo onda, ako se kod nalede ujedno označi i mjesto, gdje je naleđa izdana; nije li to učinjeno, vlastan je posjednik čeka dotično obaviješten prednik takovoga prednika preskočiti i dužan je obavijestiti onoga predidućega prednika, koji je kod nalede naveo mjesto, gdje je ta naleđa izdana. Za onoga naime, tko je ček naleđio, ne označivši mjesto, uzima se, da se je odrekao obavijesti, pa ima nositi posljedice toga propusta.

Posjedniku čeka slobodno je (no nije dužan) obavijestiti neposrednoga prednika i onda, ako kod njegove nalede nije označeno

mjesto, gdje je ona izdana. Obavijesti li posjednik čeka onoga neposrednoga prednika, kod koga nije označeno mjesto, gdje je naleđa izdana, tada je riješen dužnosti obavijestiti daljega prednika. To pravilo vrijedi i za nalede bijele.

Ako je punovlasni indosatar posjednik čeka, tada se pod njegovim neposrednim prednikom razumijeva prednik punovlasnoga indosanta, jer je on obavezan na regres.

Obavijestiti se imade i trasant, jer i on spada u red prednika, od kojih se putem regresa može zahtijevati isplata.

Razumijeva se samo sobom, da ne treba obavijestiti prednika, koji je ček naleđio dodatkom »bez obveze«; jer ovakav prednik ne spada u red obvezanika.

Dužnost obavijesti ostaje i onda, ako je neposredni prednik pao pod stečaj ili ako je umro. U potonjem naime slučaju mogu njegovi nasljednici ček isplatiti.

Neposredni prednik mora se obavijestiti pismeno, pa je dovoljno, ako se ta pismena obavijest u spomenutom roku preda na poštu. Po obavijestitelja je najsigurnije, ako je dotično pismo, kojim se prednik obavješćuje, predao pošti »preporučeno«.

Onaj, tko je obavezan na obavijest, pa je ili sasvim proputi, ili je ne obavi u pravo vrijeme, ne gubi doduše pravo regresa protiv svojih prednika, ali je dužan naknaditi nastalu štetu; i to li svim prednicima, ako nije niko obaviješten, ili samo onima, koji su kod obavijesti preskočeni; ali naknada te štete ne može biti veća od čekovne svote.

Da je neko udovoljio svojoj dužnosti glede obavijesti, dovoljno će biti pokazati poštansku predatnicu, iz koje proizilazi, da je na dotičnoga prednika otposlano pismo unutar roka, određenog za obavijest. Je li to pismo na adresata u istinu prispijelo, u stvari ne mijenja. Protustranci slobodno je dokazati protivno, a napose da je pismo, na koje se poziva onaj, koji zahtijeva isplatu, bilo drugačija sadržaja.

Prigovara li se komu od prednika, da nije u pravo vrijeme obavijestio daljega prednika, to će taj moći poštanskom knjigom dokazati, kada je primio obavijest od svoga sljednika.

* *

Za prednika obavezanog na regres, bit će u pravilu probitačnije platiti ček prije, nego li vjerovnik zatraži isplatu sudbenim putem; i to s razloga, što svota, koju je obavezanik dužan platiti, postaje time većom, čim je od više prednika namirena. Svaki naime od regresnih obvezanika (vidi niže) dužan je podmiriti ne samo svotu navedenu na čeku, nego i kamate, troškove i proviziju.

Da se dakle prikrati regresna svota, da se prišteđe kamate i troškovi, bit će po prednika zgodnije ponuditi isplatu prije podignu- toga regresa.

Zakon ustanovljujući u tu svrhu razložena pravila o obavijesti daje ujedno pravo svakomu predniku, da može platiti svotu za- jedno s kamatama i troškovima nastalima do isplate.

To pravo pripada predniku ne samo, dok je ček u ruci posljed- njeg posjednika, već i onda, kada je ček uslijed regresa dospio u ruke kojega prednika.

Glede isplate, ponuđene po predniku, vrijede ova pravila:

1. predniku pripada pravo iskupiti ček samo onda, ako je po- nudio potpunu svotu i to u gotovu; djelomičnu isplatu može po- sjednik čeka odbiti;

2. posjednik čeka dužan je obvezaniku, koji je platio dug, po- vratiti ček s namirom o isplaćenju svoti i uručiti mu protest po- dignut neisplate radi, da on uzmože svoje pravo zahtijevati od dalj- nih prednika. S obzirom na ono, što je spomenuto na str. 57., može protest radi neisplate zamijeniti očitovanje trasatovo napisano na čeku ili potvrda obračunskoga mjesta.

Ne primi li posjednik čeka ponuđenu mu isplatu od prednika, moći će ovaj svotu s kamatama i troškovima položiti kod suda. i tim je riješen svake obveze, pa ga posjednik čeka ne će moći s uspjehom tužiti.

Od koga i kojim redom može posjednik čeka zahtijevati isplatu čeka, prosvjedovanog neisplate radi, razložili smo gore.

§ 24.

ISPLATA PUTEM REGRESA; REGRESNI (ZAVRATNI) RAČUN.

(§ 23. toč. 6., 7. č. z.; §§ 40., 47., 48., 49. m. z.)

Jedno od najvažnijih pitanja kod regresa jest: Koliko je regredient vlastan putem regresa zahtijevati? Ovdje treba razlikovati dva slučaja:

1. Zahtijeva li isplatu putem regresa onaj posjednik čeka, koji je ček zbog neisplate protestovao, dotično dokazao, da nije ček po trasatu isplaćen (str. 56.); ili

2. onaj, koji je ček uslijed regresa već isplatio, pa daljim re- gresom traži isplatu od prednika.

Za oba slučaja vrijedi pravilo, da regresna svota imade sa- državati svotu, na koju glasi ček, uz naknadu onoga troška, koji je posjednik čeka potrošio, zahtijevajući naknadno isplatu od svoga prednika.

Prema ovomu načelu sadržaje (jednostavna) regresna svota, na koju imade pravo posjednik čeka, koji je dao pravo- dobnno prosvjedovati ček radi neisplate dotično ima u ruci dokaz, da je predočio ček na isplatu trasatu (str. 57.):

a) neplaćenu svotu, na koju ček glasi; u koliko je možda dio svote plaćen, onda na ostatak;

b) 6% godišnje kamate, računajući od dana, kada je ček na isplatu predočen, i to samo od neplaćene svote; kod čekova među- tim, koji su izdani ili plativi u inozemstvu, imadu se mjesto 6% ra- čunati 5% kamate, i to onda, ako je u dotičnoj zemlji za takove ka- rante određena manja stopa od 6%;

c) troškove protesta (biljegovna pristojba i naknada javnomu bilježniku za sastav protesta) i ostale troškove (poštarina, meše- tarska pristojba, trošak za tečajni list i t. d.);

d) pristojbu, koja ako nije drukčije ugovoreno, iznosi jednu šes- tину %, te koja pristojba ni u kojem slučaju ne može ovu stopu prekoračiti. Ova se pristojba računa od svote, na koju ček glasi, te se ima smatrati kao naknada za trud i neprilike, koje uslijed re- gresnoga postupka nastaju po posjednika čeka.

U trgovačkom svijetu običaje se regresnu svotu, stavku po stavku, ubilježiti u posebnom računu, koji se zove **regresni (zavratni) račun** (Retourrechnung, compte de retour).

Regresni račun sastoji se po svom sadržaju od četiri dijela; ovi dijelovi jesu:

1. natpis: »regresni (zavratni) račun«;

2. u drugom dijelu navedene su glavne sastavine čeka, koji je protestovan radi neisplate, dotično za koji je dokazano, da ga nije trasat platio (svota, dan i mjesto, kada i gdje je ček izdan, ime tra- santa, trasata, remitenta (asignatara), indosanta i prezentanta, vri- jeme dospjela i mjesto isplate); zatim uzrok, s kojega je ček pro- testovan uz navod drugih uzgrednih okolnosti;

3. sam račun t. j. pojedine stavke (svota, kamate, troškovi protesta, provizija, kurtaža, poštarina, biljege) i njihov zbroj;

4. naznaka tečaja uz koji se regredient podmiruje; datum i potpis onoga, koji zavratni račun izdaje.

Indosant, koji je platio ček uslijed regresa, vlastan je zahtijevati od svojih prednika u ime regresa (»rembours- regresna svota«):

a) svotu, koju je platio svome regredientu t. j. cjelokupnu svotu navedenu u zavratnom računu;

b) 6% godišnje kamate te svote, i to računajući od dana, kada je ovu svotu regredientu isplatio, pa do dana, kada ga njegov prednik bude podmirio; glede čekova izdanih ili plativih u inozemstvu vrijedi obzirom na kamatnjak ono, što je malo više spomenuto;

c) troškove, koje je on imao kao regredient (ostali troškovi kao n. pr. troškovi protesta i t. d. uračunani su već u regresnoj svoti) t. j. one, koji su nastali uslijed čina potrebitih za uzdržanje i izvršbu njegovga prava regresa; ovamo spadaju troškovi za poštarinu, biljege i t. d.;

d) pristojbu kao naknadu za trud i neprilike nastale uslijed regresnoga postupka i to onako kako je gore naznačeno za posjednika čeka, koji je ček dao protestovati. Pristojba ova plaća se od svote, koju je indosant svomu sljedniku platio dotično u regresnu svotu uračunao. Potom morat će prednik, pozvan na regresnu isplatu po sljedniku, koji je putem regresa već platio ček, platiti višestruku proviziju; on će morati naime podmiriti ponajprije proviziju, koju je od svote, na koju ček glasi, dobio posjednik, koji je ček protestirao, a zatim morat će platiti proviziju od regresne svote onomu indosantu, koji se služi pravom regresa.

Indosant, koji se služi regresom, izdaje o svojem zahtjevu napram regresatu ili samostalan regresni račun ili pak ubilježuje svoje zahtjeve u regresnom računu, koji već postoji. U oba slučaja navest će on svoje zahtjeve stavku po stavku, kao i ukupnu svotu ovih stavaka.

Kada je ovaj regresat podmirio svoga regredienta, tada je on opet ovlašten regresnu svotu zahtijevati od svojih prednika i to sve one stavke, koje je prijašnji regredient od njega vlastan bio tražiti. U ovom slučaju nije temeljna svota ona, na koju glasi ček, ni ona regresna svota, koju je podmirio njegov regredient, već koju je on (regresat) platio kao regresnu svotu. I tako ide dalje, dok ček ne podmiri trasant. Što se potom bude strože držao red naleda kod regresa, to će regresna svota postati većom.

Regresat ispuniv obvezu mora biti siguran, da se na temelju istog čeka ne će od njega više zahtijevati izvršenje obveze, a zatim mu mora biti omogućeno, da i on, ako nije posljednji od obvezanika, može tražiti dalji regres. — Stoga mu se moraju uručiti sve one isprave, koje će mu u rečene svrhe poslužiti. Prema tome bit će regresat dužan platiti samo onda, kada mu se uruči ček, protest i kvitirani regresni račun. Kako je spomenuto na str. 57. zamijenjuje protest radi neisplate očitovanje trasatovo (asignatovo) napisano na čeku dotično potvrda obračunskog mjesta.

§ 25.

DUPLIKATI ČEKA KOD REGRESA.

(§ 23. toč. 9. č. z.; § 64. m. z.)

Pita se, kako će postupati posjednik duplikata čeka, ako je nakanio poslužiti se regresom na isplatu neisplate radi.

Posljednik duplikata čeka postupat će kao da nema drugoga primjerka. On će na osnovi svoga primjerka zahtijevati isplatu od trasata, te u slučaju neisplate protestovati ček odnosno pribaviti će si očitovanje trasatovo poradi neisplate dotično potvrdu obračunskog mjesta (str. 57.) i poslužiti se pravom regresa protiv prednika.

§ 26.

TRAŽBINA POSJEDNIKA ČEKA IZ UZROČNOGA (OSNOVNOG, KAUZALNOG) PRAVNOG POSLA.

(§ 22. č. z.)

Desiti se može, da je netko primio ček u tu svrhu, da njime dode do podmirenja svoje tražbine, koju ima dobiti od onoga, koji mu je ček uručio. Ako dakle ne bude ček iskupljen, nije prestala ni tražbina dotičnikova. U ovom slučaju postoji s obzirom na posjednika čeka prema onomu od koga je ček dobio, uzročni, kauzalni dužnički odnošaj, kauzalni pravni posao.

Recimo dakle primjera radi, da trasant ili neposredni indosant duguje na osnovi neke zadužnice svotu od Din 1000.— pak je za namirenje toga duga uručio svomu vjerovniku ček, a ovaj ne bude honoriran, to tražbina vjerovnika temeljem gornje zadužnice ostaje i nadalje valjana i na snazi.

U ovom slučaju, ako nema drugog utanačenja, može posjednik čeka mjesto da se posluži pravom regresa, te da podigne regresnu tužbu, povratiti ček onomu od koga ga je dobio, pak ostvariti onu tražbinu, koju imade protiv njega (bio to trasant ili neposredni indosant) iz onoga pravnog snošaja, na temelju koga je ček izdan ili naleden.

Ova tražbina postoji dalje i onda, ako je i regres na temelju čeka utruno poradi propusta onih čina, koji su potrebni za ušćuvanje prava (ako nije n. pr. ček protestiran radi neisplate) ili poradi zastare. No u ovom se slučaju može od dotične tražbine odbiti onaj gubitak, koji je možda tražbio trasant ili dotični prednik, od koga se traži namirenje tražbine, poradi toga, jer ček ili uopće nije na isplatu (iskup) predložen ili jer je to prekasno uslijedilo. Trasat čeka postao je n. pr. međutim insolventan, te nije vrstan ili uopće ili ne potpuno isplatiti ček, tada se može odbiti odnosna razlika, dotični manjak, do koga regresni obvezanik ne može doći.

Dio IX.

Protest (prosvjed).

§ 27.

POJAM I VRSTE PROTESTA.

(§§ 21. toč. 11., 28. č. z.; §§ 70, 71., 77., 109. m. z.)

Spomenuto je na str. 56., da u slučaju, ako trasat ne isplati, ne iskupi ček, jamče posjedniku za isplatu trasat i indosanti. No posjednik čeka mora dokazati (u koliko nije otpušten protest, vidi str. 57.), da je ček pravodobno predložen na isplatu, te da nije iskupljen; dotično, da je predodžba bez uspjeha pokušana. Da to dokaže, može posjedniku čeka poslužiti (str. 57.):

1. očitovanje trasata napisano i datirano na čeku;
2. potvrda obračunskoga mjesta, da je ček unutar predodžbenog roka predložen, ali da nije iskupljen;
3. protest (prosvjed).

Protest je isprava, koja je izdana u zakonu određenom obliku, a njome se posvjedočuje, da su poduzeti stanoviti čini, poimence da je zatražena isplata, iskup čeka, i koja ujedno označuje, s kakvim uspjehom.

Ne može li se dokazati načinom, koji je spomenut pod 1. i 2. da ček nije iskupljen, tada je protest bitni uvjet, da se možemo poslužiti regresom na isplatu; bez protesta ne može se od prednika isplata zahtijevati, bez obzira na to, da li je protest propušten krivnjom ili slučajem.

Svrha je protestu u pravilu: dokazati, da je posjednik čeka sa svoje strane zadovoljio svim dužnostima, koje se traže za stečenje i uzdržavanje pravnih zahtjeva, a napose regresa protiv trasanta i indosanata.

Protest je oblik, kojim se dokazati može, da su stanoviti čini obavljeni; ono, što je u protestu navedeno, smatra se dokazanim.

Protest nije drugo nego pravna ograda i sredstvo, da pojedinac pridržati sebi prava, koja mu pripadaju po zakonu.

Osoba, koja prosvjeduje, koja zahtijeva sastavak javne isprave ili kako se obično veli, koja »diže« (levira) protest, zove se prosvjednik, protestant; onaj pak, od koga se je zahtijevalo izvršenje stanovitoga čina, i tko tomu zahtjevu zadovoljio nije, zove se prosvjedovnik, protestat. Isprava, koja je o tom sastavljena, zove se prosvjedovnica ili prosvjednica ili jednostavno prosvjed, protest.

Ono, što vrijedi za protest kod mjenica, vrijedit će u glavnom i za čekove.

Poradi neisplate protestirat će se ček, ako on, prema u predodžbenom roku na određenom mjestu i određenoj osobi (trasatu) predložen, ili uopće ne bude plaćen (iskupljen) ili ne onako, kako je to u čeku navedeno.

Glavni su ovi slučajevi, u kojima će se ček protestirati poradi neisplate:

- a) ako trasat sasvim uskratiti isplatu (iskup) čeka;
- b) ako trasat plati samo jedan dio svote na čeku naznačene;
- c) ako trasat ne plati (ne iskupi) ček u onoj vrsti novca, koja je na njemu napisana, a posjednik se čeka ne će da zadovolji ponudnom isplatom; dotično ako se ček ne iskupi na osnovi obračuna, kako je na čeku navedeno;
- d) ako onaj, komu valja ček na isplatu predložiti, nije kod kuće ili u poslovnici, ili ako se njegov stan dotično poslovnica ne može pronaći.

Osim ovog glavnog protesta može još biti slučajeva, u kojima valja dignuti protest, kao n. pr.:

- a) ako se uskratiti izdavanje duplikata čeka;
- b) ako indosant uskratiti indosiranje naknadno izdanoga duplikata;
- c) ako trasat uskratiti datiranje očitovanja, kada je ček na isplatu predložen te neisplaćen ostao (str. 57.);
- d) ako »obračunsko mjesto« uskratiti datiranje potvrde, kada je ček radi izravnjavanja predan te izravnjavanje uskraćeno (str. 57.).

Sastavljati proteste ovlašten su javni bilježnici (odnosno njegov pomoćnik) ili gdje nema javnih bilježnika sreski (kotarski) sudovi u opsegu svoga okoliša i to sreski (kotarski) suci odnosno činovnici sreskoga (kotarskoga) suda, kojima predstojnik (starešina) suda tu dužnost povjeri.

§ 28.

SADRŽAJ I OBLIK PROTESTA.

(§ 23. toč. 11. č. z.; §§ 72. do 77. m. z.)

Osoba ovlaštena na preduzimanje protesta mora, da ga uzmože sastaviti, preduzeti neke čine, koji će služiti podlogom za sa-

stavak dotične isprave. U glavnim crtama postupat će se u tom pogledu ovim načinom. Posjednik čeka predat će ček javnom bilježniku (odnosno sudbenoj osobi). Bilježnik dobivši ček potražiti će protestata u poslovnici, a ako se ovaj ne može pronaći, u stanu njegovu i to u mjestu, u kojem se prema sadržaju ček predočiti ima. Ne vidi li se iz čeka, da protestat ima poslovnih lokal, treba ga potražiti u stanu. Bude li protestat sporazuman, moći će mu javni bilježnik predočiti ček i gdje drugdje osim poslovnice ili stana. Ne zna li bilježnik, gdje je poslovnica, stan osobe (lica), koju ima potražiti, te ako se to iz čeka možda ne razabire ili ako poslovnici, stan ne nađe na mjestu, koje je u čeku naznačeno, imat će se popitati kod policijske vlasti (prijavnog ureda), a nema li takove, tada kod općinskoga poglavarstva odnosno mjesta. Ako protestni činovnik ne bi bio dovoljno brižljiv u raspitivanju glede lokala odnosno stana, protest ipak ostaje valjan, no protestni činovnik odgovara za time prouzročenu štetu.

Onaj, tko uruči ček u ime posjednika čeka javnom bilježniku radi podignuća protesta, smatra se ovlaštenim po posjedniku, da zatraži od bilježnika, da protestira ček, te da protestirani ček natrag preuzme. Ako osoba, na koju se ima obratiti bilježnik, tjera stanoviti posao, odnosno imade kakovu radnju, to može ona u protestnom postupku biti zastupana po svakom prokuristi, trgovačkom pomoćniku, knjigovodi, blagajniku, koji se na dotičnom mjestu nalazi. Trgovačka društva zastupa, osim sada navedenih osoba, svaki član ravnateljstva i likvidator.

Nema li protestata kod kuće odnosno u poslovnici, ili ako je on bolestan, i uslijed toga po izjavi ukučana nesposoban odgovoriti na upite stavljene mu kod predodžbe, bit će dovoljno ovo spomenuti u protestu.

Nađe li javni bilježnik protestata, predočit će mu ček i staviti mu zahtjev prema dobivenoj uputi t. j. zahtijevat će isplatu, izdržbu duplikata i t. d.

Ne uspije li bilježnik sa svojim zahtjevom, sastavit će o uspjehu i tečaju svoga poslovanja protest, koji će sadržavati ono, što zakon zahtijeva.

Sastavine protesta jesu po zakonu ove:

1. Vjerni prijelaz čeka i svih naleda i bilježaka, koje se na čeku nalaze.

Tim se protestom ima dokazati, da je protestiran upravo onaj ček, na temelju kojeg je zahtjev stavljen.

2. Ime posjednika čeka, firme, koja zahtijeva protest i ime osoba (lica), firme, na koju se ima upravit poziv, protiv kojih se diže protest.

Ako je obvezanik, protiv kojega se ima ček protestirati, umro, ili ako je postao nesposoban zadovoljiti zahtjevu, tada se ne mora

(tko hoće može) zahtjev staviti na njegove nasljednike ili zakonite zastupnike; on može u tom slučaju smatrati, da mu je zahtjev odbijen. Svrha je naime protestu ustanoviti samo, da se je stanoviti zahtjev stavio u pravo vrijeme i na pravom mjestu, pa da taj zahtjev nije ispunjen; razlog tom neizvršenju stvar je nuzgredna.

3. Poziv upravljen na osobu, protiv koje se prosvjeduje, odgovor te osobe ili naznaka, da nije dala nikakav odgovor ili da se nije mogla naći.

Oznaka osobe, koja se po toj tački zahtijeva, mnogo je šira od oznake, koja se zahtijeva po tački 2. Dok se naime po tački 2. može ime ili firma protestata dotično protestanta navesti načinom označenim u čeku, mora se po ovoj tački spomenuti stanovita određena osoba, na koju je dotični zahtjev bio stavljen. Razlika među oznakom po tački 2. i po tački 3. vidi se najjasnije, kada je protestat stanovita firma, jer se u tom slučaju zahtjev ne će staviti na firmu, već na osobu, koja je vlasna zastupati firmu.

Razlog, s kojih je odbijen stavljeni zahtjev nema javni bilježnik dotično sudac ispitivati; no navede li stranka svojevolljno razloge, s kojih odbija zahtjev, imat će se ti razlozi u protestu spomenuti, jer ako i nijesu uvijek istiniti, ipak mogu često utjecati na držanje ostalih obvezanika.

4. Mjesto, godina, mjesec, dan i čas, gdje i kada se je poziv (tačka 3.) učinio, dotično bezuspješno pokušao.

5. Potpis osobe (javnoga bilježnika ili sudbene osobe), koja prosvjeduje i službeni pečat.

Premda zakon izričito ništa ne određuje, ipak se uzima, da se na zahtjev jednoga istoga protestanta može protiv jednoga protestata jednim protestom prosvjedovati više čekova.

Osobe (javni bilježnici i sudb. osobe), koje prosvjeduju, dužne su izvorni protest bezodvlačno izdati posjedniku čeka ili njegovu punomoćniku.

One su ujedno obvezane podignute proteste s potpunim sadržajem redomice (dan po dan i redom po datumu) unositi u posebni u tu svrhu vođeni zapisnik (koji ima biti od lista do lista tekućim brojevima providen), i dotičnim strankama ili njihovim pravnim sljednicima uz naknadu troška izdati bilo jednostavni bilo ovjereni prijelaz, kadgod zažitu.

Za čekove do uključivo 500 dinara moći će obzirom na ustanovu § 21. toč. 11. č. z. savezne sa § 77. m. z. ministar pravde narediti uredbom, da protestni činovnik može mjesto protesta, koji se ima prema postojećim propisima podići na zahtjev protestanta, dostaviti svim čekovnim obvezanicima preporučenim pislom prijelaz čeka sa napomenom, da je ček protestiran zbog neisplate.

Protestni činovnik izdaje o tom protestno uvjerenje, koje upisuje (evidentira) u protestnom roku u registar protesta. U takovom slučaju otpada notifikacija, o kojoj je bio spomen na str. 58.

Kakav ima biti i kako se imade voditi protestni registar, te kolika se nagrada imade naplaćivati javnim bilježnicima, propisuje ministar pravde.

Prema ustanovi § 109. m. z., koji se ima primjeniti i na čekove (§ 28. č. z.), do ustanovljenja sreskih (kotarskih) sudova i javnih bilježnika u onim pravnim područjima, u kojima ovi sada ne postoje, podizat će se protesti kod vlasti, koje su ih dosada podizale. Tako primjerice u Srbiji po §-u 149. srp. trg. zak. sastavlja se protest kod trgovačkog suda, gdje ovoga nema kod prvostepenog suda, gdje ni ovoga nema kod policajne vlasti, za mjenice pak do 100 dinara kod opštinskoga suda; a po §-u 141. crnog. trg. zak. sastavlja se protest kod trgovačkog, eventualno oblasnog suda, a gdje nema ni ovoga, kod kapetanskog odnosno opštinskog suda.⁹

⁹) Dr. Čimić: »Mjениčni pravce, Zagreb 1922. — Str. 105.

Dio X.

§ 29.

Mjesto i vrijeme predodžbe i drugih čekovnih čina. Viša sila (vis major).

(§ 23. toč. 8., 11., § 28. č. z.; §§ 53., 71., 72., 73., 100., 102., 105., 112. m. z.)

Ako posjednik čeka s obzirom na svoj ček od druge osobe što-god zahtijeva, mora tu osobu potražiti, pa je pozvati, da njegovu zahtjevu udovolji. Dotičnik mora dakle predložiti drugomu ček na isplatu; mora od drugoga zahtijevati duplikat i t. d. Nužno je također protestom ustanoviti, da su navedeni zahtjevi zaista stavljeni, da se n. pr. ne izgubi pravo regresa.

S obzirom na mjesto (lokal) i vrijeme, kada se navedeni čini preduzeti mogu i po posjedniku čeka i po osobi službenoj, koja je zvana protestom ustanoviti neuspjeh stavljenoga zahtjeva, mjero-davne su ustanove mjeničnoga zakona, koji glede toga sadržaje posebne odredbe.

Tako naš mjenični zakon određuje, da se navedeni čini odnosno uopće svi čini, koje je nužno preduzeti po čekovnom zakonu kod nekoga, da se uzomgnu oživotvoriti ili zaštititi čekovna prava, imaju preduzeti u poslovnicu, a u pomanjkanju potonje u stanu dotičnoga.

Ovakovi čini mogu se preduzeti i u kojem drugom lokalu (n. pr. na burzi), — ali samo uz privolu dotičnoga. Dode li do protesta smatra se, da je dotičnik na to privolio, ako se iz protesta ne razabire, da je stavio prigovor.

Što se tiče dobe, to se čekovni čini imaju preduzeti u poslovno vrijeme, a po pristanku dotične osobe (lica) u svako doba.

Svi gore navedeni čini mogu se pravovaljano zahtijevati samo u djelatni (radni) dan, a ne u zakonski praznik. Ministar pravde propisuje uredbom, koji se dani u smislu čekovnoga zakona imaju smatrati praznicima. Kada predodžba čeka dopjeva u za-

konski praznik, tada se može zahtijevati isplata istom na najbliži djelatnik (radni dan).

Ako se imade čekovni čin obaviti u određenom roku, pak je posljednji dan zakonski praznik, to se produžuje rok do slijedećega prvog radnog dana, te tada dotični rok ističe. Praznici, koji se nalaze unutar odnosnoga roka, računaju se.

Zakonski ili ugovoreni rokovi ne obuhvaćaju dan, koji im služi kao ishodište t. j. u rečene rokove ne ubraja se dan od koga oni polaze.

Posebnim danima počeka, oduhe nema mjesta ni po zakonu ni uslijed odredbe suda.⁹

Spominjemo na ovom mjestu jošte odgodu predočenja čeka na isplatu ili podignuće protesta radi neisplate u slučaju više sile. — Može se naime dogoditi, da je uslijed nepremostivih zapreka (viša sila, vis major, force majeure) kao primjerice uslijed rata, poplave, potresa nemoguće predočiti ček na isplatu ili u slučaju neisplate podignuti (levirati) protest. U takovom slučaju produžuju se rokovi, pak je posjednik čeka dužan u takovom slučaju obavijestiti bezodvlačno svoga neposrednoga indosanta, te ujedno ovu obavjest pribilježiti na čeku (ili proiljici, alonžu) datiravši i potpisavši odnosnu bilješku. Glede istaknute obavjesti vrijedi ono, što je spomenuto na str. 58.

Čim je nestalo više sile, dužan je posjednik čeka odmah predočiti ček na isplatu, a u koliko ima mjesta protestu, ček protestirati. Traje li viša sila dulje od 30 dana, to se može vršiti regres 30 dana nakon što je obaviješten neposredni indosant i bez dužnosti predočenja čeka na isplatu odnosno dužnosti podignuća protesta radi neisplate.

Kao slučajevi više sile ne mogu se smatrati niti dolaze u obzir one činjenice, koje su čisto lične za posjednika čeka ili za osobu kojoj je povjerenje odnosno koja je dužna ček predočiti na isplatu ili koja ima protestirati ček. Ako dakle posjednik čeka uslijed više sile (n. pr. poplave) nije bilo moguće predočiti ček na isplatu, a u slučaju neisplate protestirati, izgubio je pravo regresu.

Ministarstvo pravde može uredbom odrediti, da li i kojim načinom mogu se primijeniti zakonske ustanove, koje se tiču više sile, kada inostrana zakonodavna i druga vlast izda propise, kojima je svrha spriječiti preduzimanje činjena potrebitih (n. pr. da se predoči ček ili podigne protest u ustanovljenim rokovima) za vršenje ili održanje prava iz čeka.

⁹) O danima počeka, oduhe govorimo, kada se za stanoviti broj dana ili produžuje vrijeme isplate odnosno produžuje rok za inkasaciju ili oboje. Premda naš zakon ne pozna dane oduhe, to oni faktično postoje, kada ček dospijeva na zakonski praznik.

Dio XI.

Izgubljeni čekovi.

§ 30.

AMORTIZACIJA (USMRČENJE).

(§ 23. toč. 15. č. z.; §§ 90., 91., 92., 93. m. z.)

Može se dogoditi, da se ček izgubi ili da ga nestane. U takovu slučaju pruža zakon vlasniku čeka pomoćno jedno sredstvo, po kom će se i on bez čeka moći iskazati (legitimirati) vlasnikom one vrijednosti, koju ček reprezentira i uz pripomoć koga je on vrstan i bez čeka doći do isplate one vrijednosti. Ovo je sredstvo u tom, da nadležni trgovački sud izgubljenomu čeku oduzme njegovu valjanost, te ga proglasi ništetnim. Ovo se sredstvo zove **amortizacija** (usmrčenje).

Amortizacija čeka nije potom drugo nego sudbena izjava, kojom se izgubljenomu, nestalomu čeku oduzima njegova valjanost i on se proglašuje ništetnim.

Amortizacijoni je postupak u glavnom ovaj:

Vlasnik izgubljenoga, nestalog čeka zatražit će pred sudom, u čijem se području nalazi njegovo platšte, da se ček amortizira (usmrti). Kao potkrepu svoje molbe doprinijet će molitelji li kopiju izgubljenog čeka, ili ako mu to nije moguće — navest će njegov bitni sadržaj i sve što je potrebno, da se izgubljeni ček uzmogne raspoznati i dokazati, da se je nalazio u posjedu njegovu. Pronade li sud iskazane i doprinesene podatke dovoljnima, zabranit će i trasatu, da isplati ček. Uz ovu zabranu izdat će og'as (izrok), kojim se nepoznati posjednik poziva, da u roku od 60 dana podnese ček sudu. Ovomu će se pozivu dodati prijetnja, da će se ček proglasiti ništetnim, ako posjednik ne udovolji rečenom pozivu. Ovaj og'as (izrok) objavit će se po jedamput u »Službenim Novinama« i u službenim novinama one oblasti, u kojoj se nalazi nadležni sud.

Početak navedenoga roka od 60 dana računa se od dana oglasa u »Službenim Novinama«. O ovom oglasu obavijestit će sud molitelja i sve u čeku imenovane osobe (lica).

Prijavi li se u vrijeme izročnoga roka posjednik čeka te potonji sudu predloži, ukida se amortizacijski postupak, ukida se zabrana isplate, a molitelj se upućuje, da svoje pravo vlasnosti protiv posjednika izvede putem redovne (građansko-pravne) parnice.

Ako se međutim u rečenom roku od 60 dana nitko ne prijavi kao posjednik čeka, izreći će sud svojom odlukom, da se ček smatra nistjetim, a ujedno će izrečenu amortizaciju proglasiti istim načinom, kako je to kod gornjeg oglasa (izroka) učinjeno, te obavijestiti u čeku imenovana lica.

Posljedica je amortizacije u jednu ruku, da se, kako uvodno spomenusmo, molitelj i bez čeka smatra iskazanim (legitimiranim) vlasnikom one vrijednosti, koju ček reprezentira, te je i bez čeka ovlašten pravovaljano od trasata zahtijevati isplatu čeka, a zatim, da je onaj, koji je zahtijevao amortizaciju i bez čeka ovlašten (legitimiran) zahtijevati putem regresa isplatu od trasanta čeka. Amortizacijom čeka ne pridržaje molitelj svoje pravo regresa protiv ostalih obvezanika, protiv indosanata, jer su prava ova prestala, čim je nestalo čeka.

Budući da je sve dotle dvojbeno, da li je u istinu ček svojina onoga, komu je nestao, dok nije odlukom suda amortiziran, zato trasant nehonoriranoga čeka nije dužan prije amortizacije čeka platiti svotu na koju ček glasi, nego jedino u onom slučaju, ako mu se za jamči, da ne će po njega nastati nikakova šteta, ako isplati ček. Poradi toga ne će moći onaj, koji je zatražio amortizaciju, jednostavno zahtijevati, da trasant plati ček, nego će morati dokazati, da je za vremena predočio ček na isplatu i da isplata nije obavljena prama pravilima gore označenima (str. 45. i 51.). a ujedno će morati, dok se ne svrši amortizacijski postupak, pružiti primjerenu sigurnost. Ako potonju ne pruži moći će vlasnik čeka, na osnovu sudske odluke, kojom se naređuje postupak za amortizaciju, samo tražiti, da trasant položi primjereni iznos kod suda.

Ako je sud svojom odlukom amortizirao ček, slobodno je molitelju zahtijevati isplatu od trasata, u koliko ovaj nije već položio svotu kod suda ili platio u dovoljnu sigurnost. No položi li trasant svotu, na koju ček glasi, kod suda ili je plati u sigurnost, tada će morati u prvom slučaju privoliti, da se dotična svota izruči onomu, koji je amortizaciju zamolio, dok će u potonjem slučaju odreći se dobivene sigurnosti dotično je povratiti.

Dio XII.

Lažni i preinačeni (krivotvoreni) čekovi.

§ 31.

UOPĆE.

(§ 23. toč. 10. č. z.; §§ 68., 69. m. z.)

Lažnim zovemo onaj ček, na kojem se nalazi potpis osobe, koji ne potječe od onoga, koji se na čeku prikazuje kao potpisatelj, već od nekoga trećega. Razumijeva se samo sobom, da se na čeku može nalaziti napose lažan (patvoren) potpis trasantov i indosantov.

O preinačenom (krivotvorenom) čeku govorimo onda, kada se neovlaštenim načinom promijeni ili sadržaj postojećeg valjanog čeka ili valjani potpis obvezanika. Sadržaj promijenit će se primjerice, ako se promijeni ili ispravi svota, vrijeme, mjesto isplate i t. d., a potpis bit će preinačen (krivotvoren) n. pr. ako se Pavao Jurčić promijeni u Petar Jurčić ili »Jurčić« pretvori u »Jurjević« itd.

Može se dogoditi, da će na jednom istom čeku biti istinitih i k tomu lažnih i preinačenih (krivotvorenih) potpisa. Pita se: kako lažni odnosno preinačeni (krivotvoreni) potpisi utječu na sam ček kao takav, a zatim na istinite potpise, koji se na čeku nalaze? S obzirom na narav čeka kao posebnoga imovinskoga objekta lažni i preinačeni (krivotvoreni) potpisi ne mogu utjecati ni na narav ni na valjanost čeka; istinitipak potpisi, koji se nalaze na čeku, pridržavaju svoju pravnu krepost, premda imade na čeku potpisa, koji su lažni. Svatko naime, tko je potpisao ček, jamči zato, što ga je potpisao sam, a ne zato, što ga je potpisao drugi tko.

Što se tiče pravnih posljedica lažnoga dotično preinačenoga (krivotvorenoga) potpisa s obzirom na onoga, koji je drugoga neovlašteno potpisao i s obzirom na osobu, koja je lažno i krivotvoreno potpisana, to nastaju analogne posljedice koje i kod lažnih i preinačenih (krivotvorenih) mjenica. Uslijed lažnoga, preinačenoga

(krivotvorenoga) potpisa ne nastaju (u koliko ne bude lažni dotično krivotvoreni ček unovčeni) nikakove čekovno pravne posljedice ni po onoga, koji je lažno potpisan dotično čiji je potpis krivotvoren (t. j. tko se prema krivotvorenom potpisu ukazuje kao potpisatelj), ni po onoga koji je drugoga neovlaštenim načinom lažno potpisao ili tui potpis krivotvorio.

Drugo je međutim pitanje, koliko će inače odgovarati onaj, koji je ček krivotvorio ili druge lažno potpisao. Takovi slučajevi ne će se prosuđivati po čekovnom odnosno mjeničnom, već po građanskom dotično po kaznenom pravu.

Osobe, kojih su istiniti potpisi preinačeni (krivotvoreni), ostaju obvezane, ako se istinitost potpisa iz čeka razabrati bude mogla.

S obzirom pak na preinačeni (krivotvoreni) sadržaj čeka valja znati, da nitko ne može biti obavezan za više i drugojačije, nego za onoliko i onako, za koliko i kako se je obvezati kamo, kada je preuzeo dotičnu obvezu na čeku. Prema tomu potpisi stavljeni na ček, nakon što je promijenjen prvobitni sadržaj čeka, obavezuju potpisatelja prema promijenjenomu sadržaju; izjave pak, stavljene na ček prije učinjene promjene, ne gube tim kreposti, one obavezuju potpisatelje prema prvobitnomu sadržaju.

Stoga slijedi, da su indosanti, koji su ček dalje dali prije krivotvorenja obavezani prema izvornomu sadržaju čeka; nasuprot indosanti, koji su ček naledili iza preinačenja (krivotvorenja), obavezani su prema preinačenomu (krivotvorenomu) sadržaju.

Nastane li sumnja o tom, kada je dotični obavezanik potpisao ček, da li prije ili poslije krivotvorenja, predmijevat će se, da je potpis stavljen prije krivotvorenja. Tko protivno tvrdi, morat će to dokazati.

S krivotvorenjem čeka ne smije se pomiješati naknadno nadopunjivanje kojega bitnoga svojstva čeka, ako je ovaj nadopunjen protiv učinjene pogodbe (ček imade n. pr. glasiti na 300 dinara, a ispunjen je na 500 dinara). U ovom slučaju morat će obavezanik, koji prigovara, da je ček ispunjen protiv pogodbe, to dokazati.

Isto tako ne može se krivotvorenjem smatrati naknadna promjena u sadržaju čeka, ako je promijenjen koji dio čeka u sporazumku s interesentima.

§ 32.

UNOVČENJE (ISKUP) LAŽNOGA ILI PREINAČENOG (KRIVOTVORENOG) ČEKA.

(§ 23. toč. 10. č. z.)

Ako se lažni i preinačeni (krivotvoreni) ček unovči, iskupi, pita se, tko odgovara za štetu, koja je time nastala? U koliko se može

dokazati, da su unovčenju (iskupu) krivi trasat ili njegovim namještenici, odgovara za nastalu štetu trasat ili drugim riječima, na njega pada radi toga odgovornost. Inače je odgovoran i nosi štetu tobožnji (lažni) trasant (izdatnik) dotično (ako je ček bez obzira na potpis potonjega krivotvoren, n. pr. krivotvorena je svota) istiniti trasant (izdatnik), ali samo onda, ako se trasantu (tobožnjemu ili istinitomu) ili njegovim namještenicima, koje je on ovlastio, da rukuju sa čekovima, može u grijeh upisati, da je izdan lažan ček ili da je uopće došlo do krivotvorenja. Trasant (izdatnik) čeka, koji ima svoj konto kod neke banke, dobiva redovno od potonje formule čekova, koje jedino ta banka unovčuje, te koje trasant (izdatnik) prema potrebi ispunjuje ili ih povjerava komu od svojih namještenika za manipuliranje. Dužnost je stoga dotičnika, koji ima konto, te može raspolagati do stanovitoga iznosa kod neke banke, da pazi, da takovi čekovi ne dođu u neovlaštene ruke. Utanačenje protivno gore navedenom, nema pravne valjanosti.

S obzirom na istaknuto načelo odgovarat će dotično nosit će štetu trasant (izdatnik) (lažni dotično istiniti) napose u ovim slučajevima:

a) ako je ček koji od trasantovih namještenika patvorio dotično krivotvorio;

b) ako poradi nepažnje vlasnika konta sa čekovnim formulama dode netko u posjed potonjih te patvori potpis;

c) ako vlasniku konta i kraj dostatne opreznosti nestane (n. pr. poradi provale) ček ili čekovna knjiga, a on je propustio o tom gubitku pravodobno obavijestiti banku;

d) ako je potpis istinit, ali je svota krivotvorena, jer je ček bio tako nemarno i nepažljivo ispunjen, da se je svota nenapadno mogla povećati. Tako n. pr. ako tekst čeka nije ispunjen potpuno te se je bez zapreke pred »300« lahko dometnula brojka 2 pak po tom iz »300« nastalo »2300«, a isto tako slovima pred »tri sto« dodalo »dvije tisuće«; ili ako takozvani kontrolni brojevi kupon ili uopće nije uređen prema svoti na čeku prvobitno navedenoj ili je to učinjeno pogrešno;

e) ako trasant (izdatnik) po njemu potpisani blanko (neispunjeni) ček dade iz ruke, pa je u njemu veća svota naznačena nego li je dogovoreno.

Trasat će odgovarati napose u onim slučajevima, u kojima će mu se moći predbaciti gruba nemarnost. Prema tomu odgovarat će trasat, u koliko ne bude možda dokazana krivnja trasantova, imenito u ovim slučajevima:

a) ako trasat iskupi ček sa lažnim potpisom, koji je vlasniku konta nestao bez njegove krivnje (n. pr. krađom), a on je o tom trasata obavijestio;

b) ako iskupi krivotvoreni ček (koji glasi na veći iznos), premda u čeku naznačena svota nije suglasna sa kontrolnim brojevnim kuponom, ili ako označeni broj čeka ne potječe iz čekovne knjige, koju je trasat trasantu (izdatniku) uručio;

c) ako unovči ček na krivotvorenom primjerku (formularu) uz krivotvoreni potpis.

Dio XIII.

Pravo založno i pravo pridržaja.

§ 33.

PRAVO ZALOŽNO.

(§ 23, toč. 14. č. z.; § 86. m. z.)

Dužnik (ili za nj neko drugi) može osigurati vjerovniku isplatu njegove tražbine o dospjetku tim načinom, da mu već **unaprijed dopusti**, da smije **stanovitu stvar** (pokretnu ili nepokretnu) **prodati** i iz **kupovnine** dug **namiriti**, ako on (dužnik) svojoj dužnosti u vrijeme ne udovolji. Dotičnu stvar, koja jamči vjerovniku za namirenje njegove tražbine, zovemo **zalog**, a pravo vjerovnikovo stvar **prodati** i **namiriti** se iz njene vrijednosti zovemo **založno pravo**.

Kada se sklapa založna pogodba t. j. kada dužnik ovlaštuje vjerovnika, da se može namiriti iz prodajne cijene njegove stvari, tada se taj predmet t. j. zalog, ako je stvar **pokretna**, daje redovito u pohranu vjerovniku; ako za vremena udovolji dužnik svojoj dužnosti, povratit će vjerovnik dotičnu stvar dužniku odnosno onomu, koji je stvar za dužnika založio. **Nepokretna** pak stvar redovito ostaje onomu, čija jest, ali se upisuje u javne knjige, da je založena, i ako dužnik ne ispuni svoju dužnost, prodat će se te uništa kupovina upotrebiti za namirenje duga.

Kao što sve tražbine, mogu se i tražbine čekovne osigurati zalogom.

Zato mnogi mjenični odnosno čekovni zakoni ne govore posebice o založnom pravu, jer o zalogu, kojim se osigurava isplata čekovne tražbine, vrijedi ono isto, što o založnom pravu uopće, o kojem je govor u općem, građanskom zakonu.

Premia ustanovama našega čekovnoga dotično mjeničnog zakona, ako je dužnik uz naročito pismeno priznanje založio za

čekovnu tražbinu, kakovu pokretnu stvar ili tražbinu, te svojoj čekovnoj obvezi pravovremeno ne udovolji, to je vjerovnik ovlašten namiriti se iz vrijednosti zaloga, a da prije ne utuži dužnika.

Uz predočenje čeka i založne isprave zatražit će u tu svrhu založni vjerovnik kod svoga nadležnoga suda ili kod suda, koji je nadležan za založitelja (zalagača) obzirom na njegovo prebivašte, dotično sjedište ili nastan njegov —, prodaju zaloga. Sud odredit će na odgovornost onoga, koji traži prodaju, i ne saslušavši dužnika, prodaju zaloga, držeći se pri tom postojećih propisa, koji se tiču ovrsne prodaje.

Ako su založnomu vjerovniku uz naročito pismeno priznanje založeni predmeti, koji notiraju na burzi (vrijednosni papiri i roba), to ih je on ovlašten, ako dužnik svojoj čekovnoj obvezi pravovremeno ne udovolji, treći radni dan nakon dospjeka sam uz tekuću cijenu: prodati na najbližoj burzi, na kojoj dotični predmeti notiraju. Ako je burza u mjestu, gdje dospjeva ček, onda će se prodati na toj burzi. Nema li burze u mjestu dospjeka, tada može, kako spomenuto, založni vjerovnik prodati odnosno vrijednosne papire na najbližoj burzi.

Na pismeni poziv založitelja dužan je založni vjerovnik rečene predmete odmah prodati odnosno prodati dati.

Zakon naročito određuje, da je vjerovnik ovlašten pridržati predmete, koji notiraju na burzi (vrijednosni papiri i roba), do iznosa svoje tražbine kao namirenje i to po burzovnom tečaju, koji notira na najbližoj burzi (ako se ne nalazi burza u mjestu dospjeka čekovne tražbine) onaj dan, kada je vjerovnik ovlašten isplatu zahtijevati.

Ako su čekovnomu vjerovniku uz naročito pismenu izjavu založene kakove mjenične ili druge tražbine, to ovaj može u ime založitelja preduzeti sve pravne čine, koji su potrebni za uzdržanje i za oživotvorenje tražbina, koje se osnivaju na založenim papirima, dok mu je slobodno založene tražbine ubrati ili do iznosa svoga potraživanja za sebe pridržati.

U koliko je to moguće dužan je založni vjerovnik o određenoj prodaji, nadalje o obavljenoj prodaji zaloga odnosno o svom podmirjenju, odmah obavijestiti dužnika, odnosno treću osobu, ako je ova založitelj.

Sva navedena prava može vršiti založni vjerovnik i onda, ako je založni dužnik pa opod stečaj.

Ako se je založni vjerovnik podmirio prodajom zaloga, tada će izvorni ček povratiti čekovnomu dužniku (odnosno njegovoj stečajnoj gromadi); ako preostane kakav višak, uručit će mu ga. Djelomično namirenje imade se zabilježiti na čeku.

Svrha je založnomu pravu, da se vjerovnik iz vrijednosti stvari namiri, ako dužnik svoju obvezu u ustanovljeno vrijeme ne isplati. Naravno je po tom, da se vjerovnik ne smije služiti zalogom bez dopuštenja založiteljeva; pače dužan je zalog sačuvati u istom stanju, u kojem ga je primio, pa odgovara vjerovniku za štetu, koju je prouzročio radi svoje nepažnje i krivnje. Izgubi li se po tom ili uništi li se ili ošteti zalog krivnjom odnosno nepažnjom vjerovnikovom, to je taj dužan nadoknaditi štetu, koja je tim vlasniku zaloga prouzročena.

Kod založenih tražbina bit će dužnost založnoga vjerovnika paziti, da se za vremena i redovito obave sve formalnosti, koje su potrebne, da se tražbina uzdrži. Propuste li se čini potrebni za ušćuvanje dotične tražbine i izgubi li se ona sasvim ili djelomice krivnjom vjerovnikovom, to će ovaj biti dužan nadoknaditi založnom dužniku svu iz toga nastalu štetu.

§ 34.

PRAVO PRIDRŽAJA.

(§ 23. toč. 14. č. z.; §§ 86. do 89. m. z.)

Pod pravom pridržaja (pravom priuždržnim) razumijevamo ovlast čekovnoga vjerovnika, po kojoj može on svomu čekovnomu dužniku uskratiti izrudbu njegove (dužnikove) stanovitve pokretne stvari (i novca i vrijednosnoga papira), koju ima u svojoj vlasti ili s kjom inače raspolagati može, dok ne bude podmiran za svoju čekovnu tražbinu.

Mnogi zakoni, ni mjenični ni čekovni, ne govore o pravu pridržaja, držeći, da ustanove ove kao i one o založnom pravu ne spadaju u okvir čekovnoga prava, već da o tom imade raspravljati ili opće ili trgovačko pravo.

Naš čekovni zakon govori napose o pravu pridržaja u § 23. toč. 14., dotično u §§ 87. do 89. mjeničnog prava.

Pravo pridržaja pruža poput založnoga prava čekovnomu ovlašteniku sredstvo, kojim se može podmiriti za svoj čekovni zahtjev; ovlaštujući ga, da pridržane predmete može prodati, pa se namiriti iz vrijednosti njihove.

Pravom pridržaja može se po čekovnom dotično mjeničnom zakonu poslužiti posjednik čeka, čim steče pravo na tužbu dotično na regres. On može ovo pravo vršiti prema svakomu od čekovnih obvezanika.

Predmet pridržaja mogu biti sve pokretne i svi vrijednosni papiri čekovnog obvezanika, koje se nalaze u fizičkoj vlasti vje-

rovnikovoju odnosno s kojima on može raspolagati; isključene su po tom nekretnine i svi predmeti trećih osoba.

Pravo pridržaja može se vršiti samo onda, kada se radi o dospjeloj tražbini, i kada je dotični čekovni vjerovnik došao do dotične stvari zakonitim putem t. j. da nije došao do nje silom, potajno, ili da mu nije onaj, čija je stvar, ovu predao tim, da je može od njega zahtijevati natrag, kada mu se sviđi. Zakonit put bit će napose onda, ako dotični predmeti s voljom dužnika dodu u ruke vjerovnikove bilo tim, da ih je sam čekovni obvezanik bilo neko treći u njegovu ime ili po njegovu nalogu ili makar uz njegovu naknadnu privolu predao vjerovniku; ili ako je vjerovnik došao do tih predmeta na temelju ovlaštenja, koje mu zakon podjeljuje.

Nije međutim nužno, da postoji kakova suvislost među čekovnom tražbinom i pridržanim predmetom.

Nema mjesta pravu pridržaja onda, kada ili prije ili prigodom predaje dužnik ili treći tko odredi, što se ima s odnosnim predmetom učiniti. Čekovni naime dotično mjenični zakon dopušta izvršbu priuzdržnoga prava, ako stranke naročito i ne ugovore, da će dotični predmeti moći služiti za podmirjenje vjerovnika, no ne dopušta zakon vršiti to pravo onda, ako se iz izrične izjave ili drugim načinom razabire protivna volja stranaka.

Od navedenoga pravila, uz obdržavanje kojega je slobodno vršiti pravo pridržaja, dopušta zakon izuzetak za slučaj onaj, kada čekovni obvezanik postaje nesiguran za isplatu.

Prema ustanovama zakona jesu to ovi slučajevi:

- a) kada čekovni obvezanik dode pod stečaj;
- b) kada ovrha provedena poradi ma koje novčane tražbine ostane bez uspjeha; ili
- c) kada dužnik, koji je trgovac, obustavi svoja plaćanja.

U navedenim slučajevima dozvoljeno je vršiti pravo pridržaja i onda:

1. ako čekovni zahtjev, s obzirom na koji se pravo pridržaja vršiti kani, još ne bude dospio;

2. ako je čekovni obvezanik ove stvari predao iz posebnoga kakovoga naročito uglavljenoga razloga ili ako se čekovni ovlaštenik naročito obvezao postupati s upitnim predmetima na ugovoreni način.

Potrebno je samo, da navedene prilike, koje su povodom nesigurnosti čekovnoga obvezanika, nastanu nakon što su dotične stvari prešle u posjed (držanje) čekovnog ovlaštenika odnosno nakon što ovaj s njima raspolagati može ili ako su nastale prije toga, da čekovni ovlaštenik nije za njih znao. U protivnom slučaju nema mjesta pravu pridržaja.

Isto tako nema mjesta pravu pridržaja ni onda, ugovore li stranke kod predaje dotičnih stvari izrijekom, da se ne može vršiti priuzdržno pravo ni za onaj slučaj, ako čekovni obvezanik prema gore navedenim pravilima i postane nesiguran za isplatu.

Posluži li se čekovni ovlaštenik pravom pridržaja t. j. čim pridržži stvar, na koju mu po čekovnom dotično mjeničnom zakonu pripada priuzdržno pravo, čim je dakle ne bude htio izdati, dužan je odmah (t. j. čim to bude moguće) o tom obavijestiti čekovnog obvezanika, da se ovaj uzmore pobrinuti, kako će ga drugim načinom podmiriti.

Pravo pridržaja posjednika čeka utrnjuje, ako se njegova tražbina osigura na taj način, da se položi kod suda odgovarajući iznos u gotovom ili u papirima, kojima je priznata jamčevna sposobnost. U potonjem slučaju imaju se papiri računati sa dvije trećine tečaja, koji na dan položaja notira na burzi, ali nikada međutim preko imenične vrijednosti.

Pravo pridržaja, premda u bivstvu svojem različito od prava založnoga, ipak je što se pravnih posljedica tiče, ravno ručnomu zalogu, pa se i tu može čekovni ovlaštenik prodajom dotičnoga predmeta podmiriti, i to na način, kako smo gore razložili kod založnoga prava.

Vjerovnik može međutim, služeći se pravom pridržaja, pridržati gotov novac, a glede vrijednosnih papira i drugih pokretnih stvari namiriti se na način, koji je naveden kod založnoga prava samo u onom slučaju, ako je njegovo pravo pridržaja dužnik pisмено priznao ili ako je ono ustanovljeno pravomoćnom sudbenom odlukom (suda, koji je nadležan bilo za pridržatelja, bilo za dužnika). Inače moći će kod prava pridržaja doći čekovni ovlaštenik do podmirbe samo posredovanjem suda, sudbenim putem.

Dio XIV.

Prestanak čekovnog prava.

§ 35.

UOPĆE.

Čekovno pravo može prestati na različite načine. Svi načini prestanka mogu se međutim svesti u dva glavna skupa.

I. U prvi skup brojimo sve one slučajeve, kada čekovno pravo prestaje uopće, i kada ono ne postoji više s obzirom ni na jednoga obvezanika. Ovo je t. zv. apsolutni prestanak čekovnoga prava.

II. U drugi skup spadaju oni slučajevi prestanka čekovnoga prava, kod kojih čekovno pravo prestaje samo s obzirom na pojedinoga ovlaštenika, i to uslijed prilika, u kojima se on nalazi prema pojedinomu obvezaniku.

U ovom slučaju ne prestaje samo čekovno pravo, koje pripada ovlašteniku, već ovlaštenik ne može na temelju čeka to pravo izvršiti, jer su nastale takove prilike, koje ne dopuštaju izvršavanja toga prava s obzirom na stanovitoga ovlaštenika, a ne s obzirom na druge interesente.

Ovo je relativni (ili može se reći osobni) prestanak čekovnoga prava.

Poglaviti slučajevi I. skupa (apsolutni načini) prestanka čekovnoga prava jesu:

1. isplata;
2. opoziv čeka;
3. zastara;
4. čekovnopравни propust;
5. amortizacija čeka.

O isplatu govorili smo u §§ 18. do 21.; o opozivu u § 22.; o amortizaciji čeka u § 30.; o zastari i čekovnopravnom propustu vidi niže §§ 36. i 37.

Najglavniji slučajevi relativnoga prestanka čekovnoga prava jesu ovi:

1. Sjedinjenje prava i obveze u istoj osobi. Nitko ne može imati protiv samoga sebe pravo i obvezu; stječu li se u istoj osobi pravo zajedno sa suprotnom obvezom, to tim sjedinjenjem prestaje i pravo i obveza. Na takav način prestaje čekovno pravo:

a) ako se ček naleđi na kojega od obvezanika, i dotičnik ček posjeduje;

b) ako posljednik čeka postane nasljednik čekovnoga obvezanika ili obratno obvezanik postane nasljednik posjednika čeka ili napokon, ako treća osoba naslijedi jednoga i drugoga.

2. Odreknuće. Vjerovnik ovlašten je napustiti svoje pravo, t. j. odreći ga se u korist svoga dužnika i tim dokinuti njegovu obvezu.

Ovlaštenik može se odreći svoga prava ili tako, da povрати ček ili da to ne učini. Ako je ovlaštenik otpustio dug povrativ ček, tada nastaje onaj isti posljedak, kao da je dotični dužnik došao do čeka isplatom; tim su obveze riješene sve osobe, koje bi bile riješene, da je ček isplaćen. Otpusti li ovlaštenik dug ne povrativ usto ček, tada treba razlikovati: da li je otpust vidljiv iz čeka ili ne. U prvom slučaju nastaje, što se tiče riješenja obveze plaćanja, ona ista posljedica kao da je dug otpušen uz povratak čeka, u potonjem pak slučaju oslobođen je samo onaj dužnik obveze, komu je dug otpušen.

Kod odreknuća bez povratka čeka namjerava vjerovnik dužnika osloboditi samo njegove obveze, nipošto pak na nj prenijeti pravo tražbine protiv ostalih obvezanika, dotični dužnik nije bez čeka kadar ni protiv koga ostvariti kakav čekovni zahtjev.

Otpusti li se dug uz povratak čeka, to pripada dotičnomu dužniku pravo tražbine protiv svih onih osoba, protiv kojih bi mu ovo pravo pripadalo, da je ček platio.

3. Preboj ili obračun.

Isplati sličan način prestanka prava jest preboj (kompenzacija) t. j. obračunavanje međusobnih tražbina i dugova. Preboj uveden je uslijed potrebe prometa, da se tim izbjegne međusobno plaćanje. Narav preboja razjasnit će najjednostavnije ovaj primjer. A-u dužan je B. svotu od 1000 dinara; no B. posjeduje ispravu, na temelju koje imade pravo od A. zahtijevati svotu od 1000 dinara. U ovom slučaju obračunat (prebit) će A. i B. međusobno svoje zahtjeve, i jedan drugomu ne će ništa platiti ni jedan drugomu štogod dugovati.

Ako je B. dužan A-u svotu od 1000 dinara, B. pak imade pravo zahtijevati od A-a iznos od 600 dinara, to će A. i B. obračunati

svoje tražbine tako, da će se svota, koju A. duguje B-u, odbiti od one, koju obratno B. duguje A-u, pa će po tom biti dužan B. platiti A-u ostatak t. j. u ovom slučaju svotu od 400 dinara.

Da se pojedine tražbine uzmognu prebiti ili obračunati od potrebe je:

a) da su tražbine zamjenite, da naime obvezanicima pripada pravo neposredno zahtijevati kakvu tražbinu od dotičnoga tužitelja;

b) da su tražbine istovrsne, t. j. treba da isto ono, što vjerovnik tražiti može od dužnika, i ovaj od onoga zahtijevati može. Budući da čekovni vjerovnik od čekovnog obvezanika može zahtijevati samo svotu novca, to mogu istovrsne biti samo tražbine novčane. No mogu se obračunati međusobno ne samo čekovne tražbine, nego i tražbina čekovna s drugom kojom tražbinom novčano uopće (n. pr. tražbina, koja se osniva na ispravi, koja nije ček);

c) da su tražbine dospjele; i

d) da su istinite t. j. likvidne. Novčana tražbina, koja nije osnovana na čeku smatrat će se likvidnom onda, ako se osniva na pravomoćnoj osudi ili sudbenoj nagodi.

Preboj se ne spominje istina u čekovnom zakonu izričito, nu nema sumnje, da mu je mjesto u čekovnom prometu kao što i u drugim pravnim poslovima.

Tko misli, da je protiv njega prestalo pravo jednim od navedenih načina ili iz drugih razloga (n. pr. jer je onaj, koji zahtijeva isplatu, izmamio njegov potpis prijevaram ili strahom, oprostio dug i t. d.) morat će onomu, koji bi možebit od njega zahtijevao isplatu, ovaj prestanak pred sudom prigovoriti. Uslijed toga mogu se svi načini, po kojima prestaje čekovno pravo, upotrijebiti za slučaj potrebe kao prigovor, kojima se pojedini dužnik služi protiv onoga, koji bi zahtijevao ispunjenje čekovne obveze. Pojedini čekovni obvezanik moći će se poslužiti samo takovim prigovorima, koji proistječu iz samoga čekovnoga prava ili koji pripadaju tuženiku neposredno protiv dotičnoga tužitelja.

§ 36.

ZASTARA.

(§§ 21., 23. toč. 12. č. z.; §§ 79. do 84. m. z.)

Pod čekovnopравном zastaru razumijeva se gubitak tužbe (kojom se kod suda traži izvršba prava, koje potječe iz čeka), a po tom i gubitak i oživotvorenja čekovnoga prava protiv trasanta (izdatnika) i indosanata, jer se to pravo nije vršilo u roku, koji zakon određuje.

Svrha je zastari, da se podupre brži razvitak čekovnog prometa i brže realizovanje tražbina, te da se odviše ne razmakne vrijeme, u kojem su trasant i indosant obvezani.

Vrijeme zastare ustanovljuje čekovni zakon (protiv trasanta i indosanata) sa šest mjeseci.

S obzirom na vrijeme, u koje počinje zastarni rok, valja razlikovati, da li se radi o regresnom pravu zadnjega posjednika čeka, t. j. onoga, koji je predočio ček na isplatu trasatu ili o regresnom pravu kojega od indosanta (nalednika), koji je platio ček ili protiv kojega je prije podignuta tužba na isplatu.

Rok, određen za zastaru, počinje s obzirom na posljednjega posjednika čeka izmakom prvoga djelatnika (radnoga dana), koji ide poslije izminuća roka, koji je određen za predodžbu.

S obzirom na početak roka, određenoga za zastaru regresnoga prava indosanta, ne vrijedi za sve indosante isti početak zastare, već se u svakom pojedinom slučaju ovaj početak ima računati tako, da za svakog pojedinoga indosanta počinje zastaru u istinu u drugo vrijeme. Da se pak s obzirom na pojedine indosante može ustanoviti početak zastare, treba razlikovati, da li je dotični indosant drage volje platio ček ili istom onda, kada je protiv njega podignuta regresna tužba. U prvom slučaju počinje navedeni rok teći danom isplate, no ipak tako, da se sam isplatni dan ne računa.

Ako li ne podmiri indosant drage volje regresnoga vjerovnika, to počinje zastara teći danom, u koji je dotična tužba protiv indosanta kod suda predana. Dan, u koji je tužba predana, ne računa se u zastarni rok. No da i ovaj zastarni rok, koji počinje danom predaje tužbe, bude valjan, od potrebe je svakako, da indosant, koji se služi pravom regresa, iskupi ček, te da mu ovim bude moguće podignuti regresnu tužbu. Bude li stoga posjednik čeka svojom tužbom, upravljenom protiv indosanta, odbijen ili ako sam od nje odustane i tako ostane posjednik čeka i protesta, onda naravno ne će s obzirom na dotičnoga indosanta zastara ni početi.

Ako pane posljednji dan zastarnog roka u zakonski praznik, to se ne produljuje do idućega redovnoga dana. Tužba u tom slučaju mora biti uručena najkasnije na radni dan pred tim.

Navedena pravila o zastari regresnoga prava posjednika čeka ili o zastari regresnoga prava kojega od indosanta vrijede za onaj slučaj, ako regresni obvezanik, koji prigovara zastari, stanuje u tužemstvu, jer će se samo onda moći pozvati na zastaru, kako je uređuje tužemni zakon. Stanuje li za vratni obvezanik u inozemstvu, valja uporabiti zakone inozemne.

Za trajanja zastare mogu nastupiti takove prilike, koje su uzrokom, da se zastara zajedno sa svojim posljedicama dokida, uništije. U tom slučaju govorimo o prekinuću u zastare.

Zastara prekida se samo obzirom na onoga čekovnog obvezanika, glede koga je nastupila činjenica, koja prouzročuje prekinuće zastare.

S obzirom na prekinuće zastare vrijede za ček analogne ustanove, koje i za mjenicu. Prema tomu **prekida zastaru:**

1. tužba;
2. obavijest o tužbi;
3. prijava u stečaj;
4. zahtjev, kojije stavljen u parnici, da se obračuna tražbina;
5. obavijest o zapodjenutoj parnici, o izlazu koje ovisi tražbina.

1. Što se tiče prekinuća zastare tužbom to se prema našem mjeničnom zakonu prekida zastara podignućem tužbe t. i. predajom tužbe kod suda. Zastara prekida se samo s obzirom na onoga obvezanika, protiv kojega je dotična tužba predana, a ne protiv ostalih; isto tako dolazi to prekinuće zastare u prilog samo tužitelju, a ne ostalim vjerovnicima. Odustane li tužitelj od tužbe ili bude li tužba odbijena, tada se zastara ne prekida, već ona po istaknutim načelima teče neprekidno. Nova se zastara prekida nastavljanjem parnice.

2. Po gore navedenim načelima počinje zastara s obzirom na zahtjev indosanta protiv prednika, ako on ne plati dobrovoljno, onim danom, kada bude tužba proti indosantu kod suda predana.

No jer se može dogoditi, da parnica, zametnuta povodom te tužbe, traje dulje od zastarnoga vremena, to može po takova indosanta nastati pogibao, da će njegovo pravo protiv prednika zastarjeti prije, nego li se bude mogao poslužiti regresnim pravom. Indosant naime, ne plati li ček, ne može podignuti regresnu tužbu, dok sud ne riješi parnicu, jer nakon toga može istom doći do protesta i do čeka. Bilo je stoga potrebno pružiti indosantu u ruke sredstvo, kojim će moći zapriječiti štetne posljedice zastare za onaj slučaj, ako u toj parnici podlegne, i ako uslijed toga bude trebalo poslužiti se regresom protiv prednika.

To sredstvo jest obavijest o tužbi. Indosant naime, koji bude tužen regresnom tužbom na isplatu, može obavijestiti o parnici svoga prednika, protiv kojega je voljan za slučaj, ako izgubi parnicu, dignuti regres na isplatu. — Obavijest ovu obaviti će dotičnik sudbenim putem.

Ova obavijest međutim može uslijediti i na taj način, da se dotičniku, koji se ima obavijestiti, pošalje obavijest o podi-

gnutoj tužbi preporučenim pismom. U ovom slučaju uzima se, da je učinjena obavijest, dakle zastara prekinuta, onaj dan, kada je pismo predano na poštu.

Posljedica ove obavijesti jest, da zastara regresnoga prava za obavijestitelja ne počinje danom kod suda predane tužbe već danom, kada protiv njega podignuta zavrtna tužba bude konačno riješena i kada je dotična odluka suda zadobila pravnu moć. Kada ovo nastupi prekinuta zastara počinje pravno teći.

Obavijest o tužbi odgađa početak zastare samo protiv onoga prednika, koji je o tužbi obaviješten, a ne protiv ostalih regresnih obvezanika.

Budući da je međutim indosant vlastan regresom ustati ne samo protiv jednoga od svojih prednika, nego s obzirom na narav regresnoga prava, i protiv više njih ili protiv svih, to će on moći obavijestiti sve ove prednike, pa će za ovaj slučaj krepost obavijesti, koliko se tiče zastare, nastupiti s obzirom na sve obaviještene prednike.

3. Prijava čekovne tražbine u stečaju imade istu posljedicu kao i podignuće tužbe. Prema tomu samo otvorenje stečaja nad imovinom dužnika ne prekida zastaru kod čeka. Uslijed sada spomenute prijave prekinuta zastara počinje ponovno teći od dana dovršenja stečajnoga postupka, a u slučaju, ako se ospori prijavljena tražbina, od dana osporenja.

4. Može se desiti, da se pojedini čekovni obvezanik zaplete u parnicu sa nekom osobom, a da protiv iste osobe pripada dotičniku n. pr. pravo regresa iz stanovitoga čeka. Tečajem parnice može dotičnik staviti svoj protuzahhtjev, koji mu iz čeka pripada, te zahtijevati, da se njegova protutražbina, koja se temelji na čeku prebije, obračuna sa svotom, koja se od njega traži.

Ovakav zahtjev stavljen u parnici prekida zastaru, kao i čekovna tužba. Prekinuta zastara počinje ponovno teći od dana, kada parnica bude pravomoćno riješena.

5. Može se dogoditi, da pojedinci vode parnicu, te da je jedna stranka za pokriće svoje obveze, za sigurnost ispunjenja preuzete obveze, za obavu nekoga posla izručila ček. Moguće je međutim, da onaj, koji je primio ček, zahtijeva u prvom redu, da uručitelj čeka obavi preuzeti posao, ispuni svoju obvezu, a tomu se dotičnik protivi. Uslijed toga dolazi do parnice. Ako je ovakova parnica u vezi sa stanovitim čekom, to će i utjeranje određene svote temeljem čeka ovisiti o uspjehu ovakove parnice. Vodi li pojedinac ovakovu parnicu, to može on obavijestiti čekovne obvezanike o toj parnici, pak ovakova obavijest prekida zastaru, kao da je podignuta čekovna tužba.

Obavijest o zapodjenutoj parnici izjednačena je obaviješću regresnoga obvezanika, da je protiv njega podignuta regresna tužba

(toč. 2.). Zastara regresnoga prava za obavještitelja počinje, kada odnosna odluka suda o zapodjenutoj parnici zadobije pravnu moć.

Premda zakon (ni čekovni ni mjenični) naročito ne ističe, to ipak držimo, da sud ureda radi, kod izdavanja platežnih naloga, ne treba uzeti u obzir zastaru. Sud će to učiniti tek na prigovor pojedine stranke.

Spominjemo, da se obzirom na ustanove mjeničnoga zakona (§§ 81., 82.), koje dolaze u korist vjerovnika, sustavlja, zaprečuje i kod čeka zastara uslijed stanovitih prilika, u kojima se nalazi, koje su snašle vjerovnika. Prema tim zakonskim ustanovama sustavlja se i obzirom na ček zastara dotle, dok je vjerovnik unutar zadnja tri mjeseca zastarnoga roka zaprečen oživotvoriti svoju tražbinu povodom obustave, mirovanja pravne prigljudbe (sudovanja), povodom ratne službe ili više sile (primjerice: rat, poplava, potres), a isto tako dok traje stečajni postupak. Kada prestanu spomenute zapreke, zastara se ne može završiti prije izmaka od trideset dana.

U koliko pojedina osoba, koja nije sposobna voditi parnicu, nema unutar zadnja tri mjeseca nikakovoga zastupnika, to se zastara, koja teče protiv nje, ne će moći do krajačiti prije nego minutrim mjeseca nakon roka, kada je dotična osoba postala sposobna voditi parnicu ili kada je dobila zakonitoga zastupnika. Pomanjkanju zastupstva izjednačeno je, ako zakoniti zastupnik izgubi svoju procesualnu sposobnost ili ako među njim i onim, koga on zastupa s obzirom na tužbu, koja se ima podići, postoji sukob interesa. Zastara tražbine, koja pripada ostavini ili koja tereti potonju ne svršava prije nego mine šest mjeseci otkada je ostavitelj umro.

Uzroci, koji bi prekinuli ili obustavili zastaru, a koje određuje inozemno pravo, dolaze u obzir samo u koliko odgovaraju uzrocima, koji su gore navedeni.

§ 37.

ČEKOVNOPRAVNI PROPUST.

Zastari je sličan čekovnopravni propust, jer i tu nastaju štetne posljedice po onoga, koji je tečajem određenoga vremena bio besposlen u nastojanju oko stanovitoga prava. No razlikuje se čekovnopravni propust od zastare tim, što štetna posljedica spojena s izmakom vremena kod propusta ne sastoji u prestanku već postojećega prava, već u tom, što se zaprečuje postanak budućega prava.

Čekovnopravni propust sastoji u tom, da se gubi tužbeno pravo, jer u roku, koji zakon određuje, nijesu preduzeti propisani čini, kojima se uvjetno pravo pretvara u bezuvjetno (prejudicijarni ček).

Čekovnopravni propust nastaje u ovim slučajevima:

1. ako se ček ne predoči trasatu na isplatu u vrijeme, koje zakon određuje (redovno u roku od 5 dana, računajući od dana izdavanja čeka; eventualno u roku od 15, 20, 40 i 60 dana; vidi str. 45.) te u slučaju neisplate prije izmaka predodžbenoga roka (»pre nego što proteče rok za podnošenje«) (str. 57.) ne prosvjeduje radi neisplate;

2. ako trasat napiše i potpiše na čeku očitovanje, da je predočen ček na isplatu (str. 57.), ali ovaj ne biva isplaćen te trasat uskrati datiranje očitovanja, pak se radi toga ček ne prosvjeduje;

3. ako obračunsko mjesto izda potvrdu, da je ček predan poradi izravnjanja i da je izravnjanje uskraćeno, ali uskrati datiranje dotične potvrde, pak toga radi nije posljednik čeka dao ovaj protestovati (str. 57.).

S obzirom na slučajeve pod 2. i 3. vrijedit će za protest analogno isti rok, koji je navedeni u toč. 1.

Posljedica je čekovnogpravnoga propusta, da se redovito gubi regresno pravo protiv prednika (trasanta i indosanta) na temelju čekovnoga zakona.

§ 38.

TUŽBA PORADI NEOPRAVDANOGA OBOGAĆENJA PROTIV TRASANTA (IZDATNIKA) ČEKA.

(§ 23. toč. 13. č. z.; § 85. m. z.)

Zastarom dotično čekovnopравnim propustom gubi se protiv trasanta i indosanta svaka tražbina t. j. dotičnik se ne može prisiliti, da plati na čeku naznačenu svotu. Zakon je učinio jednu iznimku od ovoga pravila s obzirom na trasanta, te je odredio, da je trasant vezan naknaditi štetu, premda je čekovno pravo protiv njega zastarjelo ili eventualno utrnulo poradi čekovnogpravnoga propusta u toliko, u koliko se je obogatio na štetu posljednika čeka, te u koliko posljednik čeka ne će biti kadar ostvariti svoju tražbinu protiv trasanta iz pravnog odnošaja na temelju koga je ček izdan (vidi str. 63.).

U ovom će se slučaju moći protiv trasanta (izdatnika) (dakle ne protiv ostalih čekovnih obvezanika) s obzirom na spomenuto neovlašteno obogaćenje podignuti tužba poradi neopravdanoga obogaćenja.

Ovo je sredstvo dao zakon posjedniku čeka, da ne pretrpi štetu poradi strogosti zakona s obzirom na kratko vrijeme, određeno glede zastare i glede predodžbe čeka te s ovim u savezu poradi propusta onih čina, koje zakon traži, da se ne gubi pravo zavrata (prejudicirani ček) (str. 89.).

Navedeno je sredstvo protiv trasanta čeka posve opravdano, jer bi se inače moglo dogoditi, da bi trasant poradi toga, što je zastarom ili propustom svaka obveza iz čeka prestala, pridržao sebi nezasluzenu korist, a na štetu čekovnoga vjerovnika. To pak zakon nije htio dopustiti. Da u prometu sa čekovima može nastati nepovlašteno obogaćenje, o tom nema sumnje.

Trasant (izdatnik) primjerice izdaje, uručuje, nekomu ček mjesto gotovog novca (n. pr. kupi robe za 1000 dinara i izruči prodavaocu na tu svotu ček); primio je dakle za ček valutu. Izgubi li ček svoju valjanost zastarom ili čekovnopравnim propustom, t. j. ako trasant (izdatnik) ne će biti obavezan ček iskupiti, to će imati trasant probit u iznosu primljene valute, za koju nije njegov konto kod trasata opterećen, te s kojom trasant potom opet može raspolagati.

Indosant se ne može ovim načinom neovlašteno obogatiti i to s obzirom na posebne prilike, koje su kod naleđe podlogom prometu sa čekovima. Indosant dobiva istina kod prijenosa čeka također valutu, ali za ovu valutu prenaša on na indosatara ček, za koji je indosant već svomu predniku dao protuvrijednost (valutu). Indosant se dakle pravilno ne može obogatiti na štetu drugih, pak je zato za nj isključeno navedeno sredstvo.

Čekovnopравni je zahtjev obogaćenja ograničen i vezan na odnošaj među posjednikom čeka i trasantom (dakle ne s ostalim prednicima).

Da posjednik čeka može ostvariti svoj zahtjev poradi neopravdanoga obogaćenja protiv trasanta, od potrebe je:

a) da je u posjedu čeka (ili amortizacijone odluke) (str. 72.);

b) da je pravo regresa, kako je spomenuto, utrnulo zastarom ili čekovnopравnim propustom;

c) da se je trasant (izdatnik) čeka obogatio (redovno kada konto trasanta nije opterećen svotom, na koju izdani ček glasi); ako se n. pr. trasatu pravodobno ne predoči ček i ako poradi toga trpi trasant štetu, jer je n. pr. trasat pao pod stečaj, tada se umanjuje naravno obogaćenje trasantovo za onoliko, koliko je trasant poradi nastalog stečaja iz stečajnine trasatove manje primio, jer ček nije prije otvorenja stečaja trasatova bio honoriran;

d) da je posjednik čeka faktično pretrpio štetu, te da nije ni od trasanta ni od koga drugoga dobio naknadu za izdani i neiskupljeni ček (n. pr. ostvarenjem tražbine, za koju je izručen ček) (str. 63.).

Tužba poradi obogaćenja stavlja se međutim po pravilima, koja vrijede ne za čekovne odnosno mjenične tužbe, već za tužbe uopće t. j. ne po čekovnom dotično mjeničnom pravu, već po postupku građanskopравnom.

Da se je pak tuženik zaista obogatio, morat će tužitelj dokazati.

Zahtjev (tužba) radi neopravdanoga obogaćenja zastaruje u roku od tri godine.

Dio XV.

§ 39.

Kaznene ustanove.

(§§ 4., 24., 25., 26. č. z.)

Da se zaštiti u interesu općeg prometa uporaba i cirkulacija čekova, te da se zapriječi u interesu opće vjersije svaka mogućnost zlorabe, uvrstio je zakon neke kaznene ustanove, prema kojima može netko (u koliko naravno nije počinio čin, kažnjiv po kaznenom (krivičnom) zakonu) radi neobdržavanja zakonskih propisa čekovnog zakona biti suđen na globu od 2% dotično 10%, i to od iznosa na koji ček glasi, nu ne manje od 200 dotično 500 dinara, a u nekim slučajevima, za slučaj neutjerivosti dosuđene globe, i na zatvor do tri mjeseca.

Tako određuje čekovni zakon (§ 24.), da se ima kazniti globom u iznosu od 2% i to od iznosa, na koji ček glasi, ali ipak najmanje globom od 200 dinara:

1. tko izda (trasira) ček bez datuma ili naznači datum, koji nije istinit;

2. tko takav ček od drugoga preuzme, dalje preda (prenese) ili isplati ček, koji je izdan u tuzemstvu ili inozemstvu, premda dotičnik zna, da se izdanje čeka kosi sa odredbom navedenom pod toč. 1.;

3. tko ček, koji je plativ u tuzemstvu, trasira (izda) na onoga, koji u smislu čekovnog zakona ne može biti trasat (str. 18.);

4. tko pretvori kod precrtanoga čeka (vidi str. 54.) poseban precrtaj u opći ili izbriše bilo precrtaj bilo ime označene banke.

Tko se namjerno (hotice) ogriješi o gornje propise, kaznit će se dvostruko.

Ako se globa u sada navedenim slučajevima ne može utjerati, nije dopušteno pretvoriti globu u kazan gubitka slobode (zatvora).

Globom u iznosu od 10% od iznosa na koji ček glasi, ali najmanje globom od 500 dinara ima se kazniti:

1. tko izda (trasira) ček, koji trasat u vrijeme predodjenja nije dužan iskupiti, jer trasant čeka nema potrebno (dovoljno) pokriće (»dobro«) kod trasata te trasat upitni ček faktično ne iskupe. U ovom slučaju ne će ipak biti suđen trasant čeka, ako nije mogao u vrijeme izdanja čeka s razlogom misliti, da u doba predodjenja čeka radi isplate ne će imati pokrića, odnosno, ako je iz temeljitoga razloga mogao držati, da će trasat u smislu zakona (vidi str. 46.) biti dužan u času predodžbe na isplatu iskupiti predodjeni ček;

2. ako trasant, premda znade, da prema postojećim propisima (str. 55.) ne može pravovrijedno opozvati ček, ipak hotice raspolaže sa svojim pokrićem (»dobrom«) kod trasata, te tim zapriječi iskup čeka, osim ako može dokazati, da to nije učinio hotimično.

U ova dva navedena slučaja može se, ako se globa ne može utjerati (naplatiti) —, pretvoriti kazan globe u kazan gubitka slobode (zatvora). Ipak ova potonja ne može ni u kojem slučaju potrajati dulje od tri mjeseca.

U svim gore navedenim slučajevima odgovara trasant čeka posjedniku njegovu ujedno i za potpunu naknadu štete.

Gore predviđene kazne izriče nadležni građanski (trgovački) sud u izvanparničnom postupku. Sud postupat će po svojoj službenoj dužnosti (ureda radi), kada u parnici iz čekovnoga odnošaja sazna za čine, koje smo gore naveli; inače pak postupi na zahtjev posjednika čeka.

Po službenoj dužnosti (ureda radi) ne može se postupati, ako je od predložnja čeka na isplatu proteklo šest mjeseci, a na zahtjev posjednika čeka, ako su protekla tri mjeseca.

Kazne globe izriču se u korist državne blagajne.

Za postupak po službenoj dužnosti (ureda radi) nadležan je sud pred kojim teče parnica, dok za postupak na zahtjev posjednika čeka bit će nadležan sud za čekove u parnicama protiv trasanta.

U gore navedenim slučajevima nije isključena primjena ustanova kaznenoga (krivičnoga) zakonika.

Dio XVI.

§ 40.

Uporaba inozemnih zakona.

(§ 23. toč. 16. č. z.; §§ 94., do 96. m. z.)

Iskustvo nas uči, da promet i trgovina ne poznavaju granice pojedine države, nego da u međusobni prometni odnošaj dolaze pripadnici različitih država i zemalja. Naravno je stoga, da i jedan te isti ček, na temelju koga se sklapaju mnogi prometni poslovi, može prelaziti iz jedne države u drugu i da ne kola samo u granicama jedne države; osobe pak, koje kod sklapanja tih posala sudjeluju, da su državljani različitih država. Budući da svaka država stvara zakone za sebe, a ne može ih stvarati za tuđe države, i budući da zakonodavstva pojedinih država nijesu posve suglasna, to nastaje pitanje, po kojima načelima treba postupati za onaj slučaj, ako nastane nesklad među propisima pojedinih država; te imade li se upravititi zakon domaći ili tuđi? Uzima se, da pripadnici tuđe države uživaju istu pravnu zaštitu, koju i vlastiti državljani, da prometne prilike nastale u inozemstvu treba isto onako štitiiti kao da su nastale u vlastitoj državi, i da se u stanovitim slučajevima imadu po sudovima primjeniti i tuđi zakoni.

Na one opreke, koje bi nastati mogle uslijed istaknutih prilika, primjenjuje čekovni zakon ustanove mjeničnoga zakona, koliko pak čekovni dotično mjenični zakon toga ne čini, vrijedit će načela općega prava (općega građanskog zakona).

Prema tomu čekovni zakon, primjenjujući ustanove mjeničnoga zakona, rješava pitanja o čekovnoj sposobnosti inozemaca, o bitnim pretpostinama izjava, koje su učinjene na čeku i o obliku onih čina, koji su u inozemstvu preduzeti za vršenje ili očuvanje prava, koja se osnivaju na čeku.

O čekovnoj sposobnosti inozemaca bio je govor u § 7. ove knjige, pa ćemo se stoga na ovom mjestu obazrijeti samo na bitne potrepštine i oblik čekovnih čina nužnih za vršenje ili očuvanje prava, koja se osnivaju na čeku.

Bitne potrepštine u inozemstvu izdanih čekova i izjava, učinjenih na čeku, treba prosuditi po propisima onoga mjesta, gdje je dotični ček izdan, odnosno gdje je izjava (n. pr. naleda) učinjena.

Zakon određuje za pravovaljanost čeka, koji je izdan u inozemstvu, a plativ u tuzemstvu, dotično za pravovaljanost izjave (nalede), koja je na takvom čeku učinjena u inozemstvu, da se takav ček ili na nj stavljena izjava ne može pobijati po dotičnom inozemnom zakonu onda, kada je dotični ček odnosno dotična izjava u suglasju sa ustanovama ovozemnoga zakona.

U koliko na temelju izjava stavljenih na ček u inozemstvu stupa u čekovnu obvezu ovozemac prema ovozemcu, to jest obveže li se ovozemac u inozemstvu čekom prema drugomu ovozemcu, ako i ova obveza svojim oblikom i ne odgovara zakonima one države, u kojoj je ta izjava učinjena, to će ona biti ipak pravovaljana, te vezati dotičnoga ovozemca, ako samo bude odgovarala ovozemnom zakonu.

Što se tiče formalnosti onih čina, koji su potrebni, da se u inozemstvu preduzmu za vršenje ili očuvanje prava, koja se osnivaju na čeku, odlučuju propisi onoga mjesta, gdje su dotični čini preduzeti. Odatle slijedi, da se vrijeme i način, kao i vanjski oblik predodžbe, obavijesti, protesta i t. d., koji se glede čeka u inozemstvu preduzimaju, ravna po zakonima onoga mjesta, gdje se dotični čini preduzimlju.

Isplata svote imade se ravnati po propisima mjesta, na kojem se dotična svota platiti mora, a zastara obveze po zakonima onoga mjesta, gdje je odnosna izjava na čeku dana.

Dio XVII.

Sudbeni postupak.

§ 41.

OVJERA. STEČAJ. POBIJANJE PRAVNIH DJELA.

(§ 27. č. z.)

Kad se radi o ostvarenju prava na osnovi čeka, dotično prava, koje proizvire iz čekovnog posla, te kad će biti potrebno riješiti priepore, izglatiti nesuglasice, koje su nastale iz tih posala, to će se onaj, koji želi svoje pravo osnovano na čeku ostvariti, koji dakle želi, da se riješi priepor nastavši iz čekovnog posla, obratiti na onaj sud, koji je zvan rješavati priepore nastale iz trgovačkih i mjeničnih posala.

Što se tiče naročito sudbenoga postupka s obzirom na regresno pravo protiv trasanta čeka i protiv prednika, spominjemo napose na ovom mjestu, da se ovaj udešava sasvim analogno sa postupkom, koga se valja držati kod regresa na osnovi mjenica.

U glavnom postupka se ovako. Ne plati li ček trasat (assignat), obratit će se vjerovnik na sud posebnim podneskom, u kojem mora spomenuti i navesti, što želi. Takav podnesak zovemo tužbom, koja nije ništa drugo nego sredstvo, kojim se vjerovnik služi, da dođe do svoga prava.

U svakom pojedinom određenom slučaju mora se tužba predati kod onoga mjenično-trgovačkoga suda, u okolišu kojega se ili nalazi platište čeka t. j. mjesto, gdje je ček plativ ili tuženik obitava ili gdje privremeno boravi, dotično kod suda, gdje mu je tvrtka protokoli-rana ili u okolišu koga je trgovinu smjestio.

Ovlaštenik može na temelju jednog te istog čeka utužiti više obvezanika, te ne mora svakoga za sebe utužiti. Kod suda, koji je nadležan s obzirom na platište čeka, mogu se jednom istom tuž-

bom utužiti svi obvezanici, dok se kod ostalih trgovačko-mjeničnih sudova mogu utužiti jednom tužbom samo oni obvezanici, koji u istom mjestu stanuju.

Ako je tužba na isplatu svote osnovana na čeku, koji je pro-viden svim bitnim potrepštinama, i ako je usto, koliko je to po-trebno, obložena potrebnim izvornim prilozima (protestom, zavrat-nim računom, eventualno tečajnom ceduljom), naložit će sud tuženiku, ne saslušavši ga prije, da za tri dana plati svotu i ostale troškove, jer da će se inače od njega dotična svota prisilnim načinom utjerati t. j. odrediti ovrha protiv njega. Ovakova odredba suda zove se platežni nalog.

U navedenom roku od tri dana može međutim dotični tuženik i prigovoriti protiv izdanoga platežnoga naloga.

Ne prigovori li tuženik u roku od 3 dana, može tužitelj zahtije-vati, da se tuženik prisili na ispunjenje obveze prisilnim sredstvima t. j. zaplenom odnosno prodajom stvari pokretnih ili nekretnih, koje su njegovo vlasništvo.

Prigovori li tuženik u navedenom roku, to će sud u što kraćem vremenu pozvati tužitelja i tuženika (ureći ročište) te saslušavši obojicu izreći osudu t. j. dosuditi, tko od njih imađe pravo. Dosudi li sud pravo tužitelju, i izreče li, da je tuženik izgubio parnicu, to će zajedno odrediti, da mora u roku od tri dana ispuniti svoju dužnost.

Tko je nezadovoljan osudom prvoga suda, može prizvati na viši sud, a eventualno protiv presude ovoga na najviši sud.

Kada tuženik ne prizove na viši sud, dotično kada je viši even-tualno najviši sud svoju reкао, tada se mora dužnik, ako je osuđen, da je dužan platiti, ovaj osudi u roku od 3 dana pokoriti, jer će inače moći tužitelj zamoliti prvi sud, da osudu prisilnim sredstvima izvrši.

Ne zahtijeva li tužitelj, da se odmah izda platežni nalog, već neka se raspravi stvar s tuženikom pred sudom, ili zahtijeva li tuži-telj, da se izda platežni nalog, no sud ne može udovoljiti odmah ovomu zahtjevu uslijed kakovih nedostataka u doprinesenim doka-zalima tužbe, tada će sudac u što kraćem roku ureći ročište, na koje će pozvati tužitelja i tuženika, i nakon rasprave izreći osudu. Protiv ove osude slobodno je nezadovoljnoj stranci prizvati na viši even-tualno protiv presude ovoga na najviši sud onako, kako smo to već gore spomenuli glade osude izrečene povodom prigovora, podne-senih protiv platežnoga naloga.

U sudbenom postupku teku rokovi bez obzira na nedjelju ili svetak, jedino se u slučaju, da zadnji rok pada u nedjelju ili svetak, produljuje rok do sljedećega djelatnika (radnoga dana).

Gledom na izricanje kazni, o čem je bio govor na str. 92., nadležan je onaj trgovački sud, u čijem okolišu u okrivljeni obitava ili trajno prebiva.

Ako nakon pravomoćno rješenoga prijedora dužnik ne udovolji svojoj dužnosti, svojoj obvezi, tada ne preostaje drugo nego upotrebiti prisilna sredstva, poslužiti se ovrhom protiv dotičnoga obvezanika obrativši se u tu svrhu na sud.

Osim navedenoga spomenuti nam je na ovom mjestu, da se može desiti, da je neko prezađužen, da nije kadar namiriti sve svoje vjerovnike uopće, dakle eventualno i onakove, čije se potraživanje temelji na čeku. U ovakovom slučaju dolazi do stečaja. Stečaj otvara nadležni sud na zahtjev prezađuženika (eventualno njegovih nasljednika) ili njegovih vjerovnika prema postojećim stečajnim propisima, pak se prema potonjima namiruju stečajni troškovi, stečajni dugovi te dugovi prezađuženika.

Napokon spominjemo, da može nastupiti slučaj, da se pobijaju pravna djela, koja su nastala voljom pojedinca, te potom i onakova, koja se temelje na čeku.

Potanje o gore navedenom spada u nauku o procesualnom pravu odnosno o ovršnom i stečajnom pravu te o pravu pobožnom.

Obzirom na istaknuta već razna pravna područja u našoj državi, u kojoj još nije došlo do potpunoga izjednačenja svih zakona i pravnih norma, citiram obzirom na procesualno pravo, na ovršne propise, na stečajno i pobožno pravo na ovom mjestu odnosne propise, pravne norme ne upuštajući se potanje u razglablanje i spominjanje odnosnih ustanova. Citiram pako dotične propise onako, kako mi ih je dobrostivo svojom susretljivošću priopćio profesor procesualnog prava u hrvatskom sveučilištu u Zagrebu gospodin dr. Srećko Zuglia.

A) Bivše austrijsko pravno područje:

I. Stečajni red i red pobijanja normiran je carskom naredbom od 10. XII. 1914. l. d. z. br. 337.

II. Propisi tičući se mjeničnog postupka sadržani su:

1. u § 7. pravilnika sudske vlasti od 27. V. 1895. l. d. z. 111, po kome §-u mjenične platežne naloge izdaje kod prvostepeni zbornih sudova sudac pojedinac;

2. prema § 51. 2 al., 3. tačka, istog zakona, stvarno su nadležni za mjenične parnice prvostepeni zborni kao trgovački sudovi;

3. u §§ 89. i 93. istog zakona, normirana je mjesna nadležnost u mjen. tužbama;

4. po § 224. grpp. (zak. od 1. VIII. 1895. br. 113 l. d. z.) tačka 1. spadaju mjen. stvari među ferijane stvari;

5. mandatni postupak na osnovu mjenica sadržan je u §§ 555. do 559. istog grpp.

III. Ovršni su propisi za austrijsko pravno područje sadržani u ovršnom redu od 27. V. 1895. br. 79 l. d. z. i uvodnom zakonu ovršnom redu od istoga datuma br. 78 l. d. z.

B) Bivše ugarsko pravno područje.

I. Stečajni zakon zajedno s propisima o pobijanju u stečaju sadržan je u zak. čl. XVII. od godine 1881.

II. Propisi o mjeničnom postupku:

1. Stvarna je nadležnost podijeljena između kotarskih (sreskih) i okružnih sudova (sudbenih stolova) obzirom na vrijednost do 25.000 Din ili preko toga (§ 1. i 2. grpp.) (zak. čl. 1. od godine 1911.);

2. mjesna je nadležnost u § 30., 77. istog grpp.

3. obavezno advok. zastupstvo u mjen. parnicama i pred kot. sudovima u § 94. istog grpp.;

4. mandatni postupak na osnovu mjenica u §§ 606.—620. grpp.

III. Ovršno je pravo sadržano u zak. čl. LX od god. 1881. te u njegovim novelama (zak. čl. XLI od 1908. i zak. čl. LII. od 1912.).

C) Pravno područje Hrvatske i Slavonije.¹⁰

I. Stečajno je pravo uređeno zakonom o steč. pravu od 28. III. 1897. Pobožno je pravo normirano napose zakonom od 24. III. 1897. o pobijanju djela glede imovine insolventnog dužnika.

II. Postupak je u mjeničnim parnicama određen slijedećim pravnim normama:

1. naredbom minist. pravde u Beču od 25. I. 1850. br. 52 l. d. z. te čl. XIV. uvod. naredbe grpp. od 16. IX. 1852. (tzv. mandatni postupak na osnovu mjenice);

¹⁰ Vidi takodjer: svenuč. prof. Dr. Srećko Zuglia: »Građanski parnični postupnik u Hrvatskoj i Slavoniji«. Tisak Jugoslovenske štampe d. d.

2. analogne propise sadrži naredba min. pravde od 18. VII. 1859. br. 132 I. d. z. o traženju mjenične sigurnosti po § 25. i 29. mjen. zakona;

3. u § 6. zak. od 3. X. 1876. o trg. mjen. sudbenosti određeno je, da je za mjenične parnice isključivo nadležan sud trgovačko mjen. sudbenosti.¹¹

III. Ovršni je postupak sadržan u drugom dijelu grpp., i to postupak radi osiguranja u §§ 387.—396., privremene mjere osiguranja u §§ 396.—436., te postupak radi udovoljenja u §§ 438.—579. grpp. (od 16. IX. 1852.). K tomu dolaze još i dvije ovršne novele i to prva od 17. XII. 1876. o postupku kod ovršne prodaje te zakon od 13. I. 1883. o ograničenjima ovrhe.

D) Srbija sa Južnom i Starom Srbijom.

I. Stečajno je pravo uređeno zakonom o stecišnom postupku od 17. III. 1861. Posebnog pobojnog zakona Srbija nema, niti je pobojno pravo pobliže normirano u stečajnom zakonu, koji se u tom pogledu poziva na opšti građanski zakonik. Taj ima o pobijanju samo dvije dosta oskudne ustanove u §§ 303.a i 563., od kojih se prvi odnosi na pobijanje kupovina i prodaja, a drugi na pobijanje darova zbog povrede vjerovnika.

II. Postupak u mjeničnim stvarima propisan je §§ 449.—456. grpp.; tzv. kratko suđenje na osnovu mjenica i javnih isprava. Za suđenje su na osnovu mjenica do svote od 100 Din nadležni i laički mjesni sudovi (§ 6. grpp.), kod kojih se ne primjenjuje spomenuti mandatni (kratki) postupak. Preko 100 D spadaju mjenične tužbe pred trgovački sud za grad i okrug beogradski (čl. 17. t. 6. zakona od 12. XII. 1859. o ustroju beogradskog trgovačkog suda), a u unutrašnjosti Srbije, gdje nema trgovačkih sudova pred trgovačke senatne redovnih prvostepenih sudova.

III. Ovršni je postupak sadržan u drugom dijelu grpp., i to postupak od 20. II. 1865., i to privremene odredbe radi osiguranja u §§ 378.—425., a ovrha radi udovoljenja u §§ 462.—502. Ovrha se za mjenične dugove sprovodi prvenstveno i preko reda, čim je ovršna molba podnijeta ovršnoj vlasti na izvršenje (464. grpp.).

¹¹) Prijepore nastale iz trgovačkih, mjeničnih kao i čekovnih posla^a rješavaju redovito sudbeni stolovi, a iznimice samo neki kotarski sudovi, ako su posebice na to ovlašteni (zadobiv trgovačko-mjeničnu sudbenost). Takovi kotarski sudovi jesu u Hrvatskoj i Slavoniji; kot. sud u Bakru, Brodu, Daruvaru, Đakovu, Karlovcu, Koprivnici, Križevcima, Novoj Gradišci, Pakracu, Rumi, Senju, Staroj Pazovi, Sušaku (i za opseg općine Trsat, Grobnik), Sidu, Vinkovcima, Vukovaru i Zemunu.

E) Crna Gora.

I. Nema ni stečajnog ni pobojnog zakona. Nekoliko ustanova o pobijanju pravnih djela poduzetih na štetu vjerovnika sadrži opći imovinski zakonik od god. 1888.

II. Naročito postupka za mjenične stvari također nema, već se postupa po redovnom grad. parničnom postupniku od 1. XI. 1905. (skraćeni bosanski grpp.).

III. Ovršno je pravo sadržano u II. dijelu grpp. od 1. XI. 1905.

F) Bosna i Hercegovina.

I. Stečajno je pravo uređeno stečajnim zakonom od godine 1883. Stečaj se može otvoriti samo protiv protokoliranih trg. firmi. Prinudne nagodbe u stečaju nema. Pobojno je pravo normirano zakonom od 19. IV. 1887.

II. Postupak u mjeničnim stvarima uređen je §§ 337.—383. grpp. od 14. IV. 1883., a nadležnost je razdijeljena između kotarskih i okružnih sudova obzirom na vrijednost manju ili veću od 6000 Din. (čl. 54. fin. zakona o budž. dvanaestina za decembar 1925., mart 1926. te uredba od 27. V. 1826. br. 6048 i § 13. grpp.).

Ovršni je postupak sadržan u samom grpp od 14 IV. 1883.

Vidi »Zakon o uređenju redovnih sudova za kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca« od 18. I. 1929. (poimence §§ 27., 28., 30.). (Službene Novine od 25. I. 1929., god. XI. Br. 20.—X.).

Dio XVIII.

§ 42.

Zakonska prelazna i završna naređenja.

(§§ 28. do 31. č. z.; §§ 107. do 112. m. z.)

U prelaznim i završnim naređenjima čekovnog zakona sadržana je među ostalim napose odredba, koja se tiče čekova, koji su izdani prije nego je novi čekovni zakon stupio na snagu, a na koje se je imao primijeniti austrijski čekovni zakon od 3. aprila 1906. odnosno zak. čl. LVIII. od g. 1903. zajedničkoga ugarsko-hrvatskog sabora (vidi str. 5. ove knjige). Glede tih čekova vrijede propisi dosadanih zakona.

Prema potonjima imaju se na odnosnim područjima prosuđivati oblik, valjanost i posljedice (dejstvo) čekovnih izjava, koje su i poslije stupanja na snagu novoga čekovnog zakona date na čekovnu snagu. Isto tako imaju se prosuđiti i činjenja (n. pr. protest) za odžanje i stvaranje čekovnih prava.

Prema ustanovi § 28. č. z. imaju se i obzirom na čekove primijeniti ustanove mjeničnoga zakona glede pravne sposobnosti za čekovne obveze, glede izdavanja posebnih punomoći između braćunih drugova u Vojvodini, glede podizanja protesta u područjima, gdje nema sreskih sudova i javnih bilježnika, kao i glede toga, da će ministar pravde uredbo propisati, koji se dani imaju smatrati praznicima. O svem navedenom bio je govor na drugom mjestu (vidi str. 24. i sl., 31., 68., 70.).

U § 29. č. z. navedeno je naročito, da prestaju stupanjem na snagu novoga čekovnog zakona ovi zakoni: 1. zakon od 3. aprila 1906. god. 1. d. z. br. 84. o čeku; 2. zakonski članak LVIII. od 1908. god. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga državnoga sabora o čeku; 3. § 2. zakonskoga članka LXIV. od 1912. god. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora o utjecaju više sile na prava, koja se temelje na čeku.

Propisi drugih zakona, uređaba i naredaba prestaju važiti u koliko su protivni propisima novoga čekovnog zakona.

D o d a t a k.

I.

MI

ALEKSANDAR I

po milosti Božjoj i volji Narodnoj

kralj Srba, Hrvata i Slovenaca

proglašujemo i objavljujemo svima i svakome da je Narodna Skupština Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na svome 95. redovnom sastanku, održanom 17. oktobra 1928. godine u Beogradu, rešila i da smo Mi potvrdili i potvrđujemo

ČEKOVNI ZAKON

Izdanje i oblik čeka.

koji glasi:

§ 1. Ček sadrži:

1. označenje da je ček, napisano u samom slogu isprave, ili ako je ova izdana na stranome jeziku, izraz koji na tome jeziku odgovara pojmu čeka;

2. bezuslovni uput da se plati određena svota novaca iz trasantovog pokrića;

3. ime onoga koji treba da plati (trasat);

4. mesto gde treba platiti;

5. označenje mesta gde je ček izdan i dan, mesec i godina kad je izdan;

6. potpis onoga koji je ček izdao (trasant).

§ 2. Cek koji je plativ u zemlji, može se trasirati samo:

1. na firme registrovane (protokolisane) kod suda, koje se u vidu obrta bave bankarskim poslovima;

2. na Poštansku Štedionicu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, banke javnopravnih tela i druge zavode, koji su po svojim statutima ovlašćeni za preuzimanje tudeg novca.

Ček koji je plativ van zemlje, može biti trasiran i na druga lica, prema zakonu mesta plaćanja.

§ 3. Isprava, u kojoj ne bi bilo ma kojega od sastojaka pobrojanih u paragrafu prvom ili koja ne odgovara paragrafu drugom, ne vredi kao ček; od toga se izuzimaju slučajevi koji su određeni u stavovima što dolaze.

Ako se mesto plaćanja naročito ne označi, smatraće se kao takvo ono mesto koje je označeno pored imena trasatovog.

Ček u kome nije naznačeno mesto, gde je izdan, smatra se da je izdan u mestu koji je označen pokraj imena trasantovog.

Određivanje kamate u čeku smatra se kao da nije napisano.

§ 4. Ček se sme trasirati samo na ono lice (§ 2.) kod koga trasant čitnom sporazumu sa istim licem.

Trasant, koji izda nepokriveni ček, dužan je u svakom slučaju dati imaoac potpuno zadovoljenje.

§ 5. Ček se može izdati na ime, po naredbi ili na donosioca. Ček koji je izdan na ime sa označenjem sili donosiocu ili drugim izrazom koji to isto znači, smatra se da se ima platiti donosiocu.

Ček bez označenja kome ga treba platiti, ima se platiti donosiocu. Trasant može izdati ček na svoje ime ili po svojoj naredbi.

Ne vredi ček na donosioca u kome je trasant zajedno trasat.

§ 6. Trasant odgovara za isplatu. Svaka napomena, kojom bi trasant isključivao ovu odgovornost, smatra se kao da nije napisana.

Indosament.

§ 7. Svaki ček, izuzimajući samo onaj na donosioca, može se preneti indosamentom šta više i onda, kad nije izrečeno trasiran po naredbi.

Kad je trasant u čeku stavio reči »ne po naredbi« ili izraz koji to isto znači, isprava je prenosiva samo u obliku i sa dejstvima običnog ustupljenja.

§ 8. Indosament mora biti bezuslovan. Svaki uslov, od koga bi on zavisi, smatra se kao da nije napisan.

Delimični indosament je ništavan.

Isto tako ništavan je indosament »na donosioca« kao i trasatov indosament.

Kogod, izuzimajući trasata, stavi potpis na poledini čeka izdatog na donosioca odgovara kao avalista trasantov.

Indosament na trasata vredi kao namira (priznanica), izuzimajući slučaj kad trasat ima više radnja (preduzeća), i kad je indosament izvršen u korist radnje koja se nalazi u mestu, različitom od onog na koje je ček bio trasiran.

Odgovornost i plaćanje.

§ 9. Izjava o akceptu koja bi se stavila na ček, nema čekovnopravno dejstva.

§ 10. Isplata čeka može se obezbediti avalom. Osim trasata ovo obezbeđenje može dati svako treće lice, pa i lice koje je ček potpisalo.

§ 11. Ček se plaća po vidanju. Isprava, u kojoj bi dospelost drukčije bila naznačena, nije ček.

§ 12. Ček treba da se podnese na isplatu u roku određenom po zakonu mesta plaćanja. Ako u tom mestu nema takvih propisa, vrede propisi ovog zakona.

Ček, koji se ima platiti u našoj zemlji, valja trasatu podneti na isplatu, računajući od dana izdavanja.

1. u roku od pet dana, ako je mesto izdavanja i plaćanja u našoj zemlji jedno isto; a ako je različito, u roku od petnaest dana;

2. u roku od dvadeset dana, ako je ček izdat u drugoj kojoj evropskoj zemlji;

3. u roku od četrdeset dana, ako je ček izdat u kojoj zemlji izvan Evrope i to na obalama Sredozemnog i Crnoga Mora ili na ostrvima u njima;

4. u roku od šesdeset dana, ako je ček izdat u kojoj drugoj zemlji izvan Evrope.

Kad se ček podnese zavodu za obračunavanje, kod koga je trasat član ili ima zastupnika, smatra se da je podnet na isplatu.

§ 13. Kad je ček trasiran između dva mesta u kojima postoje razni kalendari, tada će se dan izdavanja prenesti na onaj dan koji mu odgovara u mestu plaćanja.

§ 14. Ni smrt trasantova ni njegova čekovna nesposobnost za obavezivanje kad nastupe, pošto je ček izdan, nemaju nikakova uticaja na dejstva čeka.

Trasat mora odbiti isplatu čeka, ako zna da je nad imovinom trasanta otvoren stečaj.

§ 15. Opozivanje čeka ima dejstva:

1. kad proteče rok koji je određen za podnošenje radi isplate;

2. ako trasant ček, koji glasi na ime ili »po naredbi«, neposredno pošalje trasatu s naredjenjem, da ga izmiri licu označenom u čeku, a opozivanje stigne trasatu pre nego što je to naredjenje izvršeno.

Kad nema opoziva, trasatu je dužnost prema trasantu da ček isplati i pošto proteče rok, osim ako ne postoji drukčiji sporazum.

Trasant, koji bi posle isteka roka za podnošenje, raspolagao pokrićem, ma da nije pravovaljano opozvao ček, odgovara za naknadu štete.

§ 16. Trasat kad plaća ček, može zahtevati da mu se ček preda s potvrdom na njemu da je isplaćen.

Imalac može odbiti delimičnu isplatu.

Kad trasat isplati samo jedan deo svote, može zahtevati da se ta otpлата pribeliži na ček u da mu se izda namira (priznanica) na isplaćenu svotu.

§ 17. Ček koji je s prednje strane precrtan dvema uporednim crtama, može se isplatiti samo kakvoj banci (§ 2.). Ovo precrtavanje može da izvrši ili trasant ili imalac čeka.

Precrtaj može biti opšti ili poseban. Precrtaj je opšti, ako između dveju njegovih crta nije ništa naznačeno ili ako je napisano »banka«, odnosno kakav drugi izraz koji znači to isto, ili samo »i drugov«, a poseban je, ako je između njegovih crta napisano ime kakve banke.

Opšti precrtaj može se pretvoriti u poseban. Poseban pak ne može biti pretvoren u opšti.

Ček sa posebnim precrtajem može se isplatiti samo određenoj banci. Ali ova, kad sama ne vrši naplatu, može mesto sebe odrediti drugu banku.

Zabranjeno je izbrisati precrtaj kao i ime označene banke.

Trasat, ako precrtani ček ne isplati banci već kome drugom licu, u slučaju kad je precrtaj opšti, ili ga isplati drugom licu, a ne označenoj banci, onda kad se na čeku nalazi poseban precrtaj, odgovoran je u oba slučaja za prouzrokovanu štetu. Naknada štete ne može biti veća od čekovne svote.

§ 18. Trasant, a tako isto i svakoj imalac čeka, može zabraniti da se ček isplati u gotovom novcu; radi toga on treba da na prednjoj strani čeka, a preko sloga njegovog, stavi naznačenje »samo za obračune« ili drugi kakav izraz koji to isto znači.

U tom se slučaju ček može izmiriti samo putem obračuna sa trasatom ili sa licem, koje ima kod trasata račun (konto) ili s članom zavoda za obračunavanje, koji postoji u mestu plaćanja. Ako trasat nije član takvog zavoda on može prilikom podnošenja čeka na njemu označiti kojeg člana toga zavoda u svrhu obračunavanja. Ovakav obračun vredni kao isplata. Naznačenje »samo za obračun« ne može se opozvati.

Ako ne postupi po tom naznačenju, trasat odgovara za prouzrokovano štetu. Naknada štete ne može biti veća od čekovne svote.

Regres zbog neisplate.

§ 19. Imalac može izvršiti regres protiv indosanata, trasanta i avalista ako ček, podnesen na vreme, ne bude isplaćen.

Podnošenje na isplatu i neisplata treba da budu utvrđeni:

1. ili javnom ispravom (sprotet zbog neisplate);
2. ili potpisanim izjavom trasatom na čeku, u kojoj izjavi treba da bude naznačen dan, kad je ček bio podnet; ova se izjava mora u proditi na čeku ili na alonžu;
3. ili datiranim uverenjem zavoda za obračunavanje, kojim se utvrđuje da je ček bio podnet na vreme i da nije izmiren obračunom.

Protest zbog neisplate mora da se podigne pre nego što protече rok za podnošenje.

Umnožavanje.

§ 20. Ček izdan u zemlji, a plativ van nje, može se trasirati u više jednakih primeraka. U svakom primerku treba da se u samom tekstu na-
trati kao zaseban ček.

Ovo naređenje ne vredj za čেকে na donosioca.

Zastarelost.

§ 21. Regresni zahtevi imaoća čeka protiv indosanata i protiv trasanta zastarevaju za šest meseca otkad je protekao rok za podnošenje radi isplate.

Regresni zahtevi indosanata jednih protiv drugih i protiv trasanta zastarevaju za šest meseca od dana kad je indosat iskupio ček ili od dana kad je protiv njega kod suda postupljeno.

Tužba iz osnovnog posla.

§ 22. U mesto da podigne regresnu tužbu (§ 19.) imalac čeka, ako nije drukčije ugovoreno, može, uz povraćaj čeka, protiv trasanta, odnosno svoga neposrednog indosanta, ostvariti tražbinu koja proističe iz pravnog odnosa, što je bio osnov izdavanja odnosno prenosa čeka.

Tužbu u smislu stava prvog, imalac čeka ima i onda, kad nije ispunio uslove za regres ili je ovaj zastareo, ali mu se u tom slučaju od njego-
gov potraživanja odbija iznos štete, koju je tuženik pretrpeo zbog pre-
kasno učinjenoga ili propuštenoga podnošenja čeka.

Propisi meničnog zakona, koji vredje za ček.

§ 23. Na ček se, shodno prirodi njegovo, primenjuju ovi propisi me-
ničnog Zakona:

1. o razlikama u svoti (§ 6.);¹²
2. o dejstvu menične nesposobnosti (§ 7.);¹³
3. o odgovornosti neistinitog zastupnika (§ 8.);¹⁴
4. o indosamentu (§§ 12.—17.), izuzevši propise o akceptiranju i
one iz st. 2. § 16.;¹⁵
5. o avalu (§§ 30. i 31.), s tim da trasatov aval nema čekovnopra-
vog dejstva;¹⁶

¹² § 6. Ako je menična svota napisana slovima i brojevima i to različito, onda
vredi svota ispisana slovima.

Kad je menična svota napisana više puta slovima, ili više puta brojevima, onda
vredi najmanja svota.

¹³ § 7. Ako se na menici nalaze potpisi lica nesposobnih za obavezanje, to nema
nikakvog uticaja na obavezno ostalih potpisnika.

¹⁴ § 8. Ko se na menici potpisao kao zastupnik drugoga, a nije bio za to ovlašćen,
lično je po njoj menično obavezan.

To isto važi i za zastupnika koji je prešao granice svoga ovlašćenja. No i zastu-
pani je menično obavezan za svotu, za koju je zastupnik imao ovlašćenje.

O p a s k a. U drugom rečenju, u drugoj stavci (alinjeji) ovoga § kako je obznanjen
u »Službenim Novinama« otišao je tekst sedam tiskarske pogreške neispravno tim,
što je otišao odmah predak iz § 9. Ovdje izvršena je stilizacija ispravna, kako ju je
prema predlogu odobila narodna skupština.

¹⁵ § 12. Indosament treba da se napiše na menici ili na listu koji je za nj
vezan (alonž). Njega treba da potpiše indosat.

Indosament vredj i onda, kad u njemu nije označen novi indosat ili kad se
indosat samo potpisao na poledini menice ili alonže (blanko indosament).

¹⁶ § 13. Indosamentom se prenosi prava koja proističu iz menice.
Kad je indosament nepotpun (blanko), onda imalac može:

1. ispuniti blanko indosament b'lo svojim imenom bilo imenom drugoga lica;
2. dalje indosirati menicu blanko ili na ime drugog lica;
3. prosto predati menicu trećem licu, ne ispunjujući blanko indosament niti
stavljajući nov indosament.

¹⁷ § 14. Indosament odgovara za akcept i isplatu, osim ako nije drukčije napomenuto.
On može zabraniti da se menica ponovo indosira; u tom slučaju ne odgovara
licima na koje bude menica dodeljena indosirana.

¹⁸ § 15. Ko drži menicu u rukama, smatra se za njenog zakonitog imaoća, ako
menicu potpisao neprekidanim nizom indosamenata, makar da je poslednji indosa-
ment blanko. Kad iz blanko indosamenta dolazi drugi indosament, smatra se da je
potpisnik prihvatio menicu blanko indosamentom. Prebrisani indosamenti smatraju se
da ne postoje.

Ako je kakvo lice lišeno menice ma kakvim događajem, imalac koji svoje
pravo utvrdi onako kako je označeno u prednjem stavu, dužan je menicu predati samo
ako ju je prihvatio zlomišleno ili s velikom neopreznosti.

¹⁹ § 16. Lica protiv kojih je podignuta menična tužba ne mogu naspram imaoća
istaci prigovora koji imaju osnova u njihovim ličnim odnosima sa trasantom ili s ko-
jim ranijim imaoćem, čim oni prenašanje nije proizašlo iz sporazuma zasnovanog
na lukavstvu.

Prigovoru da, na trasiranoj menici, u vreme kad je na nju stavljena kaka me-
nična izjava, nije b'lo kojega meničnog sastojka, nema mesta protiv potštenoga
imaoća; a protiv koga drugog samo onda ako ovaj, koji čini prigovor, dokaže, da je
menica naknadno ispunjena protivno učenjenu sporazumu. Isto vredj, ako su u trasir-
anoj menici mesta, koja su ostala prazna (§ 2. stav 2—4) naknadno ispunjena nare-
čitim označenjem dospelosti.

²⁰ § 17. Kad se u indosamentu stavi napomena »vrednost za naplatu«, »za inkaso«,
»kao punomoćje« ili ma kakva druga napomena, koja označuje prosto punomoćje,
imalac može izvršiti svo prava koja ističu iz menice, ali menicu može indosirati samo
u punomoćje.

Obavezni, u takvom slučaju, mogu istaci naspram imaoća samo one prigovore
koji bi se mogli nasuprot staviti indosantu.

²¹ § 30. Aval se daje na menici ili na alonžu.

On se izražava rečima »per aval«, »kao poruka« ili ma kojim drugim izrazom koji
znači isto; njega treba avalista da potpiše.

Sam potpis na licu menice smatra se avalom, osim ako nije u pitanju potpis
trasata ili trasanta.

U avalu treba označiti za koga je dat. Ako se to ne učini, smatra se da je
dat za trasanta.

²² § 31. Avalista je isto tako obavezan kao i onaj za koga je dao aval.

Njegova obaveza vredj i onda, ako je obaveza, za koju je dao aval, ništavna iz
ma koga drugoga razloga, osim zbog formalnog nedostatka.

6. o plaćanju (§ 37. st. 3. i § 40.);¹⁷

7. o izveštavanju (§ 44.); o napomeni »bez troškova« (§ 45.); o solidarnoj odgovornosti (§ 46.); o regresnoj svoti (§ 47. stav prvi i treći i § 48.); o predaji isprava prebrisavanju indosamenata (§ 49.); izuzimaju se u ovde navedenim paragrafima, propisi o akceptu i o kamati od ređenju u ispravi.¹⁸

Kad isplati menicu, on ima pravo regresu protiv onoga, za koga je dao aval i protiv svih onih koji su ovom odgovorni.

127 § 47. Imalac treba da podnese menicu na isplatu bilo na sam dan plaćanja bilo jednog od dva radna dana koji dolaze odmah za njim.

I kad se menica podnese zavodu za obračunavanje, smatra se da je podneta na isplatu.

Ministar Trgovine i Industrije određuje uredbom ovakve zavode za obračunavanje, § 40. Kad menica glasi na novac, koji je tu u tečaju u mestu plaćanja, menicu kad se isplata može dati novcem, koji je u tečaju, a po vrednosti koju ona ima na dan noveca označen (napomena: fiktivne isplate stranim novcem). Vrednost stranog sveta, koju treba platiti, računa po tečaju određenom u menici ili po tečaju određeno od kojega indosanta; u tome se slučaju ta svota mora platiti u novcu koji nosi u zemlji gde je menica izdata i u onoj gde će se platiti, smatra se da se ima u vidu novca mesta plaćanja.

128 § 44. Da menica nije akceptirana ili plaćena imalac mora izvestiti svog indosant, a trasanta za četiri radna dana posle dana protesta ili, u slučaju napomene bez troškova, posle dana podnošenja menice. Ako je protest zamenjen prema propisu § 77. rok se računa od dana unošenja u registar protesta.

Svaki indosant mora, u roku od dva dana, saopštiti svome indosantu izveštaj koji je dobio, naznačivši imena i adrese onih koji su dali ranije izveštaje, i tako predložiti izveštaj. Svaki indosant mora, u roku od dva dana, saopštiti svome indosantu izveštaj dalje idući sve do trasanta. Rok koji je napred označen, teče od kad je primljen predložiti izveštaj.

Ako koji od indosanta nije označio svoju adresu ili ju je nečitko označio, onda je dovoljno da se izveštaj indosantu koji stoji pred ovim.

Ovaj se izveštaj može dati u na kakvom obliku, pa i samim prostim vraćanjem. Smatra se da je rok održan, ako je preporučeno pismo kojim se izveštaj daje, predato pošti u pomenutom roku.

Ko ne daje izveštaj u gore označenom roku, ne gubi zbog toga svoju meničnu pravu. Ali on odgovara za štetu koja je nastupila usled toga njegovog propuštanja, po protestu ili na kakvom drugom napomenom, koja isto znači, oslobodi li imalac, »bez troškova« indosanta, koji se ne može biti veća od menične svote.

129 § 45. Trasant, ili na koji od indosanta može napomenom »bez troškova«, »bez troškova« indosanta, koji se ne može biti veća od menične svote.

Ova napomena na izvesti protest zbog napomene, koja isto znači, oslobodi li imalac, »bez troškova« indosanta, koji se ne može biti veća od menične svote.

Kovima niti da regresi protiv indosanta i trasanta. Da rokovi nisu održani, treba dokazati onaj, koji se na to poziva protiv imalca.

Napomenom ova napomena iziste protest, trošak će on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

130 § 46. Svaki onaj koji su menicu trasirali, akceptirali, indosirali ili avalirali odgovaraju imalcu solidarno.

Imalac ima pravo postupiti protiv svih tih lica pojedinačno ili protiv više njih.

To isto pravo pripada i svakom potpisniku menice koji se on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

131 § 47. Imalac može tražiti od onoga protiv kojega je prvo postupljeno, trošak će on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

132 § 48. Svaki onaj koji su menicu trasirali, akceptirali, indosirali ili avalirali odgovaraju imalcu solidarno.

Imalac ima pravo postupiti protiv svih tih lica pojedinačno ili protiv više njih.

To isto pravo pripada i svakom potpisniku menice koji se on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

133 § 49. Imalac može tražiti od onoga protiv kojega je prvo postupljeno, trošak će on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

134 § 50. Svaki onaj koji su menicu trasirali, akceptirali, indosirali ili avalirali odgovaraju imalcu solidarno.

Imalac ima pravo postupiti protiv svih tih lica pojedinačno ili protiv više njih.

To isto pravo pripada i svakom potpisniku menice koji se on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

135 § 51. Imalac može tražiti od onoga protiv kojega je prvo postupljeno, trošak će on sam snositi. Kad je ova napomena potekla od svih potpisnika menice, trošak će on sam snositi.

8. o višoj sili (§ 53.) izuzevši propis o akceptiranju.¹⁹

9. o umnožavanju (§ 64.) izuzevši drugu rečenicu prvog stava.²⁰

10. o lažnim i preinačenim menicama (§§ 68. i 69.). izuzevši propis o akceptiranju, a sa dodatkom: Štetu, koja proističe iz iskupa lažnog ili preinačenog čeka, snosi neistinit trasant lažnoga čeka ili trasant preinačenoga čeka, ako su bilo ova lica bilo njihovi nameštenici, kojima je povereno rukovanje čekovima, kriva u pogledu izdanja lažnoga čeka ili u pogledu preinačenja čeka. U svakom drugom slučaju štetu snosi trasant. Protivna pogodba nema pravnog dejstva.²¹

11. o protestu (§§ 70.—76. i 77., stav 2.) izuzevši propise o akceptu i o protestiranju na osnovu prepisa čeka (§ 72. br. 1.).²²

(eskonta Narodne Banke) ili po tržišnoj stopi onakvoj kakva postoji na dan regresu u mestu prebivanja imalca.

Kod menice koja je izdana ili plativa u inostranstvu, treba kamatu, spomenutu u 2. prvog stava ovog paragrafa, računati sa pet od sto, ako je u dotičnoj zemlji za takve kamate određena manja stopa od šest od sto.

§ 48. Ko je iskupio menicu može tražiti od onih koji njemu odgovaraju: 1. potpunu svotu koju je on platio;

2. 6 % kamate na tu svotu, računajući od dana kad je menicu iskupio;

3. troškove koje je učinio;

4. proviziju od menične glavnice, računatu onako kako je određeno u § 47. pod br. 4.

Poslednji stav § 47. vredi i ovde.

§ 49. Svaki obaveznik protiv kojega se vrši ili protiv kojega se može vršiti regres, u pravu je, čim isplati regresnu svotu, zahtevati da mu se preda menica zajedno sa protestom i računom snabdevenim sa potvrdom o isplati.

Svaki indosant, koji je iskupio menicu, može prebrisati svoj indosament i indosamente sledećih indosanta.

§ 53. Kad se menica ne može u predeljenim rokovima da podnese ili protest da podigne zbog nesavladljive prepreke (slučaj više sile), onda se ti rokovi produžuju.

Imalac je dužan bez odlaganja izvestiti o slučaju više sile svoga indosanta i taj izveštaj zabeležiti na menici ili na alonu, stavivši datum i svoj potpis; za ostale vrede propisi § 44.

Kad viša sila prestane, imalac mora bez odlaganja da podnese menicu radi akceptiranja ili radi isplate i da, ako treba, iziste protest.

Ako viša sila traje više od tri deset dana posle dospelosti, regres se može izvršiti i bez podnošenja i bez podizanja protesta.

Kod podnošenja u na određeno vreme po vidanju, rok od trideset dana teče od dana kad je imalac, i pre nego što su protekli rokovi za podnošenje, izvestio svoga indosanta o višoj sili.

Ne smatraju se kao slučajevi više sile činjenice koje su čisto lične za imalca ili za onoga kojemu je on poverio da menicu podnese ili da protest podigne.

Ministar Pravde može uredbom odrediti, da li će se i kako ovaj paragraf primenjivati, kad inostrana zakonodavna ili druga vlast izda propise, kojima je svrha sprečiti blagovremeno preduzimanje činjenja potrebnih za vršenje ili održanje isplate menice.

§ 64. Kad se isplati jedan primerak, prestaju prava iz svih drugih primeraka i ako nije određeno, da isplatom po jednom primerku ostali gube vrednost. Ipak trasat ostaje obavezan po pravom akceptiranom primerku koji mu ne bude vraćen.

Indosant, koji je preneo primerke raznim licima, i svi sledeći indosanti odgovorni su po svima nevraćenim primercima, koji nose njihov potpis.

§ 65. Laznost potpisa, pa bio to i potpis trasanta ili akceptanta, ne utiče ni u koliko na vrednost ostalih potpisa.

§ 69. U slučaju preinačenja meničnog sloga, potpisnici, koji su menicu potpisali posle preinačenja, odgovaraju prema preinačenom slogu, a raniji potpisnici odgovaraju prema prvobitnom slogu.

§ 70. Proteste podižu javni beležnici ili sreski sudovi u oblasti svoje mesne nadležnosti.

Sreski sud podiže menične proteste u mestima gde nema javnog beležnika, a ako u oblasti njegove mesne nadležnosti postoji javni beležnik, sreski sud će proteste podizati samo u slučajevima kad je javni beležnik zakonom isključen. Protest podignut protivno njegovu ovoga stava, ne gubi valjanost.

Kod sreskog suda podiže proteste ne samo sudija nego i sudski činovnik, kome starišna sudu tu dužnost godišnjim rasporedom poveri. U mestu javnog beležnika proteste može podizati i njegov pomoćnik pod materijalnom odgovornošću javnog beležnika.

Ministar Pravde, po sporazumu sa Ministrom Pošta i Telegrafa, može uredbom odrediti da li pošta podiže proteste.

12. o zastarelosti (§§ 79.—84.).²²

§ 71. Kad imalac menice iziskuje protest, protestni činovnik, u smislu naređenja § 102, podnosi menicu onome, protiv koga se protest traži i poziva ga da izvrši zahtev imaoца.

Ako se traženo lice ne nađe u svom poslovnom lokal, ako ga ima, odnosno u stanu, ako poslovnog lokalca nema, ili ako se i nađe, ali mu se zahtev nemože saopštiti ma iz kojeg uzroka, protestni činovnik nije dužan da ponovi protestni postupak. Ima se poslovi lokal ili stan nisu mogli pronaći, smatra se dokazanim samo onda, ako je u protestu zabeleženo, da se protestni činovnik bezuspešno raspitao o tome kod mesne policije, i ako, ili gde ove nema, kod opštinske vlasti.

Ako protestni činovnik ne bi bio dovoljno brižljiv u raspitivanju za poslovni lokal ili stan, protest ipak ostaje valjan, ali ostaje odgovornost za poslovni lokal ili stan protestirane menice.

§ 72. Protestirane menice odnosno protestirano meničnog prepisa, kao i svih izjava i napomena na njima; ako se protest iziskuje po menici izdanoj na stranim jeziku, onda se mora priložiti i prevod menice, overen rukom onoga koji protest iziskuje.

§ 73. Ima li firmu lice po čijem se zahtevu i protiv koga se protest podiže; njega traži ili da ga protestni činovnik nije mogao naći u njegovom poslovnom lokal ili u stanu, ili ako ga je i našao, da mu iz makakvog uzroka nije mogao saopštiti zahtev.

§ 74. Mesto, dan, mesec, godinu i čas, kada je, i lokal, gde je preduzet ili bezuspešno pokušao protestni postupak.

§ 75. Datum protesta, broj pod kojim je zaveden u registar protesta, službeni potpis protestnog činovnika kao i pečat nadležnog. Kad protest podiže beležnik ili moćnik mora u protestu ili kao i pečat nadležnog. Kad protest podiže beležnik ili moćnik mora u protestu ili kao i pečat nadležnog.

Onaj deo menice ili prepisa koji se ne može pročitati, protestni činovnik će u protestu označiti kao nečitak.

Ako traženo lice obrazloži odbijanje činidbe ili ako trasat postavi zahtev prema § 29. st. 2. treba i to zabeležiti u protestu.

§ 76. Ako se na osnovu iste menice zahteva više činidba, ili ako se isto činjenje zahteva od više lica, može se podneti jedan protest.

§ 77. Propuštena činidba, zbog koje je protest tražen, mora da se izvrši i u ruke protestnog činovnika (§ 70.). Naređenje koje bi se tome protivilo, nema vrednosti prema licu koje ima da izvrši činidbu.

Na slučaj isplate meničnog duga, protestni činovnik potvrđuje tu isplatu u menici i predaje ju licu koje je izvršilo isplatu. Isto vredi i kad se isplata izvrši po prepisu menice.

Ako menični dužnik isplati jedan deo menične svote, mora se za ostatak podeti protest, i, kako se izdaje namiru, prepisu protestirane menice.

§ 78. Ako menični obaveznik isplati meničnu svotu, ali odbije isplatu protestpredatcu, protest se mora ponaći u njemu, ali u slučaju isplate protestpredatcu, protest se mora ponaći u njemu, ali u slučaju isplate protestpredatcu, protest se mora ponaći u njemu.

§ 79. Kad imalac menice iziskuje protest, protestni činovnik, u smislu naređenja § 102, podnosi menicu onome, protiv koga se protest traži i poziva ga da izvrši zahtev imaoца.

Ako se traženo lice ne nađe u svom poslovnom lokal, ako ga ima, odnosno u stanu, ako poslovnog lokalca nema, ili ako se i nađe, ali mu se zahtev nemože saopštiti ma iz kojeg uzroka, protestni činovnik nije dužan da ponovi protestni postupak. Ima se poslovi lokal ili stan nisu mogli pronaći, smatra se dokazanim samo onda, ako je u protestu zabeleženo, da se protestni činovnik bezuspešno raspitao o tome kod mesne policije, i ako, ili gde ove nema, kod opštinske vlasti.

Ako protestni činovnik ne bi bio dovoljno brižljiv u raspitivanju za poslovni lokal ili stan, protest ipak ostaje valjan, ali ostaje odgovornost za poslovni lokal ili stan protestirane menice.

§ 72. Protestirane menice odnosno protestirano meničnog prepisa, kao i svih izjava i napomena na njima; ako se protest iziskuje po menici izdanoj na stranim jeziku, onda se mora priložiti i prevod menice, overen rukom onoga koji protest iziskuje.

§ 73. Ima li firmu lice po čijem se zahtevu i protiv koga se protest podiže; njega traži ili da ga protestni činovnik nije mogao naći u njegovom poslovnom lokal ili u stanu, ili ako ga je i našao, da mu iz makakvog uzroka nije mogao saopštiti zahtev.

§ 74. Mesto, dan, mesec, godinu i čas, kada je, i lokal, gde je preduzet ili bezuspešno pokušao protestni postupak.

§ 75. Datum protesta, broj pod kojim je zaveden u registar protesta, službeni potpis protestnog činovnika kao i pečat nadležnog. Kad protest podiže beležnik ili moćnik mora u protestu ili kao i pečat nadležnog.

Onaj deo menice ili prepisa koji se ne može pročitati, protestni činovnik će u protestu označiti kao nečitak.

Ako traženo lice obrazloži odbijanje činidbe ili ako trasat postavi zahtev prema § 29. st. 2. treba i to zabeležiti u protestu.

§ 76. Ako se na osnovu iste menice zahteva više činidba, ili ako se isto činjenje zahteva od više lica, može se podneti jedan protest.

§ 77. Propuštena činidba, zbog koje je protest tražen, mora da se izvrši i u ruke protestnog činovnika (§ 70.). Naređenje koje bi se tome protivilo, nema vrednosti prema licu koje ima da izvrši činidbu.

Na slučaj isplate meničnog duga, protestni činovnik potvrđuje tu isplatu u menici i predaje ju licu koje je izvršilo isplatu. Isto vredi i kad se isplata izvrši po prepisu menice.

Ako menični dužnik isplati jedan deo menične svote, mora se za ostatak podeti protest, i, kako se izdaje namiru, prepisu protestirane menice.

§ 78. Ako menični obaveznik isplati meničnu svotu, ali odbije isplatu protestpredatcu, protest se mora ponaći u njemu, ali u slučaju isplate protestpredatcu, protest se mora ponaći u njemu.

§ 79. Kad imalac menice iziskuje protest, protestni činovnik, u smislu naređenja § 102, podnosi menicu onome, protiv koga se protest traži i poziva ga da izvrši zahtev imaoца.

15. o neopraznjenju obogaćenju (§ 85.), izuzevši propis o akceptantu; ali samo ako nema mesta tužbi iz § 22. stav drugi.²⁴

14. o pravu zaloge i pridržaja (§§ 86.—89.).²⁵

Ovaj se izveštaj saopštava preko suda ili neposredno preporučenim pismom, u kom se slučaju dan, kojeg je pismo predato pošti, uzima kao dan saopštenja.

§ 80. Prečinu zastarelosti ponovo počinje teći: 1. u slučaju podnošenja tužbe i u slučaju ostvarivanja zahteva u toku parnice, ako se ni u jednom ni u drugom slučaju parnica ne nastavi; ako tečaj, od dana poslednjeg parničnog dela; nova se zastarelost prekida nastavljanjem parnice; 2. u slučaju prijave u stečajni postupak od dana sveske stečajnog postupka, a u slučaju, kad se u stečaju ospori prilivljena tražbina od dana osposorenja; 3. u slučaju pozivanja u zaštitu i izveštavanja o podnožju tužbi od dana kad se parnica pravomoćno svrsi.

§ 81. Zastarelost ne teče dok god je verovnik u toku poslednja tri meseca roka bio usled vojne službe u ratu ili usled više sile (§ 83.); tako dok traje stečajni postupak. Kad prestanu spomenute prepreke, zastarelost se ne može zavrtiti pre trideset dana.

§ 82. Ako parnično neposobno lice, u toku poslednja tri meseca, ma u kom trenutku nema zakonskog zastupnika, onda se zastarelost, koja protiv njega teče, spsobno ili je dobilo zakonskog zastupnika. Tome se ravna služba, kad zakonski zastupnik izgubi parničnu sposobnost ili kad između zastupnika i zastupanog lica, u pogledu podignute tužbe, postoji sukob interesa.

Zastarelost jednog potraživanja koje pripada nekoj zaostavštini ili koje pada na teret kakve zaostavštine, ne može se zavrtiti pre proteka šest meseca posle smrti pokojnikove.

§ 83. Prekid i obustava zastarelosti imaju dejstvo samo protiv onoga, protiv kojega je dofini čin izvršen.

§ 84. Izrazi prekida i obustave zastarelosti iznošenja parnice uzimaju se u obzir samo u koliko odgovaraju uzrocima, navedenim u prednim paragrafima.

§ 85. Trasant i akceptant koji se menična obaveza ugasila usled zastarelosti, li usled toga što su propustili činjenja propisana radi održanja meničnih parnica, ostaju kao se na ovaj obaveznik zasniva, može se ostvariti i na osnovu sudske odluke o amortizaciji nestale menice.

Ovaj zahtev imaoца menice zastareva za tri godine; u ostalom na ovu zastarelost ne primenjuju se propisi građanskoga odnosno trgovačkog zakona.

Proti ostalih menica protestni činovnik nema mesta ovom traženju.

§ 86. Kad imalac menice, kad obezbeđenja meničnog potraživanja, po pismenoj izjavi primi u zalogu kakvu pokretnu stvar ili potraživanje, a dužnik ne ispun na vreme svoju meničnu obavezu, ima imalac pravo da se iz zaloge namiri ne podiže pre toga tužbu protiv zalagača.

U tu svrhu može imalac: 1. na osnovu menice i isprave o zalaganju zahtevati od suda, nadležnoga bilo za njega bilo za zalagača, prodaju zaloge. Sud naređuje, ne saslušajući zalagača, da namiri dužnika na odgovornost imaoца menice;

2. predmeti, koji se notiraju, na najbližu domaću berzu (papiri od vrednosti i roba) prodati na mesnoj berzi ili, ako u mestu nema berze, na najbližu domaću berzu, ali u toku radnog dana mesne dospelosti, ili ih zadržati za sebe po berzovnoj ceni potpisane dužnika. Menice ili druge tražbine naplatiti ili ih do iznosa svoje tražbine zadržati za sebe.

Imaoцу pripadaju sva prava i na slučaj ako je zalagač pao pod stečaj. O nameravanoj i izvršenoj prodaji ili zadržanju zaloga, imalac mora po mogućnosti bez odlaganja izvestiti dužnika a i zalagača, ako je taj treće lice.

Imalac je dužan, ako se potpuno namirio za svoje potraživanje, predati zalagaču, odnosno njegovoj stečajnoj masi, iznos menicu kao i dobijeni višak. Delimično namirenje ima se zabeležiti na menici.

§ 87. Imalac menice, čim stekne pravo na tužbu ili na regres, ima pravo pridržaja na novac, pokretnosti i papire od vrednosti svojih dužnika, koji su zakonitim putem došli u njegove ruke ili s kojima može raspolagati. No pravo pridržaja ne može se vršiti, ako su pomenuti predmeti bili prilikom predaje, bilo pre predaje, od strane dužnika ili koga trećega dati verovniku u naređenoj svrsi.

Imalac menice može da se i odnosno nedelno preduzima posluhu pravom pridržaja, kada je dužnik pao pod stečaj ili kad je izvršenje novčanoga duga iz njegove imovine ostalo bezuspešno, ili ako je dužnik trgovac koji je obustavio svoja placanja. U ovim slučajevima ni naređenje dužnika ili koga trećega ne isključuju vršenje prava pridržaja, ali ako su dofini predmeti došli u ruke imaoца menice ili u njegovu vlast raspolaganja pre nego što su nastupile spomenute okolnosti ili pre nego što su ove njemu došle do znanja.

15. o amortizaciji (§§ 90.—93.); izuzevi propise o akceptantu,²⁶
16. o sukobima zakona (§§ 94.—96.).²⁷

§ 88. Imalac menice je dužan, u koliko je to moguće, izvesti dužnika bez odlaganja da vrši pravo pridržaja.

Kad se stranke drakcije ne sporazumu, pravo pridržaja imaoac menice prestaje, ako se njegovo potraživanje na taj način obezbedi, što će se kod suda dopunovati odgovarajući iznos u novcu ili papirima od vrednosti računajući njihovu vrednost sa dve trećine kursne vrednosti, ali najkud iznad njihove nominalne vrednosti.

§ 89. Pravo pridržaja ima isto delo kao i pravo zaloge pomenuto u § 86. Verovnik može po pismenom pristanku dužnika ili na osnovu pravnoснаne presude suda (nadležnoga bilo za pridržaj bilo za dužnika) kojom je priznato pravo pridržaja: 1. pridržati gotov novac upotrebiti na izmirenje svoga potraživanja; 2. sa pridržanim drugim predmetima postupiti u smislu § 86.

§ 90. Onaj ko je nestala menica može tražiti amortizaciju kod nadležnoga mesta plaćanja.

Radi toga, molilac će u svojoj molbi izneti glavnu sadržinu nestale menice kao i verovatnost učiniti, da je imao tu menicu ili da je na osnovu nje imao da ostvari neko pravo.

Ako sud nade da su podneti podaci dovoljni, izdaje oglaš, u kome će izložiti glavnu sadržinu nestale menice s pozivom da onaj, u čijem se rukama menica ulazi, nju pokaze sudu u roku od 60 dana, inače će je sud, po proteku ovog roka, oglasiti za nikavu.

Ovaj oglaš objaviće se po jedanput u „Službenim Novinama“ i u službenim novinama one oblasti, u kojoj se nalazi nadležni sud.

Ako je dan plaćanja već dospel, rok teče od dana oglasa u „Službenim Novinama“, a ako dan plaćanja dolazi tek dospel, od protoka ovoga dana. Ako je menica po viđenju, ili na određeno vreme po viđenju, kojeg rok za podnošenje nije protekao, onda rok za podnošenje nestale menice sudu teče od poslednjeg dana roka određenog za podnošenje na viđenje.

O ovome oglaš u će izvestiti molilaca i sva u menici imenovana lica.

§ 91. Molilac mora, da bi održao regres protiv trasanta neakceptirane menice kao i protiv trasanta koji je zabranio podnošenje menice radi akceptiranja, u toku roka određenog za podizanje protesta zbog neakceptiranja ili neisplate i u za to određenom mestu izvestiti protest, podnoseći glavnu sadržinu nestale menice. Taj protest zamenjuje podnošenje menice radi akceptiranja ili radi isplate i podizanje odnoshnog protesta. Naknada troškova ovoga protesta ne može se tražiti.

Na osnovu sudske odluke kojom se naređuje postupak za amortizaciju, molilac može, posle dospelosti odluke kojom se akceptant, a u slučaju prednjega stava trasant menicu svu položi u sudske ruke po naređenju § 41, ako drukčije ne ugovore. Takvom traženju nema mesta, ako onaj, od koga se traži polaganje menice svote, dokazuje da molilac nije imao pravo na traženje amortizacije.

§ 92. Ako se menica u toku roka, određenog za oglaš, ne podnese, onda sud oglašava nestalu menicu za amortiziranu i o tome izveštava lice imenovano u stavu drugom § 91, s tim, da mogu menicu svotu moliku isplatiti. Poslednji stav § 90. ima se i ovde primeniti.

Posle odluke o amortizaciji ne mogu se na osnovu amortizirane menice više nikakova prava ostvariti.

Na osnovu ove odluke, molilac može protiv akceptanta, a u slučaju prvog stava § 91. protiv trasanta, isto tako ostvariti pravo iz menice kao da ima izvornu menicu koja nije amortizirana, osim ako onaj od koga se naplata traži, dokaze da je molilac bespravno dobio odluku o amortizaciji.

§ 93. Ako se u roku, koji je oglašom određen, pojavi onaj u čijem se rukama nalazi menica za koju je amortizacija tražena, sud će, posle je menica pokazna moliku, i po saslušanju zainteresovanih lica, obavestiti dalji postupak.

§ 94. Spособnost lica da se obaveže menicom određuje zakon njegove zemlje. Ako bi tim zakonom bio proglašen merodavan zakon koje druge države, onda će se primenjivati taj poslednji zakon.

Lice, koje bi bilo nesposobno prema zakonu označenom u prednjem stavu, ipak nima imalo sposobnost da se obaveže.

§ 95. Oblik menice izjave određuju zakoni države na području koje je izjava potpisana.

Od ovoga se čine ovi izuzezi:

1. ako menice izjave daju u inozemstvu ne odgovaraju tamošnjem zakonu, ali odgovaraju propisima ovoga zakona, onda se važenost kasnijih meničnih izjava, datih u području ovoga zakona, ne može osporavati u inozemstvu; i

2. menice izjave između naših državljanina učinjene u inozemstvu, ako odgovaraju propisima ovoga zakona, imaju meničnu vrednost, ma da ne odgovaraju zakonu mesta gde su postale.

17. opšta naređenja (§§ 97.—101., i § 102. stav prvi i treći), izuzevi propis o akceptiranju.²⁸

Kazneni propisi i propisi o sudskom postupanju.

§ 24. Kaznice se novčano sa 2% od čekovne svote, a najmanje sa dve stotine dinara onaj:

1. koji trasira ček bez datuma ili sa neistinitim datumom izdavanja;
2. koji takav ček, ma da zna za njegove mane, trasiran od drugoga, preuzme, prenese ili isplati;
3. koji trasira ček protivno propisu § 2;
4. koji pretvori poseban preclat u opšti ili izbriše bilo preclat bilo ime označene banke (§ 17.).

Ko se namerno ogreši o propise prednjeg stava, kazniće se dvostruko.

§ 25. Trasant, koji nema dovoljno pokriva, kazniće se sa 10% od nepokrivene čekovne svote, a najmanje sa pet stotina dinara, osim ako nije mogao u vreme izdavanja s razlogom misliti, da će u doba podnošenja čeka radi isplate imati pokriva.

Istom kaznom kazniće se trasant, koji učini takvo raspoloženje s pokrivačem, da onemogućiti isplatu čeka i ako zna, da ga ne može pravovaljano opozvati (§ 15.), osim ako ne dokaze da to nije učinio hotimično.

Povrh toga u oba slučaja dužan je trasant dati imaoču čeka potpuno zadovoljenje (§ 4.).

§ 26. Kazne predviđene u §§ 24. i 25. izriče građanski sud u vanparničnom postupku. Sud postupa po službenoj dužnosti, kad u parnici iz čekovnog odnošaja sazna za dela u pomenutim paragrafima, inače po traženju imaoča čeka.

§ 96. Oblik i rokove protesta kao i oblik ostalih činjenja potrebnih za vršenje ili za održavanje meničnih prava određuju zakoni države na području koje treba podići protest ili izvršiti dočeno činjenje.

§ 97. U meničnu obvezu može stupiti svako lice u koliko se može ugovorom obavezati prema propisima Građanskog ili Trgovackog Zakonika.

§ 98. Nepismeno lice ili lice, koje ne može pisati, daje menične izjave rukomano, overenim od suda ili javnog beležnika na samoj menici ili alonzi. Stambli, muhur i potpis javne ose na pismenima smatraju se kao rukomani.

Ko daje meničnu izjavu za nepismeno lice, mora imati punomoćje overeno od suda ili javnog beležnika. Ovaj se propis ne odnosi na zakonske odredbe o potpisivanju firme trgovaca.

Činovnik koji vrši overavanje, ima potvrditi da čeno ili preko privredne sve dok pozna lice koje hoće da stupi u meničnu obvezu ili daje punomoćje, dalje da je dočtenim lice potpisana menična izjava ili punomoćje, i da je ono izjavilo da hoće odgovarati njegovoj volji. Tu potvrdu činovnik ima da snabde službenim brojem, pečatom i svojim potpisom.

§ 99. Potpis slepih lica na menici samo onda vredi, kad je overen od suda ili javnog beležnika na način kako je u § 98. propisano.

§ 100. Ako menice dospelja na zakonski praznik, tada se isplata njena može zahtevati tek prvog sledećeg radnog dana. Tako isto i sa druga činjenja, koji se tiču menice, naročito podnošenje radi akceptiranja i protest, mogu se preduzeti samo radnog dana.

Kad koje od tih činjenja treba izvršiti u određenom roku, čiji je poslednji dan zakonski praznik, tada se taj rok produžava do prvog radnog dana, koji dolazi odmah po proteku roka. Praznički dani u toku roka ubrajaju se pri izračunavanju roka.

§ 101. Ni u zakonske ni u rokove određene u menici ne ubraja se dan od koga oni polaze.

Nakvi dani počeka, ni zakonski ni sudski nisu dopušteni.

§ 102. Podnošenje menice radi akceptiranja ili radi isplate i sva druga činjenja, koja se po ovom zakonu imaju produžiti radi vršenja ili održanja meničnih prava, moraju se preduzeti u poslovno vreme i u poslovnom lokalu, a ako se ovaj ne može pronaći, onda u stanu. Ako se iz menice ne vidi da traženo lice ima poslovni lokal, treba lice tražiti u stanu.

§ 103. Odluka § 36. stav 2. izriče se podnošenjem na isplatu u lokalu ili kod lica, koje je trasat označio.

Po službenoj dužnosti ne može se postupati, ako je od podnošenja čeka radi isplate proteklo šest meseci, a po traženju imaoa, ako je proteklo tri meseca.

Kazne se izriču u korist državne blagajne.

Za dela predviđena u § 25., novčana kazna, u slučaju nemogućnosti naplate, zameniče se zatvorom najviše do tri meseca.

Za postupak, koji se pokrene po službenoj dužnosti, nadležan je sud, pred kojim teče parnica, a postupak po traženju imaoa čeka vršiče mesno nadležni sud za čekovne parnice protiv trasanta.

Propisi §§ 24.—25. ne uskraćuju primenu Kaznenog Zakonika.

§ 27. Za sudsko ostvarivanje čekovnopравnih regresnih zahteva vrede isti propisi o nadležnosti i postupku kao i za menične regresne zahteve.

Prelazna i završna naredjenja.

§ 28. Za ček vrede propisi §§ 107.—112. meničnog zakona.²⁹

§ 29. Kad ovaj Zakon stupi na snagu prestaju važiti niže pobrojani Zakoni i zakonski propisi o čeku.

1. Zakon od 3. aprila 1906. god. L. D. Z. br. 84. o čeku;

2. Zakonski članak LVIII. od 1908. god. zajedničkog ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o čeku;

3. § 2. Zakonskoga članka LXIV. od 1912. god. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga sabora o utjecaju više sile na prava koja se temelje na čeku.

Propisi drugih zakona, uredbi i naredaba prestaju važiti u koliko su protivni propisima ovoga zakona.

§ 30. U koliko se koji zakon, uredba ili naredba poziva na propise čekovnih zakona (§ 29.) imaju se podrazumevati propisi ovoga zakona.

§ 31. Zakon ovaj stupa u život od dana kad ga Kralj potpiše, a obaveznu snagu dobija po proteku godine dana od dana obnarodovanja u »Službenim Novinama«.³⁰

Sva ta činjenja mogu se na drugom mestu (na primer na berzi) i u drugo a ne u poslovno vreme učiniti po pristanku dotičnog lica.

§ 107. Za menice izdane pre stupanja na snagu ovog zakona vrede propisi dosadašnjih zakona.

Takođe se po dosadašnjim zakonima ima prosuđivati oblik i dejstvo meničnih izjava koje su, posle stupanja na snagu ovog zakona, date na ovakvim menicama, a tako isto i činjenja potrebna za održanje i ostvarivanje meničnih prava.

§ 108. U slučajevima sukoba propisa Građanskih ili Trgovачkih Zakonika po jedinih pravnih područja Kraljevine, u pogledu pravne sposobnosti za menično obavezivanje, vrede ova naredjenja:

1. pravna sposobnost za obavezivanje cenii se po mestu prebivanja dotičnog obaveznika, u trenutku kad je stupio u meničnu obavezu. Kao mesto prebivanja smatra se ono mesto, u kome se menični obaveznik nastanio u nameri da tu stalno prebiva. Za mesto prebivanja žene i maloletne dece vrede propisi sudskih postupaka u građanskim parnicama;

2. ako menični obaveznik stalno boravi van zemlje, njegova menična sposobnost cenii se po mestu njegovog poslovnog mesta prebivanja u zemlji. Ako takvoga mesta nije imao, onda se njegova sposobnost cenii po zakonik koji važi u prestonici Kraljevine; 3. propis stava 2. § 84. primenjuje se i za različita pravna područja naše države.

§ 109. Do ustanovljenja sreskih sudova i javnih beležnika u onim pravnim područjima, u kojima sad ne postoje, protesti će se podizati kod vlasti, koje su ih do sada podizale.

§ 110. Stavlja se van snage propis § 13. pod b. zakonskoga članka VII. od 1886. god. važećega za Vojvodinu, kojim se za posebna punomoćia između braćnih drugova i zaručnika određuje javnobeležnička isprava za stupanje u meničnu obavezu.

§ 111. Maloletna ženska lica ne dobijaju sposobnost za menično obavezivanje čime isto prena § 2. zakonskoga članka XXIII. od 1874. god. važećega za Vojvodinu, stupanjem u brak, stiču punoletstvo.

§ 112. Ministar Pravde propisao uredbom koji će se dati u smislu ovog zakona smatrati prazničnima.

³⁰ Obnarodovano u »Službenim Novinama« 19. decembra 1928. Godina X. — 1928. Br. 265. — XCIV.

Preporučujemo Našem Ministru Pravde da ovaj Zakon obnaroduje, svima Našim Ministrima da se o izvršenju njegovom staraju, vlastima zapovedamo da po njemu postupaju a svima i svakome da mu se pokoravaju.

Br. 76621.

29. novembra 1928. god.

u Beogradu.

ALEKSANDAR, s. r.

Ministar Pravde,

Mil. Vujičić, s. r.

Video i stavio Državni Pečat,

Čuvav Državnog Pečata,

Ministar Pravde,

Mil. Vujičić, s. r.

Predsednik Ministarskog Saveta,

Ministar Unutrašnjih Dela,

Dr. Korošec, s. r.

(Sleduju potpisi sviju ostalih Ministara).

II.

Alfabetsko kazalo.

Adresa nužna	20	Ček — isplata regresom	60
agnosciranje	44	— izgubljen	71
akcept	43	— knjižica	11
alonž (allonge)	39	— krivotvoreni	73, 74
amortizacija	71	— lažni	73, 74
analfabeti, vidi: nepismeni		— limitirani	14
apsolutni načini prestanka če-		— mjesni	14
kovnoga prava	82	— na donosioca	10, 14, 21
asignani, vidi: trasant		— na ime	10, 14, 21
asignat, vidi: trasat		— namirni	14
asignatar	10, 21	— naziv	9
aval, vidi: jamac, jamstvo		— nelimitirani	14
Bianco ček	75	— novčani	71, 13
bijela naleđa	34, 37, 38	— obračunski	14, 53
bijeli ček	13	— opoziv	54
biljegovanje česka	22	— plavi	13
bitne potrepštine	15	— pojam	1, 10
brojevni kontrolni odrezak	12	— pomnožanje	40
brojevnik	12	— po naredbi	14, 34
Certifying	44	— povijest	1
check, vidi: ček		— prejudicirani	89
cheque, vidi: ček		— precrtni	14, 54
copia, vidi: prepisak		— prekriveni, vidi: precrtni ček	
crossed check	54	— recta	35
crveni ček	13	— smedi	13
Ček amortizacija	71	— udaljeni	14
— bijeli	13	— usmrćenje (amortizacija)	71
— blanko	75	— vrste	11
— biljegovanje	22	— zeleni	13
— bitne potrepštine	15	— žuti	13
— crossed	54	čekovna sposobnost	24 i sl.
— crveni	13	čekovni čini — mjesto i vrijeme	69
— domiciliranje	19	— posao	9
— doznačni	14	— promet — povijest	1
— efektni	15	— zakon na području SHS 5 i sl. 8	
— isplata (iskup)	45	čekovnopравни propust	88

čekovno pravo — prestanak	82	klausula isplatna	16	obračunsko mjesto — potvrda	57	prodiljka	39
— vidi: čekovni zakon		knjižica čekova	11	obveza solidarna trasanta i indo-		propust čekovnopравни	88
čini čekovni — mjesto i vrijeme	69	kontrolni brojevni odrezak	12	sanata	57	prosvjed, vidi: protest	
Dani početka (oduhe)	70	kontrolni odrezak	12	očitovanje asignatovo o predodžbi		protest	64
dishonoriranje čeka	47	kopija čeka	40, 42	čeka na isplatu	57	— oblik i sadržaj	65
dobaci nobitni	15	krivotvoreni ček	73, 74	odreknuće	83	— radi neisplate	56
domiciliranje čeka	19	Lažni ček	73, 74	odrezak kontrolni	12	— vrste	65
doznačni ček	14	limitirani ček	14	— kontrolni brojevni	70	punomoćnik — ovlast tražiti	
doznaka za isplatu	16	Marking	43, 44	oduhe dani	70	isplatu	51
duplikati (dvogupke)	40, 62	mjesni ček	14	opoziv čeka	54	— potpis	30
Efektini ček	13	mjesto — isplate	19	osuda	97	punovlasna naleđa	35, 37
Girant, vidi: naleđnik		— obračunsko	53, 57	ovozemstvo	95	punovlasni indosant	37
giratar, vidi: naleđovnik		— predodžbe i čekovnih čina	69	Pasivna sposobnost	24	punovlasnik, vidi: punomoćnik	
giro, vidi: naleđa		Naleđa	10, 34	platežni nalog	97	Račun regresni	61
globe	92, 93	— bijela	34, 37, 38	platište	19	recta ček	35
Honoriranje čeka, vidi: isplata		— dodatak bez jamstva, bez ob-		plavi ček	13	— indosament (naleđa)	35
Indorso, vidi: naleđa		— veze	37	počeka dani	70	regredient	11, 56, 60
indosament, vidi: naleđa		— ispunjena	34	pogodovnik, vidi: assignatar	46	regresat	11, 56, 60
indosatar, vidi: naleđovnik		— na trasata	37	pokrće čeka		— ima mu se kod isplate uručiti	
indosso, vidi: naleđa		— nepotpuna	34	poruk, vidi: jamac, jamstvo		ček i protest	62
inozemni zakoni		— nepotkinut red	48, 49	poručništvo, vidi: jamstvo	9	regres — duplikati	62
iskup, vidi: isplata	94	— ovlasi izbrisati	50	posao čekovni	11, 60	— na isplatu	56, 60
isplata	45, 51	— po naredbi	14, 34	posljednik čeka — pravo		relativni načini prestanka čekov-	
— djelomična	51	— potpuna	34	— ročnog (kauzalnog) posla	63	— noga prava	82, 83
— doznaka (zaporka)	51	— procura	35, 37	postupak sudbeni	96	remitent, vidi: assignatar	
— dvogubke (duplikati)	62	— punovlasna	35, 37	— rokovi	97	rok predodžbeni	45
— efektivno, u naravi	51	— recta	35	potrepštine bitne	15	rokovi u sudbenom postupku	97
— indosantu	61	— redovita	34, 35	potvrđiva obračunskog mjesta	57	Sastavine, vidi: potrepštine	
— koliko vlastan zahtijevati re-		naleđnik	10	pravo čekovno, vidi: čekovno pravo	79	sček, vidi: ček	
gredient	60	— koliko može tražiti putem re-		pravo pridržaja	57	sljednik	10
— na ruke punomoćnika	51	gresa	61	— založno	77	smeđi ček	13
— ovlašten primiti	48	— punovlasni	38	preboj	83	smrt trasanta	46
— po predniku	60	— solidarno obvezan	57	prednik	10	sjeđinjenje — prestanak čekov-	
— predodžba	10	naleđovnik	10	— isplata	60	noga prava	83
— regres	56	— punovlasni	38	predočenik	10	solidarna obveza trasanta i indo-	
— u gotovu	51	nalog na trasata	16	predodžitelj	10	sanata	57
— uručenje čeka i protesta	62	nalog platežni	92	predodžba čeka — mjesto i vri-		sposobnost aktivna	24
— vrst novca, vrednota	51	nalog za isplatu	16	jeme	69	— čekovna	24
— zavrata	56	namirni ček	14	— na isplatu	10	— pasivna	24
isplatio mjesto	19	nebitni dodaci, svojstva	15	predodžbeni rok	45	stečaj trasanta	46
ispunjena naleđa	34	nebitni dodaci, svojstva	15	prejudicirani ček	89	— čekovnog obvezanika	86
izdaje (izdajba) čeka, mjesto,		nelimitirani ček	14	precrtani ček	14, 54	— isplata čeka	46
dan, mjesec, godina	20	nepismeni	29	prekriženi ček, vidi: precrtani ček		sud za izricanje kazni	98
izdatnik, vidi: trasant		obveza po punomoćnicima	30	prepisak čeka	40, 42	sudbeni postupak	96
Jamac	11, 32	notifikacija prednika	58	presentacija, vidi: predodžba		— — rokovi	97
jamstvo	13, 32	novčani ček	11, 13	presentant	10	sudovi — u prijeporima kod če-	
Kauzalni posao posljednika čeka	63	nužna adresa	20	presentat	10	kovnih posala	96
kazne	92, 98	Obavijest — o tužbi	86	prestanak čekovnog prava	82	svota na čeku	16
kaznene ustanove	92, 98	— prednika	58	pridržaja pravo	79	svojstva, vidi: dodaci	
		obogaćenje — tužba protiv tra-		prigovori	84	— vidi: potrepštine	
		santa	89	prigovori protiv plat. naloga	97	Šek, vidi: ček	
		obračun (preboj)	83	prihvat	43	Talon	12
		obračunski ček	14, 53	primaoc, vidi: assignatar		težnik, vidi: assignant	
		obračunsko mjesto	53, 57	priziv	97		
				procuira indosament (naleđa)	35, 37		

tezovnik, vidi: asigurat		vrijeme, — predodžbe i čekovnih	
trasant	10, 20, 46, 57, 75, 89	čina	69
trasat	10, 18, 37, 45, 46, 56, 75, 92	vrste čekova	11
tražbina iz uzročnog (kauzalnog)			
posla	63	Založno pravo	77
tuzemstvo	95	zaporka isplatna	16
tužba	84, 86, 96	zastara	84
— obavijest	86	— ne uzima se u obzir ureda radi	88
— poradi obogaćenja	89	— sustavljenje	88
— zastara	84	— prekinuće	86
Udaljeni ček	14	zastupnik, vidi: punomoćnik	
unovčenje — lažnoga i krivotvo-		zastvor	92, 93
renog čeka	74	zavrata, vidi: regres	
uskрата isplate	47	zavratni obvezanik, vidi: regresat	
ustmrćenje	71	zavratni ovlaštenik, vidi: regredient	
ustanove kaznene	92	zavratni račun	61
ured za obračunavanje, vidi: mje-		zavratnik, vidi: regredient	
sto obračunsko		zavratovnik, vidi: regresat	
utok, vidi: priziv		zeleni ček	13
uzročni posao — posjednika čeka	63		
Vidiranje (visiranje)	43, 44	Žirant, vidi: nalednik	
viša sila (vis major)	70	žiratar, vidi: naledovnik	
		žiro, vidi: naleda	
		žuti ček	13

37510